

გივი კალატოზიშვილი

აშურის
გამოქაზილი

გივი
კალატოზიშვილი

აშურიანის გამომცემი

ედვინება მეტეხის
აგურის ქარხნის
50-ე წლისთავს

თბილისი
1999

„ისტორია თუ დავიფიწყეთ, მაშ, დაგვიწყებია ჩვენი ცხოვრების სათავე, ჩვენი ცხოვრების საძირკველი და თუ ასეა, რაღაზედ უნდა დავამყაროთ ჩვენი აწმყო, ჩვენი მერმისი“ (ილია).

რაც დრო გადის, სულ უფრო მეტად ვშორდებით ქარხნისა და მისი სახელოვანი კოლექტივის მუშაობის შრომით დღეებს, ათი, ოცი, ორმოცი წლის წინათ მომხდარი მოვლენები დავიწყებას ეძლევა. მიდიან აღამიანები და მათთან ერთად ამ დღეთა ცოცხალი მოწმეებიც, ვისაც ცოტა რამ მაინც ახსოვს. უკვე წამოიზარდნენ და დავაუკაცდნენ თაობები, რომლებმაც გუშინ მოკრძალებით შეაღეს ქარხნის კარები. ახლა კოლექტივში რამდენი მუშაა, ვინც მისი ექსპლოატაციაში გაშვების შემდეგაა დაბადებული.

„აშურიანის გამოძახილზე“ რომ ვმუშაობდი, მინდოდა განცდილისა და ნანახის დეტალების ვრცელი ასახვა, მაგრამ ალბათ ბევრი რამ არ ითქვა ქარხნის ცხოვრებიდან და მისი შემოქმედებითი შრომითი კოლექტივიდან თითოეული მომუშავეის ნაამაგარ-ნამოღვაწარიდან.

დაე, მაპატიონ ჩემმა თანამოაზრეებმა, თუ ვერ შევძელი ჯეროვნად მიმეგო მათთვის ის, რაც ეკუთვნოდათ, დრო წინ არის, იმედია, დაიწერება და წარმოჩინდება ყოველივე ის, რაც გაამდიდრებს ქარხნის ისტორიას შემდგომი მუშაობის დროს.

ავტორი

რედაქტორი: **ლალი დათაუშვილი**

რეცენზენტები: **ბიორბი ხორბუაშვილი**
ამირან ტალახაძე

კერამიკის სიკაშია

თიხის ნაწარმს ადამიანი უხსოვარი დროიდან იყენებდა. პირველ ხანებში თიხას ნედლი სახით იყენებდნენ, როგორც დუღაბს. აგრეთვე თიხასხმულ და თიხატკეპნილ ნაგებობებში ბუნებრივ ან სილასთან თუ ბზესთან შერეულ მდგომარეობაში. შემდეგ ადამიანებმა გაიგეს, რომ თიხის ცომისაგან დამზადებული ალიზი, ცეცხლში გამოწვის შედეგად ქვისებერ პროდუქტს იძლევა... და თიხა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მასალად იქცა. ამ აღმოჩენამ უდიდესი სამსახური გაუწია კაცობრიობის კულტურულ წინსვლას.

ლიტერატურულ წყაროებში შეხვდებით, რომ ჩინეთში თიხის მარაგს შვილისშვილისა შვილთაშვილისათვის წინაპრები ამზადებენ. აყოენებენ, რათა უკეთესი ნაწარმი შექმნან.

საქართველოში მოძიებელი კერამიკული ნაწარმი მეტყველებს, რომ ქართველი კაცის მარჯვენას ბევრი ნიბუში აქვს შექმნილი, რომელიც მსოფლიო სტანდარტების დონეზეა შესრულებლი.

მცხეთის, თრიალეთისა და კასპის არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილია კერამიკის წარმოების საუკეთესო ნიმუშები, რომელთაც 3000-4000 წლის ისტორია აქვთ. ამ ნიმუშების შესწავლა გვარწმუნებს, რომ ქართველებს უხსოვარი დროიდან სცოდნიათ თიხის დამუშავების ტექნიკა და ყვარებიან თიხის ძერწვა.

ხოვლე გორაზე აღმოჩენილია უნიკალური ისტორიული მასალები, რომელიც განეკუთვნება ძვ. წ. აღ. მეთხუთმეტე-პირველ საუკუნეებს. მაღალ დონეზე მდგარა კერამიკის წარმოება. აღმოჩენილია თიხის ჭურჭელი-დერგები, ჯამ-ფიალები, ისიც დასტურდება, რომ ზოგჯერ ხოვლური კერამიკა უფრო მაღალი ხარისხისაა, ძირითადად მისდევდნ შავ-ლევა, მორუნო, შავ, ცოტა გვიან, მოწითალო და წითელი ფერის გამოწვის წესს.

ხოვლეს უმაღლესი ხარისხის კერამიკული მასალის წარმოებას ხელი შეუწყო მის მიდამოებში მდიდარი, მაღალხარისხოვანი თიხა-მიწის მოპოვებამ, თიხის მდიდარი მარაგის არსებობამ.

– ხოვლური სამშენებლო თიხა მიწა გამოყენებულია სამთავისის ძეგლის (1030 წ) აღმშენებლობის დროს.

ცნობილი ბერძენი გეოგრაფისა და ისტორიკოსის სტრაბონის ცნობით, ჩვენი წელთაღრიცხვის პირველი საუკუნის დასაწყისშივე საქართველოს ქალაქებსა და დაბებში სახლები კრამიტით ყოფილა დახურული.

მცხეთის – სამთავროს არქეოლოგიური ექსპედიციის მიერ გათხრილ სამარხებში ნაპოვნია საუცხოოდ გაკეთებული გამომწვარი დიდი ზომის აგურისა და ორგვარი მოყვანილობის კრამიტის ცალები. მათი წყალობით ახლა ზედმიწევნით ვიცით იმ სამშენებლო მასალის თვისება“ (ი. ჯავახიშვილი, საქართველოს ისტორია)

მცხეთისა და თბილისის კერამიკული საწარმოები დღესაც საყოფაცხოვრებო და სამშენებლო კერამიკის საუკეთესო ნიმუშებს უშვებენ. ქალაქებსა და სოფლებში დღესაც შევხვდებით ქართველი კაცის ნახელავი კრამიტით დახურულ სახლებს.

აშურიანის თიხები კერამიკული წარმოებისათვის საუკეთესო მასლაა. მდინარე მტკვრის ნაპირზე (იქ, სადაც ახლა მეღორეობის ფერმებია) ექსკავატორის ციციხეს არა ერთხელ მოსდებია თიხის ჭურჭლის ნაშესრევები. ჩემი ამ უბანზე მუშაობის პერიოდში მინახავს თიხის აძოლების დროს გატეხილი თიხის ჭურჭელი, რომელიც 8–15 მეტრის სიღრმეში იყო ჩამარხული. ეს მრავალზე მეტყველებს. რაც, ბუნებრივია, ცალკე შესწავლის საგანია.

აშურიანის თიხების სიკეთე, განსაკუთრებით კი მეტეხის მიდამოებში, არ გამორჩენია ჩვენს შამა-პაპას და გადაუწყვეტია კერამიკულ ნაკეთობათა წარმოება.

30-იან წლებში მდინარე მტკვრის მარცხენა ნაპირზე ხიდთან ახლოს ჩნდება კუსტარული ტიპის საწარმო არტელი, სადაც ინჟინერ-ტექნოლოგ ფიცხელაურის მიერ მუშავდება საწარმოს გაფართოება-მშენებლობის პროექტი, რის საფუძველზეც კასპის რაიონის კომისიის 1934 წლის 12 ოქტომბრის № 150 ბრძანების შესაბამისად დაიწყო მეტეხის კერამიკული ქარხნის მშენებლობა (საქ. 2. ფ. 62). მშენებარე ქარხნის ხელმძღვანელად დაინიშნა ჯერ ი. ჭალიაშვილი, ხოლო შემდეგ – ირაკლი მალალაშვილი.

საქ. სახკომსაბჭოს 1939 წლის 4 დეკემბრის № 2291 დადგენილების შესაბამისად გამოიყო კომისია ქარხნის მიღება-ჩაბარებისთვის გიგო ქსოვრელის, ლეო მაჭავარიანის, მიხეილ ჯანჯალაშვილის, თეიმურაზ მელიქოვის შემადგენლობით (საქ. 5 ფ. 19).

კასპის რაისაბჭოს აღმასკომის 1940 წლის 11 იანვრის № 2 ბრძანების შესაბამისად მეტეხის კერამიკული წარმოების კრამიტის ქარხანა შევიდა ექსპლოატაციაში (საქ. 5 ფ. 19).

1941-1943 წ.წ. საარქივო მასალები ჯერ მოკვლეული არ არის.

გიგანტის კონტურები

დიდი სამამულო ომის დამთავრების შემდეგ მეტეხის კერამიკულმა ქარხანამ ახალი პერსპექტივები დასახა. დირექტორმა ივანე დიაკონიძემ თავი მოუყარა საწარმოო ძალებს. დააკომპლექტა კადრები, შეიძინა გამწვევი ძალა – ორი კამეჩი, ხის მასალა, შეშა, ნავთი, შეაკეთა კერამიკის გამოსაწვავი ღუმელი, კრამიტის საშრობი ფიცარნაგები, შტაბელები, თიხის დასალბობი ორმო. იზრუნეს სოფელ მეტეხიდან სასმელი წყლის გამოყვანაზე, თიხის ახალი კარიერის გახსნაზე და სხვა.

ქარხანამ დაიწყო კერამიკულ ნაკეთობათა წარმოება.

მშვიდობიანმა ცხოვრებამ ახალი საზრუნავი გაუჩინა მოსახლეობას. უფრო მეტ კრამიტს, თონეებს, ჭურჭელს მოითხოვდნენ.

ქარხანა მუშაობის ტემპებს უმატებდა და პროდუქციის წარმოებაც გაიზარდა.

დირექტორი წერილობით მიმართავდა ზემდგომს, სადაც მოითხოვდა დახმარებას წარმოების გასაფართოებლად.

სოფელმა, მისმა თავკაცებმა ალუთქვეს დახმარება, ქარხანაში მომუშავეთა დიდი უმრავლესობა სოფელ მეტეხიდან იყო მუშაობდნენ ახალქალაქელი მეჭურჭლეებიც, მუშაობა პრიმიტიული წესით მიმდინარეობდა.

ქარხანაში სამი ძირითადი სახის პროდუქცია გამოდიოდა: ნარიმანდიანი და შტამპული /მარსელის/, ბრტყელი-ლენტური /ქართული/ და კუთხის-ლარიანი /კურტანის/ სახის კრამიტი. უშვებდა აგრეთვე თონეებსა და საოჯახო ჭურჭელს. არის ცნობები, რომ გამოდიოდა აგურიც ხის ყალიბებით (ეს საქმიანობა მოკლე დროში შეწყვეტილა). ქარხანაში დასაქმებული იყო 35 კაცი. მას ჰქონდა ერთი აღმავალარიანი პერიოდული მოქმედების ლუმელი, რომელსაც საველე ლუმელსაც უწოდებენ. ლუმელის წარმადობა მთლიანად აკმაყოფილებდა გამოსაწვავი ნაწარმის მოცულობას.

თიხის დამუშავება-დაზეღვა ორმხრივი წესით მიმდინარეობდა. ქართული კრამიტის, თონეებისა და ჭურჭლისათვის ფეხით იზილებოდა და ხელით ყალიბდებოდა. ხოლო მარსელის ტიპის კრამიტისათვის თიხა მუშავდებოდა საზელ ვერტიკალურ კასრში, რომელიც შემორჩენილია თიხის ზეღვის უძველესი მეთოდებიდან. კასრის საზელი ღერძი მოძრაობაში მოჰყავდა ცოცხალ გამწვევ ძალას: ხარკამენს ან ცხენს.

მარსელის კრამიტის დასაყალიბებლად გამოყენებული იყო ე. წ. ექსცენტრიკული წნეხი, რომელიც ხელის ამძრავი მქნევარათი მოჰყავდათ მოძრაობაში.

მარსელის ტიპის დაყალიბებაზე დიდი ენთუზიაზმით, გულმოდგინედ მუშაობდნენ თიხის მზელავი ილია მამულაშვილი, გამომწველი გიგო წერუაშვილი, დამყალიბებელი ნიკო მაღალაშვილი, თიხის დამგუნდავებელი ოთარ შარიფაშვილი, ნაწიბურების ჩამომცლებელი ნინო შარიფაშვილი, ყალიბის გამზეთი გაბრიელ (ცინცა) აზმაიფარაშვილი.

ქართული კრამიტის დაყალიბებაზე მუშაობდნენ: შანკულა გუგულაშვილი, გიორგი გზირიშვილი, მიხეილ მერაბაშვილი და ამ სტრიქონების ავტორი. საამქროს ხელმძღვანელობდა გულო გორგაძე.

საწარმოს ორი ძირითადი საამქრო ჰქონდა - კრამიტის დაყალიბების (საკუთარი საშრობი სტელაჟებით) და გამოწვისა.

ქვეყანაში სახალხო მეურნეობის აღდგენისა და განვითარების ხუთწლიანი გეგმით დიდი მასშტაბით ხორციელდებოდა აღმშენებ-

ლობის პროგრამა. ახალმა მშვიდობიანმა ცხოვრებამ მოითხოვა საშენ მასალათა მრეწველობის მნიშვნელოვანი გაფართოება. საამშენებლო კერამიკის განვითარება საქართველოში ახალი ეფექტური მასალების ათვისების მიმართულებით უნდა წარმართულიყო.

საშენი მასალების წარმოების ძირითადი ნედლი მასალა თიხაა. ინდუსტრიალიზაციის ამოცანა მოითხოვდა, რომ საკედლე მასალების განვითარება ძირითადად ბეტონისა და სილიკატური მსხვილი ბლოკების წარმოების ორგანიზაციის გზით წარმართულიყო. მაგრამ თიხას, აგურსა და კრამიტს ჯერ კიდევ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა.

დასახული ამოცანებიდან გამომდინარე, საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის საშენ-მასალათა მრეწველობის წამყვან სპეციალისტთა და შესაბამისი ინსტიტუტების მუშაკთა მიერ მუშავდება საქართველოში საამშენებლო კერამიკის წარმოების განვითარების პერსპექტიული გეგმები.

1946 წლიდან იწყება რესპუბლიკაში საამშენებლო კერამიკის წარმოებისათვის საჭირო ნედლეული ბაზების საკვლევამიებო სამუშაოები თიხის მარაგის, მისი ვარვისიანობის, შემადგენლობის და თვისებათა გათვალისწინებით.

კომპეტენტურმა კომისიამ გულდასმით შეისწავლა რესპუბლიკის კარიერებზე ჩაწოლილი თიხების ნაირსახეობა, ისინი ხელმძღვანელობდნენ დებულებით, რომელშიც ვკითხულობთ: ამა თუ იმ ნედლეულის ბაზაზე კერამიკის ქარხნის მშენებლობა დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ ქარხანა უზრუნველყოფილი იქნება ამ ნედლეულის მარაგით 25 წლის მანძილზე.

„მცირე წარმადობის პრიმიტიულად მოწყობილი ქარხნისათვის საკმარისია ნედლეულის 10 წლის მარაგი“ (ვ. იაკაშვილი, კერამიკის საშენი მასალების ტექნოლოგია, 1956 წ.).

თიხა წარმოშობილია მინდვრის შტაპის შემცველი მთის ქანების — გრანიტის, გნეისის, პორფირის, სეინიტის და სხვათა გამოფიტვის და ქიმიური დაშლის შედეგად, აგრეთვე ტემპერატურის ცვალებადობა, ატმოსფერული ზეგავლენა (ქარი, წვიმა და თოვლი) თანდათანობით

შლიან გრანტის უზარმაზარ ლოდებს და მათ უწვრილეს ნაწილაკებად აქცევენ.

ჩატარებული საკვლევადიებო სამუშაოების შედეგად, ერთობლივი დასკვნების საფუძველზე განისაზღვრა თიხის ფართობები, მარაგი, შემადგენლობა, პლასტიკურობა, კუთრი წონა და ყველა კომპონენტი, რომელიც აკმაყოფილებდა სამშენებლო კერამიკის წარმოების მოთხოვნებს.

თიხის ვარგისიანობის გამოსაკვლევად არსებობს ორი ძირითადი მეთოდი: ლაბორატორიული და საქარხნო. მეტეხის თიხების შესწავლისას ორივე მეთოდი გამოიყენეს თბილისში, ლენინგრადში, ხარკოვში, მინსკში. მიღებული ერთობლივი დასკვნების საფუძველზე გადაწყდა, რომ სამშენებლო კერამიკის მშრალი წნეხვის მცირე და დიდი ქარხნები აშენდეს აშურიანზე სოფელ მეტეხის ფართობებში მდინარე მტკვრის მარცხენა მხარეს. ხიდთან ახლოს პატარა ქარხანა, ხოლო დიდი ქარხანა ამიერკავკასიის რკინიგზის მეტეხის სადგურთან.

„თიხის მასის ტენიანობის მიხედვით სამშენებლო კერამიკის ნაკეთობის დაყალიბების სამგვარი წესი არსებობს: პლასტიკური, მშრალად წნეხვის და ჩამოსხმის. აქედან მშრალად წნეხვის მეთოდი ახალია. მშრალად წნეხვის გამოსაყენებელი თიხის ასორტიმენტი გაცილებით ფართოა. იგი აყალიბებს ისეთ თიხებს, რომლის პლასტიკური მეთოდით დაყალიბება თითქმის შეუძლებელია. ამიტომ მეცნიერებმა, კონსტრუქტორებმა და კერამიკოსებმა აგურის მშრალად წნეხვის მიმართულებით წარმართეს მუშაობა.

მშრალად წნეხვას დაყალიბების პლასტიკურ წესთან შედარებით მნიშვნელოვანი უპირატესობა აქვს, ჯერ ერთი, რომ მშრალად დაწნეხილი ალიზი უმეტეს შემთხვევაში შრობას არ საჭიროებს. რაც მეტად ეკონომიურია. შემდეგ ისიც, რომ მშრალად წნეხვისასთვის გამოსაყენებული თიხების ასორტიმენტი გაცილებით უფრო ფართოა, ვიდრე პლასტიკური დაყალიბების დროს, რადგან მშრალად წნეხვას ემორჩილება ისეთი ნაკლებად პლასტიკური გადამეტკვლევებული თიხები, რომელთა დაყალიბებაც პლასტიკური მეთოდით თითქმის შეუძლებელია ან, ყოველ შემთხვევაში, საკმაოდ რთულია“ (ვ. იაკაშვილი).

საქართველოს სახალხო მეურნეობის განვითარების გეგმებიდან გამომდინარე საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული საშენ მასალათა მრეწველობის მთავარი სამმართველოს (მმართველი პაატაშვილი) 1946 წლის 24 თებერვლის № 97 ბრძანების საფუძველზე ლიკვიდირებულ იქნა მოქმედი კრამიტის ქარხანა, მთელი შტატი თანამდებობრივი შენარჩუნებით გადაეცა მშენებარე მშრალი წნეხვის აგურის ქარხნის განკარგულებაში და დაიწყო მეტეხის აგურ-კრამიტის ქარხნის მშენებლობა. კრამიტის წარმოება არ შეწყვეტილა.

1946-1947 წლებში კრამიტის ქარხნის ტერიტორიაზე შემოზიდულია გერმანული წარმოების დაზგა-დანადგარები. „შენეგლერის“ ტიპის წნეხები, თავისივე ტექნოლოგიური მოწყობილობებით ე. წ. „ტროფეინი“. ამასთან ერთად შემოზიდულია სამაშულო წარმოების დაზგა-დანადგარები და ტექნოლოგიური მოწყობილობანი დიდი ქარხნის მშენებლობისათვის. ყოველივე ეს იმყოფებოდა განსაკუთრებულ აღრიცხვაზე, როგორც ძირითადი საშუალებანი. მის მოვლა-შენახვაზე პასუხისმგებლობა დაეკისრა კრამიტის ქარხნის დირექციას, რომელმაც შექმნა სპეციალური სამსახური სანდრო ქაშხაძის ხელმძღვანელობით. სამუშაოები წარმოებდა სამშენებლო სარემონტო სამმართველოს უფროსის ვახტანგ მუსულიანის ხელმძღვანელობით, ათისთავად მუშაობდა ვალიკო ოიკაშვილი.

1947 წლიდან კრამიტის ქარხანასთან დაიწყო ნახევრად მშრალი წნეხვის აგურის საწარმოს მშენებლობა, წნეხისა და ლუმელის ტექნოლოგიური ხაზის მონტაჟით. პარალელურად მიმდინარეობდა კასპი-მეტეხის მაღალი ძაბვის ელექტრო ენერჯის გადამცემი ხაზის გაყვანა.

აგურის მცირე საწარმო დროებით ხასიათს ატარებდა, ვინაიდან მას აგურით უნდა მოემარაგებინა დიდი აგურის ქარხნის მშენებლობა, ხოლო ჭარბ პროდუქციას მიაწვდიდა რაიონისა და რესპუბლიკის მშენებლებს. ასეც მოხდა.

ქარხნის მშენებლობას ხელმძღვანელობდნენ თანამიმდევრობით: ლევან პარკაძე, არჩილ გრიგოლაშვილი, შალვა ვარაზანაშვილი, კოტე პაპიტაშვილი.

აგურის საწარმოს პირველი მშენებლები იყვნენ: მატია, გურგენა და წყალობა შარიფაშვილები, ზაქარია, ვასილ და ვლადიმერ პატარქალაშვილები, ვლადიმერ (ლადო) გეჯჯაძე, ოლია გუგულაშვილი, შოთა აზმაიფარაშვილი, ვასილ გელიტაშვილი და სხვები.

მშენებლობა განსაზღვრულ დროში დამთავრდა.

პირველები შრომით ვახტზე

მშრალი წნეხვის აგურის საწარმოს ასამუშავებლად ქარხნის ხელმძღვანელობამ ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებებთან ერთად, ჩაატარა კადრების მომზადების ღონისძიებანიც.

მომუშავეთა ერთი ნაწილი თბილისში – საბურთალოს და მცხეთის აგურის ქარხნებში გაგვავზავნეს აგურის წყობის და გამოწვის შესასწავლად; დაზგა-დანადგარებზე მომუშავეთათვის ადგილზე ჩატარდა მომზადება მთავარი ინჟინრის – შალვა გიორგაძის, ინჟინერ-მექანიკოსის გრიგოლ ზუბკოვის, გამოწვის ოსტატის სტეფანე კაზადჟანოვის ხელმძღვანელობით.

ჩატარდა სათანადო მოსამზადებელი მუშაობა საწარმოს ტექნიკური კვანძების შესწავლისა და მის ასამუშავებლად. თითოეული დანადგარი მუშაობდა თავისუფალ სელაზე მომზადების მიზნით.

დამთავრდა კასპი-მეტეხის (პირველად აშურიანზე) ტექნოლოგიური ელექტრო ხაზის და სოფელ მეტეხიდან სასმელი წყლის გამოყვანის სამუშაოები (ხელმძღვანელი გ. გორგაძე).

ღირექტორმა გ. ჯაშიაშვილმა გამოსცა ბრძანება მუშა-მოსამსახურეთა დაკომპლექსებისა და აგურის საწარმოს ასამუშავებლად.

1948 წლის 9 სექტემბრის ბრძანებით განისაზღვრა კომისია: მთ. ინჟინრის შალვა გიორგაძის – კომისიის თავ-რე, მთ. მექანიკოს გრიგოლ ზუბკოვის, საწარმოს უფროსების: გიორგი ლალიაშვილის, კოტე რამინეიშვილის, გიორგი მერაბიშვილის, ანდრეი ივანენკოს შემადგენლობით, რომელთაც ევალებათ ჩატარებული კაპიტალური

სახის სამუშაოების განსაზღვრა და აგურის საწარმოს ნორმალური ამუშავების მიზნით, სათანადო აქტის წარდგენა. ქარხნის ამუშავების პროცესს აკონტროლებდნენ სამინისტროსა და რაიონის წარმომადგენლები.

1948 წლის 10 სექტემბერს. ამუშავდა მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის (საწარმოო) ქარხანა – პირველი ქარხანა საქართველოს სამშენებლო კერამიკის წარმოების ისტორიაში.

აგურის წარმოება ორი ძირითადი (დაყალიბებისა და გამოწვის) განყოფილებისაგან შედგება, ხოლო თვითონ (მშრალი წნეხვის) აგურ-კრამიტის ქარხანა ორი საამქროსაგან: კრამიტის (უფ. გ. გორგაძე) და აგურის (უფ. გ. ლალიაშვილი) წარმოებისაგან. თუ როგორ გაამართლებს მშრალი წნეხვის წესით კერამიკული წარმოების ეს მეთოდი, ამას შემდეგში ვაკვეცნობით. მას აქვს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეებიც.

როგორც ითქვა, ქარხნის ტექნოლოგიური ხაზი მარტივი ტიპისა იყო. მაგალითად, თიხის ალიზი შრომის გარეშე და არა საკმარისი ტექნოლოგიური დამუშავებით ყალიბდებოდა. თიხა ხშირად იყო ნორმაზე ჭარბი სინესტი. ასევე არ იყო ღუმელი უზრუნველყოფილი სათანადო ტექნოლოგიური აღჭურვილობით.

ქარხნის მოკლე ტექნოლოგიური დახასიათება ასეთია:

თიხა კარიერზე ხელით ითხრებოდა ტრანსპორტიორით აწვდიდნენ თიხის ლილვებიან მსხვრევანას შემდეგ გადადიოდა დეზინდერატორში. დაფქული თიხა ელევატორით იყრებოდა წნეხის ბუნკერში, დაწნეხილი ალიზი ეწყობოდა ვაგონებზე და მიჰქონდათ გამოსაწვავ ღუმელში ჩასაწყობად.

აგურის წარმოების ტექნოლოგიურ ხაზში პირველები დადგნენ: მწნეხავი გიორგი (ტურტა) მერებაშვილი, გიორგი შარიფაშვილი და ოთარ სეხნიაშვილი.

წნეხის ძირითადი მექანიზმი უძრავი ღერძის გარეშე ბრუნვით ასრულებს მთავარ მუშაობას და 2000 ც. ალიზს აყალიბებს საათში.

თიხის მოწოდება ხდება ტრანსპორტიორით ახლო მდებარე კარიერიდან, სადაც წერაქვითა და ნიჩბით მუშაობენ მატია

შარიფაშვილი, კოსტა გუგულაშვილი, ლადო გეჯაძე, ლევან გუგულაშვილი, წყალობა შარიფაშვილი, სანდრო ბარნაბიშვილი.

თიხის დამფუძვავ დამქუცმაცებელ მსხვერევანასა და დეზინდეგრატორზე მუშაობას ყურადღებით აკონტროლებენ დიმიტრი ტატანაშვილი, ნოდარ აზმაიფარაშვილი, გოდერძი პატარქალაშვილი.

დაყალიბდა პირველი აგურები. ალიზის დამწყობები იყვნენ: ეთერ მაღალაშვილი, ტასია მამულაშვილი, კოტე ხეჩუაშვილი, ოლია გუგულაშვილი, ჟუჟუნა გეჯაძე და სხვები. მათ პირველად უჭირდათ, მაგრამ მაინც მთელი ენერჯითა და ენთუზიაზმით აწყობენ დაწინებულ ალიზებს – ხის ძარიან რონოდაზე, რომელსაც ღუმელამდე ესტატე დათაშვილი, მურაზა პატარქალაშვილი და ილო თაბორიძე აგორებდნენ. მოწყობილობა-დანადგარების მუშაობას აკონტროლებდა ზეინკალი ივანე (გიძგია) შაქარაშვილი, დანადგარებს პოხავდა ვანო ოხმებაშვილი.

კერამიკის ნაკეთობათა გამოსაწევად გარკვეული უპირატესობა აქვს უწყვეტი მოქმედების წრიულ უკამარო-გადაუხურავ ღემელს, რომელსაც სხვა ღუმელებთან შედარებით წარმადობა დიდი აქვს, სამართავად ადვილია და სათბობის ეკონომიურობითაც გამოირჩევა. ღუმელის მთლიანი არხი მიწაშია ჩამჯდარი, რის გამოც სათბობის მიცემა და აგურის ჩატვირთვა-ამოტვირთვა ხდება ზევიდან.

ამ კონსტრუქციის ღუმელის აშენება ნაკარნახევი იყო იმით, რომ იგი დროებით ხასიათს ატარებდა და მის ამოცანას შეადგენდა აგურით მომარაგება მშენებარე (დიდი) მშრალი წნეხვის აგურის ქარხნისა, ხოლო ჭარბი პროდუქცია უნდა გაეგზავნა სხვა მშენებლებისათვის.

ღუმელში ალიზის ჩაწყობაზე მუშაობდნენ: თენგიზ ღარიბაშვილი, გიორგი ოდოშაშვილი, ელიზბარ აზმაიფარაშვილი, ოთარ შარიფაშვილი ესტატე დათაშვილი. მათ მიერ ირიბულად ჩაწყობილი ალიზით ღუმელის შევსების შემდეგ გერმეტულად შეფუთვის სამუშაოს აწარმოებდა იოსებ ბოგველი. ღუმელის ასანთებად პირველები დადგნენ გამოცდილი ილია მამულაშვილი, დავით გუგულაშვილი, ზაქარია პატარქალაშვილი, მიხეილ გზირიშვილი, მათ ხელმძღვანელობდა გამოწვის ოსტატი სტეფანე კახადაყანოვი.

ცეცხლი ჯერ დაბლიდან, სპეციალურად დატანებული საცეცხლურიდან ენთებოდა შეშით (ასეთია პირველად ანთების წესი) და შემდეგ სათბობი ეძლეოდა (მაღლიდან) სპეციალურად დატანებული საცეცხლურებიდან.

აგურის ამოსატვირთად და ავტო მანაქანაზე დამწყობად მუშაობდნენ: პელო მამულაშვილი, ეკატერინე (კატუშა) კალატოზიშვილი, მანია ლაფერაშვილი, იზოლდა ზუბიაშვილი, ანა და კატუშა აზმაიფარაშვილები, ეთერ იაძე და სხვები. ამ უბრალო ადამიანების ხელში გაიარა პირველმა აშურიანულმა აგურმა, პირველმა სიხარულმა, პირველმა მაცნემ სამშენებლო კერამიკის წარმოების მოამაგეთათვის, მშენებელთათვის „პურის“ მისაწოდებლად. მშენებლობაზე მიდის აგურით დატვირთული ავტო მანქანები, რომელსაც მართავენ ივანე გეჯაძე, შალვა გეჯაძე და გიორგი მარგალიტაშვილი.

აშურიანის გამოძახილმა კიდევ ერთი ისტორიული მოვლენა აღრიცხა.

მუშაობის პირველმა შედეგებმა ცხადყო, რომ აგურ-კრამიტის ქარხანაში ყველაფერი რიგზე არ იყო, ირთვებოდა ელექტრო ენერგია, მალ-მალე ჩერდებოდა და ზგა-დანადგარები. იმის გამო, რომ სრულყოფილი არ იყო ტექნოლოგიური პროცესები, სიძნელეებმა განსაკუთრებით იჩინა თავი ზამთრის პერიოდში, ყინვისა და თოვლის დროს ფარღალალა დაუცველ შენობა-ნაგებობაში მომუშავე საწარმოში. თითქმის მეორედ აშენდა ლუმელის გარე კედელი. ყოველივე ამაზე იმანაც მოახდინა გავლენა, რომ სრულყოფილი არ იყო ტექნოლოგიური საზის მუშაობა. თვით მომუშავე პერსონალს აკლდა მუშაობის გამოცდილება და სხვა.

ყოველივე ამის მიუხედავად, ქარხნის ხელმძღვანელობა პერიოდულად, სიძნელეთა წარმოქმნისთანავე ქმნის კომისიებს, მთ. ინჟინრის, მექანიკის საამქროს უფროსის, პარტორგანიზატორის, მუშათა კომიტეტისა და აქტივის მონაწილეობით. დასახმარებლად ჩამოდიან ზემდგომ ხელმძღვანელთა წარმომადგენლები, დირექტორთან და აქტივთან ერთად ტარდება ერთობლივი ღონისძიებანი. თანმიმდევრული ღონისძიებათა შედეგად მდგომარეობა ნორმალურ კალაპოტში დგება.

სამინისტროს, რაიონის და ქარხნის ხელმძღვანელობის ერთობლივ ღონისძიებათა შუქზე ქარხანას 1949 წელში უნდა გამოეშვა 400 000 ცალი ხარისხიანი კრამიტი და 1 მილიონი ცალი აგური. ეს უკვე ქარხნის მთელი დატვირთვით მუშაობის ტოლფასი იყო.

უფრო შედეგიანი, ფეხბედნიერი გამოდგა ახალგაზრდა ქარხნის კოლექტივისათვის 1949 წელი. ქარხნის დირექტორი აქტივთან ერთად ეფექტურ ღონისძიებებს ახორციელებს. საიმედოდ ტარდება პროფილაქტიკური ღონისძიებანი, რის გამოც დაზგა-დანადგარები, ღუმელები, ელექტრო ხაზი შედარებით კარგად მუშაობს.

რაც შეეხება კრამიტის წარმოებას, აქ სერიოზული კორექტივები შეიტანა ელ. ენერჯის მოსვლამ. პრიმიტიული, სეზონური მუშაობიდან იგი გადავიდა მუშაობის უწყვეტ (წლიურ) ციკლზე. მძიმე სამუშაოს ახლა ელექტრო ძრავა ასრულებდა. ელ. ძრავით ამუშავდა კრამიტის დამყალიბებელი წნეხი, თიხის (სარეველა) საზელი, ელექტრო ღუმელით თბებოდა და შრებოდა სტელაჟებზე დაწყობილი კრამიტი. ელ. ძრავით შემოჰქონდათ თიხის სავსე ვაგონეტი და სხვა.

მეტეხის აგურ-კრამიტის ქარხანას ემატება ახალი საიმედო კადრი: ინჟინერ-ტექნოლოგები ნათელა ბალავაძე, ჯულიეტა ჯავახიშვილი, ინჟინერ-ეკონომისტი ოთარ მაღალაშვილი, მთავარი ინჟინერი ვახტანგ დავითაშვილი, ზეინკალ-მექანიკოსი ილო ნავროზაშვილი, ივანე შაქარაშვილი და სხვა.

ამურიანის გამოძახილმა უპირველესად მშენებლებამდე მიაღწია. გაჩნდა მოთხოვნები სამშენებლო კერამიკის ამურიანულ ნაწარმზე. აგურითა და კრამიტით დატვირთული ავტომანქანები მიდიან კასპში, გორში, თბილისში, ქარხნების, საცხოვრებელი სახლების, სკოლების, სპორტული ნაგებობების და სხვათა მშენებლობაზე და, რა თქმა უნდა, აგურის ქარხნის სამშენებლო პოლიგონზე, რომელმაც ის-ის არის დაიწყო მოქმედება.

პატარა კოლექტივმა თანდათან გააუმჯობესა საფინანსო მდგომარეობა. ქარხანა გადახდაუნარიანია. თანდათან იფარება დავალიანებები. მოწესრიგდა ხელფასის გაცემის საქმე, გამართულად და უკეთესად მუშაობს ცვლები. გაიზარდა მომუშავეთა აქტივობა.

ღირექცია, პარტორგანიზატორისა და საამქროთა ხელმძღვა-
ნელობასთან ერთად ატარებს მორალურ-წამახალისებელ
ღონისძიებებს, გაკეთდა საპატიო ღაფა, სადაც ვხედავთ მწნეხავეს
გიორგი მერუბაშვილს, გაბრიელ აზმაიფარაშვილს, მუშა ეთერ იაძეს
და გამომწველს ილია მაძულაშვილს, მატია შარიფაშვილს და სხვებს.

მეტეხის (მშრალი წნეხვის) აგურ-კერამიკის ქარხნის
სამმართველო აპარატი ახლად აშენებულ ფინურ ბინაში გადავიდა
სამუშაოდ.

ღირექტორი – გიორგი ჯაშიაშვილი;

მთ. ინჟინერი – შალვა გიორგაძე და შემდეგ ვახტანგ
დავითაშვილი

მთ. ბუღალტერი – ვალენტინა კალაძე;

ეკონომისტი – ოთარ მაღალაშვილი;

ექსპედიტორი – სიმონ ბოგველი;

მოლარე-მონაგარიშე – მოსე ლარიბაშვილი;

აგურის საამქროს უფროსი – გიორგი ლალიაშვილი;

კრამიტის საამქროს უფროსი – გულო გორგაძე;

სამშენებლო კანტორის უფროსი – კოტე რამინეიშვილი;

მთავარი მექანიკოსი – გრიგოლ ზუბკოვი;

ბიზანტის უხევა

ქვეყნის სახალხო მეურნეობის განვითარების გეგმებიდან
გამომდინარე, კიდევ უფრო გრანდიოზული ამოცანები დაისახა. ფართო
მასშტაბით მიმდინარეობდა აღმშენებლობის პროცესი, რომელიც
ხალხის ცხოვრების ყველა სფეროს მოიცავდა.

– ქვეყნის ინდუსტრიის განვითარების პერსპექტივა მოითხოვდა
სამშენებლო კერამიკის ნაკეთობათა წარმოების განვითარებას. იგი
ჯერ კიდევ დიდად ჩამორჩებოდა სამრეწველო, საბინაო და
კულტურული მშენებლობის განვითარების სწრაფ ტემპს.

განსაკუთრებით ნაკლებად იწარმოებოდა ისეთი სამშენებლო მასალები, როგორიცაა აგური, კრამიტი. რაც, ცხადია, სრულიად ვერ აკმაყოფილებდა სამშენებლო ინდუსტრიის მოთხოვნებს. დაბალი იყო აგურ-კერამიკის ქარხნების მიერ გამოშვებული პროდუქციის ხარისხიც. გამოშვებული პროდუქცია რაოდენობით და ხარისხით სანახევროდაც ვერ აკმაყოფილებდა მშენებლობებს. თავიდათავი კი ის იყო. რომ კარხნები შეიარაღებული იყო მოძველებული ტექნიკით.

რესპუბლიკის მშენებლობის პერსპექტიული გეგმებიდან გამომდინარე, საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან არსებულმა საშენ მასალათა მრეწველობის მთავარმა სამმართველომ (პაატაშვილი) დროულად მიიღო გადაწყვეტილება „მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის ქარხნის მშენებლობის შესახებ“, რომლის წლიური წარმოება შეადგენდა 25 მილიონ ცალ აგურს. ამასთან ერთად, შემუშავდა ღონისძიებანი ძირითად საშუალებათა მოწყობილობების სხვა რესპუბლიკიდან შემოტანისათვის. დაიწყო დაზგა-დანადგარების ინტენსიური შემოტანის სამუშაოები.

ქარხნის მშენებლობა მინისტრთა საბჭოს გადაწყვეტილებით (თავ-რე ჩხუბიანაშვილი) დაევალა იმ დროს ქვეყანაში ერთ-ერთ ძლიერ და სახელგანთქმულ სამშენებლო ორგანიზაციას — „საქშახტმშენს“. (მშენებლობას აწარმოებდა) კასპის სამშენებლო სამმართველო-ხელმძღვანელი ვასილ ბარიშვილი.

მშენებარე ქარხნის ტერიტორიაზე მოაწყვეს სამშენებლო მოედანი, სადაც თავი მოუყარეს მძლავრ ტექნიკას. შემოზიდეს სამშენებლო მასალები. დაიწყო მოსამზადებელი სამუშაოები.

აშურიანის გამოძახილმა მოუხმო ქარხნისა და მუშათა დასახლების უბნის მშენებლობას.

სამშენებლო მოედანზე მობრძანდნენ საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე ს. იმახნოვი. სამინისტროდან მინისტრი პაატაშვილი და ლევან პარკაძე, არჩილ გრიგოლაშვილი, კოტე რამინეიშვილი. რაიონიდან გიორგი მერებაშვილი, ვლადიმერ გეჯაზე, ქარხნიდან გიორგი ჯაშიაშვილი, შალვა ვარაზანაშვილი, ვახტანგ დავითაშვილი, მშენებლებიდან გივი ყანჩაველი, ვასილ

გარიშვილი, სოფლისა და ადგილობრივი აქტივი და მუშა-
მოსამსახურეთა ის ჯგუფი, რომელიც იმედით შეჰყურებდა მის
დაწყება-დამთავრებას. ასე დაიწყო ქარხნის მშენებლობა და
საძირკველი ჩაყარა ახალი გიგანტის დაბადებას.

როგორც წესია, საძირკველში ჩაისხა პირველი ბეტონის ხსნარი.
ტრადიციისამებრ, ჩაიყარა ხურდა ფულები. დაიბადა ახალი იმედი,
სიხარული და აი, 1949 წლის 10 თებერვლიდან ამურიანზე დაიწყო
„მეტეხის გიგანტის“ მშენებლობა, რომლის საპროექტო სიმძლავრე
გათვალისწინებული იყო 25 მილიონი ცალი აგურის წარმოებაზე.

მშენებლობა გაცხოველებით მიმდინარეობდა. არანაკლებ
მნიშვნელოვანი იყო მუშათა დასახლების უბნის მშენებლობა.

მეტეხის აგურის ქარხნის მშენებლობა იყო (ხელისუფლების
გატარებული) სტრატეგიულ გეგმათა ერთ-ერთი დიდი ღონისძიება
ამ რეგიონში, რომელმაც უდიდესი სამსახური გაუწია რაიონისა და
მთელი რესპუბლიკის მშრომლებს (ამაზე შემდეგ).

ქარხნის მშენებლობაზე 600-ზე მეტმა მუშამ მოიყარა თავი.

ჩამოყალიბდა სამი დიდი სამშენებლო უბანი:

საყალიბო საამქრო თიხის მიმღები განყოფილებით (სამუშაოთა
მწარმოებელი დავით ლუარსაბიძე);

საგამოწვო საამქრო-საშრობების, გაზოგენერატორებისა და
გადმოტვირთვის მოედნით (ვალიკო ოიკაშვილი);

მუშათა დასახლების უბანი გზები, წყალკანალიზაცია, შემოღობვა
და დამხმარე მეურნეობები (ელიზბარ მუსელიანი);

გარკვეული ყურადღება დაეთმო სარკინიგზო ხაზის მშენებლობას,
რომლის საშუალებითაც საჭირო მასალები და დაზგა-დანადგარები
უნდა შემოეტანათ. მშენებლობას აწარმოებდა ა/კ რკინიგზის მე-10
სამშენებლო სამმართველო. პარალელურად მიმდინარეობდა ვიწრო
ლიანდაგის (კარიერი-ქარხანა) გაყვანაც.

მშენებლობა მიმდინარეობდა გრაფიკით გათვალისწინებულ
ვადებში, რომელსაც აკონტროლებდა და ზედამხედველობას უწევდა
საქართველოს მინისტრთა საბჭო: ლ. პარკაძე, ჩხუბიანაშვილი და მისი
მოადგილეები.

უდიდესი ყურადღება პირველი რიგის (აგურის წარმოების) სამუშაოების მიმდინარეობაზე იყო გამახვილებული.

მარტო „საქმასტმშენის“ ხაზით 200-ზე მეტი კაცი მუშაობდა აქედან თითქმის ნახევარი კალატოზების, დურგლების, ზეინკლების, მლესავების, ელექტრო-შემდულებლების, მემონტაჟეების, ხუროების და სხვათა წამყვანი სპეციალისტების სახით. მომუშავეთა დიდი ნაწილი სხვა რესპუბლიკებიდან მივლინებულები ან ორგშეკრების წესით მოიყვანეს. მონაწილეობდა აგრეთვე სოფლის ადგილობრივ მცხოვრებთა ნაწილიც, რომელთა სახელებსაც დღესაც ვხვდებით ქარხანაში. მათი ამაგი უაღრესად დიდია და შთამბეჭდავი: გენო კვერცხიშვილი, გოგი და თალიკო გვარამაძეები, კატო ანტონოვა-კალატოზიშვილი, თამარ სკვარცოვა ქარხნის საძირკვლის ჩაყრიდან მოვიდნენ ქარხანაში და აქედან წავიდნენ პენსიაზე.

ვანო შარიფაშვილის, შოთა აზმაიფარაშვილის, ოლია გუგულაშვილის, ვლადიმერ პატარქალიშვილის, ლევან გუგულაშვილის, არჩილ კალატოზიშვილისა და სხვათა შრომითი ბიოგრაფია „პატარა“ ქარხნიდან იწყება. არჩილმა პირველმა დააყენა რკინა-ბეტონის სვეტი დიდი ქარხნის მშენებლობაზე.

გ. კალატოზიშვილი

ჟუჟუნა კალატოზიშვილი-შაველაშვილი პირველი მომუშავე ქალია, რომელმაც მშენებლობაზე თავი მოუყარა და ჩამოაყალიბა ახალგაზრდული ბრიგადა, იგი შემდეგ (კომკავშირულ) ახალგაზრდულ ორგანიზაციად გადაიქცა და მასაც ჟუჟუნა უძღვებოდა. მის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ იგი

ახლაც ახალგაზრდული ენერჯით მუშაობს ერთ-ერთ საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე მთავარ ბუღალტრად და თავისი ცხოვრების წლებით მუდამ პირნათელია თავისი პროფესიის, საქმის, საზოგადოების და ოჯახის წინაშე.

ამ მშენებლობაზე ქალთა დიდი კონტინგენტი მუშაობდა „მშენებლობაზე ქალებიც მუშაობენ“, „ქარხანას ქალებიც აშენებენ“, „მეტეხელ

მშენებელთა ნობათი“ ამ და სხვა საქები სათაურებით ქვეყნდებოდა რაიონულ და რესპუბლიკის პრესაში და რადიო-გადაცემებში ნორა ედიშერაშვილის, ვალია თამაზაშვილის, ლერი მუსხელიძის, კ. ამაშუ-კელის, ვ. ელისაბედაშვილის და სხვათა კორესპონდენციები.

ქარხნის მშენებლობით დაინტერესებული იყვნენ ზემდგომი ორგანოები, ვინაიდან ქვეყნის აღმშენებლობის პროცესში ეს ისეთი სიმძლავრის საწარმო იყო, რომელსაც ძირითადად უნდა „დაენაყ-რებინა“ რესპუბლიკის მშენებლობანი, იყო პრობლემები, სიძნელები, მაგრამ საქმე მაინც წინ მიდიოდა.

მშენებლობის მიმდინარეობას ყურადღებას და დახმარებას არ აკლებდნენ რესპუბლიკის სამინისტროსა და რაიონის ხელმძღვანელი მუშაკები. თუ რამდენად დიდი იყო მშენებლობისადმი ყურადღება, მოვიყვან ერთ მაგალითს:

ბრძანება № 8

კასპის რაისაბჭოს აღმასკომისადმი

15 ივნისი 1950 წელი

„მშრომელთა დეპუტატების კასპის რაისაბჭოს თავმჯდომარე ამხ. გ. მერებაშვილი მ/წლის 10 ივნისს გავემგზავრე მეტეხის, წინარეხის და კავთისხევის სასოფლო საბჭოებში მივიღინებაში. მეტეხის აგურის ქარხნისათვის მუშახელის ჩამოსაყვანად და დავბრუნდი სამსახურში ა/წლის 15 ივნისს.

კასპის რაისაბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე

გ. მერებაშვილი“

/ფ. 1 არქ. 8/

ეს ბევრს მეტყველებს.

მშენებლობის მიმდინარეობა სისტემატურად განიხილებოდა ხელმძღვანელ ორგანოთა გაერთიანებულ (რაიაღმასკომის, რაიკომის, ბიუროს ან კოლეგიის) სხდომებზე და გამოქჷქონდათ სათანადო დადგე-ნილებები, მეტეხის მშრალი წნეხვის ქარხნის მშენებლობის შესახებ“ მუშაობის გაუმჯობესების თვალსაზრისით გამოქვეყნდა რადიოსა და პრესაში.

ერთი წლის პერიოდში „საქმასტმშენის“ კასპის სამშენებლო სამმართველომ ძირითადად შეასრულა ხელშეკრულებით

გათვალისწინებული მოცულობები და მუშაობის შემდგომი გაგრძელებისათვის ძირითადი კონტინგენტი, რომელიც ქარხნის მშენებლობაზე ჰყავდა დასაქმებული (კალატოზების, დურგლების, ელექტრო-გაზო შემდუღებლების, მემონტაჟეების და სხვათა სახით), გადააბარა ახალ ჩამოყალიბებულ საქ. სამ. მასალათა „მეტეხის სამშენებლო სამმართველოს“, რომლის ხელმძღვანელია გივი ყანჩაველი, ხოლო მშენებარე ქარხნის დირექტორია შალვა ვარაზანაშვილი. მშენებლობა 1950 წლის ბოლოსათვის გადამწყვეტ ფაზაში შევიდა. მშენებლებმა და მემონტაჟეებმა დაამთავრეს პირველი რივის სამუშაოები. (კარიერი, ქარხნის რკინიგზა, თიხის მიძღები განყოფილება, ორი წნეხის მონტაჟი. 2 ღუმელი (გადმოტვირთვის მოედანი).

ქარხნის მშენებლობის მიმდინარეობის პარალელურად მისი ტექნიკური შეიარაღების მიზნით სამინისტროს ხელმძღვანელობამ გაატარა ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა მთელი კომპლექსი. დიდი ყურადღება დაუთმო ქარხნის დაზგა-დანადგარებით მომარაგებას. სამინისტროს და ქარხნის წამყვანი ინჟინრები, სპეციალისტები ა. გრიგოლაშვილი, ნ. ჩუკაევა, პ. ჟუნტი, კ. ლუბი-ანეცკი, პ. კერვალიშვილი და სხვ. სისტემატურად იგზავნებიან მოსკოვში, კიევში, ხარკოვში, სტალინგრადსა და სხვა ქალაქებში ტექნოლოგიური მოწყობილობების, წნეხების, ვაგონეტების დოლური საშრობის და სხვა ძირითად საშუალებათა „გაცნობა-შესწავლისა და მიღება-გადმოტვირთვისათვის“.

ხელმძღვანელთა ერთ-ერთი მთავარი საზრუნავი გახდა კადრების მომზადება. ერთობლივ ღონისძიებათა შესაბამისად შეარჩიეს, კიევსა და ხარკოვში გაგზავნეს მოწინავე ახალგაზრდები: აბესალომ მაღაციძე, ბიჭიკო პატარქალაშვილი, ამირან კალატოზიშვილი, მიხეილ გზირიშვილი, მიხეილ დათაშვილი, გოგი შარიფაშვილი და ლევან ფოხოვი „მელიას“ წნეხების, გვირაბისებური ღუმელების „გაზოგენერატორის“ და პარამეტრული საზომი ხელსაწყოების მუშაობის პრინციპების შესასწავლად.

ალიზის დაყალიბების, გამოწვის ტექნოლოგიის და დაზგა-დანადგარების სწორი ექსპლოატაციის თვალსაზრისით. ადგილზე 20

შექმნა ტექნიკური მინიმუმის სწავლების წრეები, რომელსაც ხელმძღვანელობდნენ ინჟინერ-ტექნოლოგები ნ. ბალავაძე, ჯ. ჯავახიშვილი, პ. შარაშიძე, ნ. ჩუკავეა, კ. ლებიანეცკი, ა. გრიგოლაშვილი.

თავისი მხრივ პატარა ქარხანამაც გაიღო წვლილი დიდი ქარხნის მწნეხავებითა და გამომწვევლებით დაკომპლექტებაში.

1951 წლის იანვარში პირველი რივის სამუშაოები დამთავრდა.

შესრულებული სამუშაოების მისაღებად გამოიყო კომპეტენტური კომისია სამინისტროს, რაიონის მშენებელთა და ქარხნის წარმომადგენელთა მონაწილეობით. მოქმედი დებულების შესაბამისად გაანალიზდა შესრულებული სამუშაოების ხარისხი და მისი საიმედოობა. მიღებული დასკვნების შესაბამისად: ქარხნის პირველი რივის სამუშაოები შესრულებულია, ქარხანა მზად არის ასამუშავებლად.

ბრძანება № 31

— მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის ქარხნისადმი

17 თებერვალი 1951 წელი

„თანახმად საქ. საშენ მასალათა მრეწველობის სამინისტროს 1951 წლის 17 თებერვლის № 224 ბრძანებისა, მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის ქარხანა შევიდა ექსპლოატაციაში.

(საქ. 6 ფ 18)

ბრძანებას ხელს აწერს ახლად დანიშნული პირველი დირექტორი შალვა მიქაშავიძე.

ასე დაიბადა „გიგანტი“ აგურის ქარხანა-ყველა დროის დიდი აგურის წარმოება საქართველოში.

იმ დროს დახურვის პირამდე მისულ მცხეთის, საბურთალოს, გურჯაანის, ნოსიერის ქარხნებთან შედარებით, მართლაც იმსახურებს ამ საპატიო სახელს.

დაიწყო საამქროების, წამყვარი დარგის მუშაკთა და ცვლების დაკომპლექტება.

სამინისტროს ბრძანებით დაინიშნა კაპ. მშენებლობის უფროსად შალვა ვარაზანაშვილი, ლაბორატორიის უფროსად თ. ჯანჯალაშვილი, მთავარ ინჟინრად პავლე შარაშიძე, მომარაგების განყო-

ფილების უფროსად პარმენ კერვალიშვილი, მთავარ მექანიკოსად კონსტანტინე ლუბიანეცკი, კარიერის უფროსად ირაკლი მალალაშვილი, ცვლის ინჟინრად მიხეილ სპარსიაშვილი, საშრობი განყოფილებისა დ. ოქრუაშვილი, ხალუმელე და საშრობების გამგედ ვლადიმერ ენუქიძე, მთავარ ბულალტრად-მერი მერებაშვილი და ა. შ.

ღირექციის მიერ დაკომპლექტდა საამქროები და ცვლები. ცვლის უფროსებად დაინიშნენ: პ. სპისიაშვილი, იასონ დათაშვილი, ჯულიეტა ჯავახიშვილი. — მრავალ ციცხვიან ექსკავატორზე-გაბრიელ გუგულაშვილი, მოტომზიდზე — შანკულა გუგულაშვილი, წნეხზე-მიხეილ დათაშვილი, გიორგი (ტურტა) იაკობის ძე მერებაშვილი, გოგი შარიფაშვილი, გიორგი მერებაშვილი, გამომწველები — მიხეილ (ჭილრა) გზირიშვილი, მიხეილ შარიფაშვილი, ვასილ (მსუქანა) მერებაშვილი, გამოწვის ოსტატებად — აბესალომ მალაციძე, ამირან კალატოზიშვილი, ნიკოლა ბარანი.

მუშაობა ორცვლიანია; (ღუმელების გარდა).

წარმოების ტექნოლოგიური რუქა ასეთია:

კარიერი, მრავალციცხვიანი (2) ექსკავატორი, 2 მოტომზიდი, თიხის ჩასაყრელი „გადასაყირავებელი“ რონოდები 1 მ³-ის ტევადობით, ვიწრო ლიანდაგების რკინიგზა.

საყალიბო-თიხის მიღება-დამუშავება, დაფქვა, შრობა, ალიზის წნეხვა.

საგამოწვო-გვირაბისებური საშრობები, გვირაბისებური ღუმელები, გადმოტვირთვის მოედანი, დაცლილი რონოდების დასაბრუნებელი რკინიგზის ხაზი.

თიხის, ალიზის და ვაგონეტების გადაადგილების კვანძებია: ლენტური ტრანსპორტიორი, ელევატორები, ელექტრო ურიკები და ჰიდრავლიკური შიშვავები.

დაწარმო

მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის ქარხნის ტექნოლოგიური სქემა:

საკარიერო მეურნეობა. ემ- 201 ტიპის მრავალციცხვიანი ექსკავატორი, მოტომზიდი, ვიწრო ლიანდაგის რკინიგზა, დასაცლელი ვაგონეტები.

ბეშიკერი, ყუთური მიმწოდებელი, მცირე ზომის თიხის სამარაგო ლენტური დახრილი ტრანსპორტიორი.

კენჭვამომყოფი ლილვებიანი მსხვრევანა.

ლენტური დახრილი ტრანსპორტიორი

მბრუნავი დოღური საშრობი

ელევატორი, ჰორიზონტალური ვიბრაციული ცხავი (საცერი)

დეზინდევრატორი. ანაცერი თიხის ხელახალი დაფქვისათვის

ჰორიზონტალური „რევერსიული“ ლენტური ტრანსპორტიორი წნეხები თიხის მიმღები ბუნკერებით

ალიზის ასაღები ჰორიზონტალური ლენტური ტრანსპორტიორი.

ელექტრო ურიკა „შიბიბიუნა“ რკინიგზის ხაზით.

გვირაბისებური საშრობები, რკინიგზის ხაზებით.

გვირაბისებური ღუმელი ელ ურიკის ხაზით.

გადმოტვირთვის მოედანი და საწყობი მზა პროდუქციისათვის

რკინიგზის ხაზი ვაგონეტების საყალიბო საამქროში დასაბრუნებლად.

პროფილაქტიკის უბანი ვაგონეტების გასაპოხად და აგურის ლეწისაგან ვაგონეტის გასათავისუფლებლად.

საყალიბო საამქროში ცარიელი რონოდების შესატანი რკინიგზის ხაზი.

ფუნქცია, რომელიც ქარხანამ შეასრულა

ისტორიული თვალსაზრისით:

აშურიანზე სამშენებლო კერამიკის წარმოების ისტორიას თუ გადავხედავთ, პირველია კერამიკული კრამიტის ქარხანა, რომლის მშენებლობას 6 წელი დასჭირდა (1934-1940 წ. წ.) პირველი

დირექტორი ივანე ჭალაშვილი. წარმოებაში დასაქმებული იყო 15 კაცი. პრიმიტიული ხელით შრობა.

მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის ქარხნის მშენებლობას (1949-1951 წ. წ.) ორი წელი დასჭირდა, პირველი დირექტორი შალვა მიქაშაიძე. დასაქმებულია 600-ზე მეტი მომუშავე. სამუშაოს დიდი ნაწილი მექანიზირებულია.

ეკონომიური თვალსაზრისით:

ქარხანა აშენდა ადგილობრივი ნედლეულის ბაზაზე. ახლოს მარჯვედ არის სასმელი და ტექნიკური წყლები, რკინიგზა. მუშა-მოსამსახურეთა ძირითადი შემადგენლობა ადგილობრივია, რაც ქმნის ყველა პირობას ქარხანამ იმუშაოს მოგებაზე.

სოციალური თვალსაზრისით.

ქარხანამ უდიდესი როლი შეასრულა რესპუბლიკაში გაშლილი მშენებლობის გზაზე. მეტეხური აგურით აშენებულია უნიკალური შენობა-ნაგებობანი. რომელშიც ცხოვრობს და შრომობს ასეული ათასობით ადამიანი. ქარხანაში აღიზარდნენ შესანიშნავი კადრები, რომლებიც სასარგებლო საქმიანობას ეწევიან ქვეყანაში.

ქართლის ამ რეგიონში წარმოიშვა სოფელი-დასახლება 500-ზე მეტი მცხოვრებით.

აშურიანული ნობათი

მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის ქარხანა ისტორიის კუთვნილება გახდა. მან მტკიცედ მოიკიდა ფეხი საშენი მასალების მწარმოებელ საწარმოთა შორის და გვერდში ამოუდგა რესპუბლიკის ფლაგმანს, აშურიანელს – კასპის ცემენტის ქარხანას.

აგურის წარმოება სამი ძირითადი უბნისაგან შედგება: თიხის კარიერი, საყალიბო და საგამოწვო საამქრო (თავისი დატვირთვა-გადმოტვირთვის მოედნით) დამხმარე ელექტრო, მექანიკური და ავტოტრანსპორტის საამქროებით.

თიხის კარიერი ქარხნიდან დაცილებულია 800-100 მ-ით, მოქმედების არეალი შეიძლება განესაზღვროთ 750-800 მ-ით. კარიერზე მუშაობს მრავალციცხვიანი ექსკავატორები (3), მოტომზიდები (3), თიხის ფართო და ვიწრო ლიანდაგიანი რკინიგზის ხაზით გადასაყირავებელი რონოდები. მუშაობა სამცვლიანია.

მოკლედ ტექნოლოგიულ შეიარაღებაზე:

კერამიკის მრეწველობაში მრავალციცხვიანი ექსკავატორები ერთციცხვიანზე უფრო მეტადაა გავრცელებული. ამის მიზეზი ისაა, რომ ეს ექსკავატორები თიხის მოპოვებასთან ერთად აწარმოებენ მის გადამუშავებას, რადგან თიხას თხელ 2-3 სმ. სისქის ფენებად თხრიან და ამავე დროს შერევასაც ახდენენ.

დაწნეხვამდე თიხა დამუშავების სამ სტადიას გადის. ქუცმაცდება ლილვებიან მსხვრევანაში, შრება დოლურ საშრობში და იცრება. (ანაცერი ხელმეორედ იფქვება დეზინდგრატორში).

თიხის ბუნებრივი სინესტე 11-13%-ს შეადგენს შრობის შემდეგ კი იგი უნდა ღავიდეს 9-11%-მდე, რაც წნეხვისათვის არის ნორმით გათვალისწინებული, ეს პროცესი დოლური საშრობით სრულდება.

საწარმოს ამუშავების პროცესში ალიზის დაწნეხვაზე მუშაობდა 2 ცალი „შპენგლერის“ სისტემის წნეხი, შემდეგ ისინი შეიცვალა თანამედროვე სისტემის წნეხებით.

თიხის მშრალად წნეხვას პლასტიკურთან შედარებით გარკვეული უპირატესობა აქვს. მუშაობს ისეთ თიხებზე, რომელიც პლასტიკურ წნეხვაზე არ ყალიბდება.

მეტეხის თიხის ქიმიური და მინერალოგიური შედგენილობა:

SiO_2 - 51,24%

Al_2O_3 - 14,22%

Fe_2O_3 - 5,83%

CaO - 13,91%

MgO - 2,19%

SO_3 - 0,41%

N_2O - 1,28%

K_2O - 1,7%

სინესტე - 2,1 %

П.П.П - 8,46%.

თიხის ჩვეულებრივი აგური სამშენებლო მასალების ერთ-ერთი დიდად გავრცელებული სახეა, იგი წარმოადგენს სწორკუთხოვანი პარალელეპიპედის ფორმის ნაწარმს, რომელიც მიიღება წინასწარ მომზადებული თიხის მასის დაყალიბებითა და გამოწვით.

მისი ზომებია:

სიგრძე 250 მმ ± 6

სიგანე 120 მმ ± 4

სისქე 65 მმ ± 3

წონა მთელკანიანის (უხვრელო) 4 კგ-მდე

ხვრელიანი 3-3,5 კგ-მდე

კერამიკულ ნაკეთობათა წარმოებაში მშრალად წნეხვა შედარებით ახალია, ამიტომ მისი მუშაობის მეთოდები ერთგვარ სიფრთხილეს და დაკვირვებას მოითხოვს, რადგან მშრალად წნეხვის დროს თიხის მასაში მიმდინარე პროცესები საფუძვლიანად განსხვავდება პლასტიკური დაყალიბების პროცესისაგან.

ალიზის სიმტკიცე დიდადაა დამოკიდებული თიხის მასის ტენიანობაზე, გრანულომეტრულ შემადგენლობასა და წნეხვაზე. ამიტომ არის, რომ თიხის მომზადებას და მის დაწნეხვას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს აგურის ხარისხსა და მის მარკიანობაზე. აგური ფორმას აქ ღებულობს.

ალიზის მშრალი წნეხვის პირველი ოსტატები და ამ საქმის სულისჩამდგმელები იყვნენ: გიორგი ალექსანდრეს ძე მერებაშვილი, გიორგი შარიფაშვილი, ალექსი ძეგბრიშვილი, თენგიზ შარიფაშვილი, მიხეილ დათაშვილი, გიორგი (ტურტა) მერებაშვილი, რომლებსაც დიდი ამაგი მიუძღვით ალიზის წნეხვის შემდგომი გაუმჯობესებისა და წნეხვაზე მომუშავეთა (მწნეხავების) დაოსტატების საქმეში.

აღსანიშნავია, რომ მწნეხავზე დამოკიდებულია ცვლის მუშაობის მთელი ციკლი. იგი თანაბრად აკონტროლებს თიხის ვარჯისიანობას, წნეხვის ხარისხს, ალიზის წყობას, დაცლილი და სავსე რონოდების

დროულად შეტანა-გატანის ოპერაციებს. იგი ერთ-ერთი მთავარი ფიგურაა წარმოებაში.

როდესაც ცვლის მუშაობის შედეგებს ვიხილავდით, პირველ რიგში კკითხულობდით, თუ ვინ იყო მწნეხავი. რა თქმა უნდა, ცვლის უფროსს თავისი მოეთხოვებოდა. იგი მართავს მთელი ცვლის მუშაობას.

საყალიბო სამაქროში

გ.ოსეფაშვილი, ვლ.ნავროზაშვილი, გ.კვერცხიშვილი, ს.ქიტიაშვილი –
სამაქროს უფროსი – გ.შარიფაშვილი და ვ.აბუაშვილი

დაყალიბებული ალიზის შრობისათვის მოქმედებს გვირაბისებური საშრობები, რომელიც წარმოადგენს გრძელ დერეფანს 30-35 მეტრი სიგრძით (სასაშრობო მეურნეობა ცალკე უბნად იყო. ახლა მიეკუთნება საგამოწვო სამაქროს). თითოეულ საშრობში ეტევა 15 რონოდა. თითოეულ რონოდაზე ეწყობა 1100 ც. ალიზი. შრობა მიმდინარეობს ლუმელების გაციების ზონიდან მიღებული ცხელი აირებით.

ალიზის შრობის ხანგრძლივობა 60-65 საათია. საშრობში შემაჯავლი აირის ტემპერატურა 60-70 გრადუსია.

ალიზის შრობის პროცესის მიზანია საჭირო საზღვრამდე შეამციროს მასალის ან ნაკეთობის ტენიანობა.

მასიდან წყლის გამოდენის ალიზით სავსე რონოდების ღუმელში მოძრაობის დროს გადატან-გადმოტანისას შეუნარჩუნოს ფორმაც და გამოწვას კიდევ, აღნიშნული ერთ-ერთი რთული პროცესია.

ალიზის შრობის ცალკე პროცესი ნაკარნახევია ღუმელში აგურის გამოწვის ინტენსივობის გაზრდის, გამტარუნარიანობის გადიდების, გამოწვის მთლიანი ციკლისათვის საჭირო დროის შემცირების მიზნით.

ალიზის შრომა სამ სტადიას გადის: ხელოვნური წყლის დაკარგვა, ქიმიური წყლის გამოდენა, ტემპერატურის აწევის შედეგად მასის შემადგენელი ნაწილაკები ერთმანეთს უახლოვდებიან, რასაც მოსდევს ჩაჯდომა, ანუ გამოწვა - ეს უკვე მესამე სტადიაა.

თიხისაგან დამზადებული ალიზი გამოშრობის შემდეგ ერთგვარ მექანიკურ სიმაგრეს იღებს. არ იფშენება, ადვილად არ ტყდება, იმისათვის, რომ სიმკვიდრე და ატმოსფერული მოვლენებისადმი მდგრადობის უნარი მიეცეს, საჭიროა მისი გამოწვა, ანუ მალალი ტემპერატურული გადამუშავება.

კერამიკის ნაკეთობათა გამოსაწვავად სხვა ღუმელებთან შედარებით უფრო სრულყოფილია გვირაბიანი უწყვეტი მოქმედების ღუმელი. მისი უპირატესობა გამოიხატება იმაში, რომ შეტვირთვა-გადმოტვირთვის ოპერაციები აქ მექანიზებულია და შესაძლებელია გამოწვის რეჟიმის ავტომატური რეგულირება. აგურის ჩატვირთვა-გადმოტვირთვა რონოდებითა და ნაკლებ შრომატევადია.

გვირაბიანი ღუმელის სიგრძე 105 მეტრია 51 რონოდის ტევადობით, საერთო მოცულობა 415 მ³-ია. სასარგებლო მოცულობა 315 კუბამეტრი, სიმაღლე 1,74 მ. გამოწვის ხანგრძლივობა 40-45 საათია. ღუმელს აქვს სამი (ძირითადი) ზონა: შეთბობის (ანუ მომზადების), გამოწვის და გაციების. ცეცხლი ღუმელის შუაზე, ორივე მხრიდან ანთია სათბობი (თხევადია) და ეძლევა იფრქვევანებით. ამჟამად მუშაობს კომბინირებული მფრქვევანები, როგორც ბუნებრივ აირზე, ისე თხევად საწვავზე, ჰაერთან ერთად.

აგურის წარმოების საწყისი ამუშავების მომენტში ერთი ღუმელი ამუშავდა შემთ და პირველი აგურები შემთ გამოიწვა.

მეორე ღუმელი შემდგომ პერიოდში – ივლისში ამუშავდა მაზუთზე, რაზედაც უკვე გამოცდილების მქონე მუშაკების მიერ შედარებით იოლად გაიშვა და რაზედაც ნაკლები ხარჯები იქნა გაწეული ეკონომიურადაც. ამის გამო კი ღირეკცია მ დაჯილდოვა მომუშავეთა ჯგუფი მასალების ეკონომიური ხარჯვისათვის და ხარისხიანი აგურის გამოშვებისათვის – დასაწყისში აგურის წარმოების მართვა არც თუ იოლი გამოდგა. მუშაობაში თავი იჩინა არაერთმა პრობლემამ, გამართულად ვერ მუშაობდა ზოგიერთი დაზგა-დანადგარი, ელექტრომეურნეობა, წნეხები. თიხისაგან ილეესებოდა ამძრავი მექანიზმები, მოქმედი კვანძები. სუსტად მიმდინარეობდა ალიზის წყობის, შრობის და გამოწვის პროცესები. დიდი იყო რონოდაზე დაწყობილი აგურის ნგრევის ალბათობა. მაზუთით ღუმელების მუშაობა სერიოზულ ყურადღებას მოითხოვდა, ვინაიდან საკმარისად არ ცხელდებოდა საწვავი (საჭიროა 70-80 გრადუსი).

კონკეირულ ხაზში ალიზის ალება-დაწყობა და დაცლა ერთ-ერთ რთულ პრობლემას შეადგენდა. მომუშავეთა დიდ ნაწილს უჭირდა მუშაობა, ძნელად ეუფლებოდნენ პროფესიას, ალიზის – დაწყობის მეთოდებს. იყო სხვა ტექნიკური შეფერხებებიც. რაც შეეხება „გაზოგენერატორის“ ექსპლოატაციაში შეყვანას, არ უმუშავია მისი არაეკონომიურობის გამო, ვინაიდან იგი გათვალისწინებული იყო დონძასის ქვანახშირზე და „გაზოგენერატორის“ მეშვეობით ძალზე ძვირი ჯდება ქვანახშირიდან საწვავი გაზის მიღება.

დაბრკოლება შეიქმნა კადრების ხშირი დენადობითაც, ვინაიდან რუსეთის ორგშეკრების წესით მოყვანილი მუშები, რომლებმაც მშენებლობის დამთავრების შემდეგ გააგრძელეს ქარხანაში მუშაობა, თანდათან გაიკრიფნენ. ქარხანაში ერთდროულად 500 კაცის დასაქმება და მათი პროფესიული დაოსტატება არც თუ იოლი საქმე აღმოჩნდა. სოფლებიდან კი ნელა მიმდინარეობდა მუშა კადრით წარმოების შევსება და დასაქმება. ხდებოდა პირიქითაც, კოლმეურნეობები უკან ითხოვდნენ მათ უნებართვოდ მოსულ მუშებს-კოლწევრებს.

1952 წლის ზაფხულში ქარხანა სერიუზული ყურადღების ცენტრში მოექცა. კვლავ აქტიურად ჩაერია ზემდგომი ხელმძღვანელი ორგანოები. ტარდება დამატებითი ღონისძიებანი წარმოებაში სუსტი რგოლების (ბინათმშენებლობა, სამაზუთე და ელექტრო მეურნეობა, წნეხების, თიხის დასამუშავებელი კვანძების და სხვ.) პროფილაქტიკურ-გამაჯანსაღებელი სამუშაოებისათვის.

შეიცვალა ქარხნის ხელმძღვანელობა. სამინისტროს ბრძანებით შემოღებულ იქნა ახალი ნორმა-შეფასებანი, რითაც გაუმჯობესდა შრომის ანაზღაურების სისტემა. ქარხანას გამოეყო ავტომანქანა ვახტისათვის. ქარხნის ხელმძღვანელობის მიერ რეაგირება უკეთდება ცვლებსა და უბნებზე მუშაობის მიმდინარეობებს. გამოიცა არაერთი ბრძანება. -განკარგულებანი მუშაობაში ხელისშემშლელი მიზეზების სალიკვიდაციოდ სამუშაოს გამცდენების, დამგვიანებლების, წუნის-მკეთებლების მიმართ. გაიშალა მუშაობა გამოშვებული პროდუქციის გაზრდისა და ხარისხის გასაუმჯობესებლად. შრომის დისციპლინის და შრომის ორგანიზაციის გასაჯანსაღებლად. მეტი ყურადღება დაეთმო ალიზის შრობისა და გამოწვის საქმეს.

ქარხანა გადადის მუშაობის უწყვეტ-სამცვლიან ციკლზე. კვლავ გატარდა კადრების მომზადების ღონისძიებანი, როგორც ადგილზე, ისე სხვა რესპუბლიკების - ხარკოვის, მოსკოვის, ლენინგრადის, კიევის, მოწინავე ქარხნებში წარმოების წამყვანი დარგის მუშაკები გაიგზავნენ ტექნოლოგიური პროცესების ასათვისებლად.

რაიონის ხელმძღვანელები რჩევას აძლევენ მეტეხისა და ახლო მდებარე სოფლების (ხელმძღვანელებს) თავკაცებს მეტეხის ქარხნისათვის მუშახელით დახმარების თაობაზე, ხოლო თავის მხრივ ქარხანამ ივალდებულა მუშახელის გადმოყვანა ვახტის ავტომანქანით.

კომპლექსურ ღონისძიებათა შედეგად დამთავრდა მუშათა დასახლების უბანში ორი ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლის მშენებლობა. ჩქარი ტემპით მიმდინარეობდა 16 ფინური ბინის ასაწყობი კონსტრუქციების სამუშაოები. ყოველივე ეს კი ადგილობრივი მუშახელის კონტიგენტის გაზრდის ტოლფასი იყო.

ამ და სხვა გატარებულმა ღონისძიებებმა შედარებით გააჯანსაღა მუშაობის პროცესები, რის შედეგადაც გაიზარდა გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა. რამდენადმე ამალდა მისი ხარისხი. აგურის წლიურმა გამოშვებამ შეადგინა 12 მილიონი ცალი.

გატარებული ღონისძიებანი საკმარისი არ აღმოჩნდა, რათა ქარხნას მიეღწია საპროექტო სიმძლავრისათვის. წარმოების ყველა უბანზე ჭირდა მუშაობა-ცნობილი მიზეზების გამო. ძნელად, ძალზე ნელა მიმდინარეობდა საწარმოო პროცესების ათვისება ქარხნის კოლექტივის, მშენებლების და ქვეყნის ინტერესები კი თავისას მოითხოვდა - აგურის წარმოების გაზრდას, მისი ხარისხის გაუმჯობესებას.

გატარებული ღონისძიებანი, მუშაობის პერსპექტივები იმის პირობებს იძლეოდა, რომ მოახლოვდა გარდატეხის პერიოდი. აშურიანის ნობათი უკვე გამოსცადეს მშენებლებმა. ქარხანამ ორი წლის მანძილზე 16 მილიონი ცალი აგური გამოუშვა.

საგულისხმოა ისიც, რომ საქართველოში მაღალსართულიანი სახლების მშენებლობაზე მხოლოდ აშურიანული აგური იქნა გათვალისწინებული.

მშენებლობის ტემპის ტალღა დღითი დღე იზრდებოდა. აგური ჭირდებოდა საცხოვრებელი სახლების, ადმინისტრაციული ნაგებობების, ბაგა-ბაღების, სკოლების, კურორტების... მშენებლობებს.

ქარხნის ახალგაზრდა კოლექტივი, მისი ხელმძღვანელობა ცდილობს, პირნათელი გამოვიდეს მშენებლების წინაშე. განსაკუთრებით კი საქმანტმშენის მიმართ, რომელმაც უანგარო დახმარება გაუწია ქარხანას. ისინი ხომ კასპის რაიონის ობიექტებსაც აშენებდნენ.

1953 წელი შედარებით უკეთ დაიწყო. ქარხანაში თანდათანობით მკვიდრდება ადგილობრივი მუშახელი, სოფლებმა გამოიღეს დახმარების ხელი ქარხანაზე. „სარბიელზე“ ქარხნის გასვლამ მისკენ შემოაბრუნა სამუშაოს „მაძებარნიც“.

აშურიანის მკერდიდან ამოტყორცნილი აგური აშენებული სახლების საიმედო სიმაგრედ იქცა. მან უკვე გაუძლო გამოცდას. მშენებლებმა გაითავისეს (მეტეხური) აშურიანული აგური.

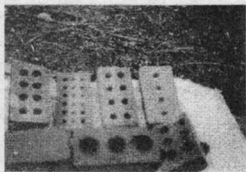
მეტეხის მშრალი წნეხვის აგურის ქარხანა დამკვიდრდა ქვეყნის აღმშენებლობის ერთ-ერთ შემადგენელ (ნაწილად) საწარმოდ. ქარხნის მუშაობისადმი კიდევ უფრო იზრდება ხელმძღვანელი ორგანოების მუშაკთა ინტერესი. სხვადასხვა დროს აგურის წარმოება დათვალიერეს და დახმარება გაუწიეს საქ. კპ. ცკ-ის პირველმა მდივანმა აკაკი მგელაძემ, რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარემ ჩხუბიანაშვილმა, მათმა წარმომადგენლებმა იშხანოვმა, ბუჯიაშვილმა და სხვა. იყვნენ აგრეთვე საკავშირო სამინისტროდან – მინისტრი იუდინი, ჩვენი სამინისტროდან მინდიაშვილი. რესპუბლიკის საშენ მასალათა მრეწველობის სამინისტროსა და რაიონის ხელმძღვანელობამ მეტეხი ერთ-ერთ საზრუნავ ობიექტად გადინადეს. როდესაც სამრეწველო მასალების წარმოების განვითარების საკითხი იხილებოდა. რუსპუბლიკის პარტიის ცეკასა და მთავრობის გადაწყვეტილებაში ერთ-ერთი დიდი ადგილი დაეთმო სამშენებლო კერამიკის და კერძოდ აგურის წარმოების განვითარების პერსპექტივებს. ბუნებრივია, დადგენილებებში მეტეხის აგურის ქარხანა იყო ნაგულისხმევი.

ქვეყანაში მძიმე მრეწველობის განვითარების გარიჟრაჟზე ქართველი კონსტრუქტორების ძმები სერგო და ალექსი მელიების მიერ შექმნილმა თანამედროვე ამ 11, სმ – 198, სმ-301 ტიპის წნეხებმა სერიოზული კორექტივები შეიტანეს სამშენებლო კერამიკის წარმოების განვითარების საქმეში. წნეხების მუშაობის დადებით მხარედ ითვლება ისიც, რომ გარდა აგურის წარმოებისა, წარმატებით გამოიყენება აგრეთვე დეკორატიული კერამიკის ფართო ასორტიმენტის დასამზადებლად. საქსპლოატაციო მაჩვენებლებით დიდად უსწრებს მასის მშრალი წნეხისათვის მანამდე არსებულ ყველა სხვა კონსტრუქციებს მაღალი ხარისხის ნაწარმის მიღების თვალსაზრისით. ხელმძღვანელობა სწორედ ამ მიზანს ისახავდა, როდესაც არჩევანი ამ წნეხების შემოტანაზე შეაჩერეს.

წნეხებს აწარმოებდა ხარკოვის ქარხანა „კრასნი ოქტიაბრი“ (წითელი ოქტომბერი).

პირველად 1953 წელს შემოიტანეს და დამონტაჟდა ამ-11 ტიპის როტაციულ-ბერკეტული წნეხები, რითაც თანდათან შეიცვალა გერმანული წარმოების „შპენგლერები“.

პირველ ხანებში საწნეხი მეურნეობის მოდერნიზაციას სასურველი შედეგები არ მოუტანია. მათი მუშაობის პრინციპების აუთვისებ-

მშრალი წნეხის წესით დაყალიბებული აგური

ლობისა და კონსტრუქციული ხარვეზების გამო. ამისათვის მოვლენილი იყვნენ მისი კონსტრუქტორები, რომლებმაც ადგილობრივ სპეციალისტებთან (გიორგი მერებაშვილი, მიხეილ დათაშვილი, ნათელა ბალავაძე, ნატალია ჩუკაევა, ლევან მუხრანელი და სხვ.) ერთად სათანადო შესწორებები შეიტანეს. დაიწყო ხვრელიანი აგურის გამოშვება, რითაც სერიოზული ცვლილებები მოხდა აგურის

წარმოების ტექნოლოგიური პროცესების სრულყოფის საქმეში.

ხვრელიანი (ღრუ) აგურის სიკეთე.

„საცხოვრებელ, საზოგადოებრივ და ზოგიერთ სამრეწველო შენობაში საჭირო თბოიზოლაციის უზრუნველსაყოფად ჩვეულებრივი აგურისაგან ნაგები კედლის სისქე ხშირ შემთხვევაში ჭარბობს კედლის მექანიკური სიმაგრისათვის საჭირო სისქეს, ეს იწვევს კონსტრუქციის ზრდას, საშენი მასალისა და სამუშაო ძალის დიდ ხარჯვას და აძვირებს მშენებლობის ღირებულებას. აგურის წონის შესამცირებლად საყალიბო მასაში ურევენ წვად ნივთიერებას, ან მცირე ხვედრითი წონის მქონე დანამატებს, ზოგჯერ კი თვით აგურის კონსტრუქციას ცვლიან და მის სხეულში სპეციალურ ხვრელებს ტოვებენ“ (ვ. იაკაშვილი).

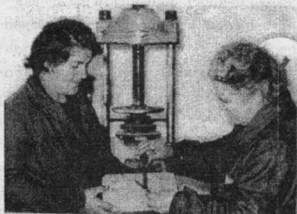
ამით ყველაფერია ნათქვამი სახელმძღვანელოში.

ხვრელიანი აგურის გამოშვება ეს მეორე უდიდესი მოვლენაა ქარხნის ექსპლოატაციაში გაშვების შემდეგ. იმ მუდმივი ცვლილებების შემდეგ, რასაც წარმოება განიცდიდა (საწნეხი მეურნეობის მოშლა, ალიზის წყობის ნგრევა, საშრობებსა და ლუმელებში ხშირი ავარიები და სხვ.), ერთბაშად ამოისუნთქა ყველამ და ყველაფერმა.

უპირველესად მნიშვნელოვნად შემსუბუქდა მომუშავეთა ხელით შრომის ხვედრითი წილი. ალიზის დაყალიბებაზე თიხა 20-25 პროცენტით ნაკლები დაიხარჯა ყოველ ათას ცალ აგურზე. შეღავათი

მიიღო თიხის კარიერმა, გაადვილდა ალიზის მიწოდება-დაწყოების საშუალო.

საშრობებსა და ღუმელებში მდგარ 300-ზე მეტ რონოდაზე ალიზის სიმძიმემ ერთბაშად 70 ტონაზე მეტი მოიკლო. ამით კი გაუმჯობესდა ალიზის შრობა-გამოწვის პროცესი, ტექნოლოგიური პროცესები მართვადი გახდა. მოხდა სათბობის ეკონომია. შემცირდა

ინჟინერ-ტექნოლოგები ვ. ჯავახიშვილი და ნ. ბალავაძე ამოწმებენ აგურის ატანდარტს.

წუნის პროცენტი, დიდი გადაჭარბებით სრულდებოდა საწარმოო დავალებანი, ახლა უკვე აგურის უდიდესი ნაწილი მარკა „150“ გამოდიოდა, მანამდე მარკა 75-ის ნაცვლად. ეს კი თანაბრად მომგებიანი იყო როგორც ქარხნისათვის, ისე მშენებლობისთვისაც.

ყოველივე სიკეთემ შექმნა პირობები მატერიალური და

ფინანსური რეზერვის შესაქმნელად, სოციალური და კულტურულ მშენებლობის ღონისძიებათა განხორციელებისათვის. დადებითი გავლენა მოახდინა კოლექტივის ფსიქოლოგიურ (გარდაქმნაზე) გაჯანსაღებაზე, მის (დარაზმვაზე) აღმასვლაზე.

აღსანიშნავია, რომ ხვრელიანი აგურის წარმოებას ერთბაშად არ მოუტანია სიკეთე. მასაც ჰქონდა მთელი რიგი ხარვეზები. უპირველესად წნეხები საჭიროებდა კონსტრუქციულ შესწორებებს. ვერ დადგინდა ხვრელიანი აგურის, ალიზის დაყალიბების ოპტიმალური ვარიანტი 18, 16, 12, 10, 8 ან ღრუ და ა. შ. თუ რა სახის უნდა დაყალიბებულიყო. (მაგ. 18 ხვრელიანი უკეთესია, რვიანზე, მაგრამ ტექნიკურად ვერ უძლებდა წნეხ ფორმები). ამასთან მეორედებოდა ის ნაკლოვანებები, რაც საერთოდ ახასიათებს მშრალ წნეხვის მეთოდით მუშაობას. არასაკმარისი შეთბობის გამო შტამპავ მატრიცებზე ეკვროდა თიხა, დაყალიბებულ ალიზს ეძნეოდა გრძივი და განივი ბზარები და სხვ.

მისმა კონსტრუქტორებმა ადგილობრივ სპეციალისტებთან ერთად შეისწავლეს საწნეხი მიურნეობის ნაკლოვანებები და შეიტანეს კონსტრუქციული შესწორებანი.

კოლექტივის პერსპექტიული ამოცანებიდან გამომდინარე 1954 წლის ბოლოსათვის ქარხანა ლებულობს ახალ გაუმჯობესებულ კონსტრუქციის „სმ 198-ა“ ტიპის წნეხებს, რომლებმაც შედარებით უკეთ იწყეს მუშაობა (4500 ცალის წარმადობით საათში).

ბუნებრივია, რომ აგურის წარმოებაში შუქ-ჩრდილები მარტო საწნეხ მეურნეობაში არ ყოფილა, იგი უნდა განვიხილოთ წარმოების მთელ პროცესში.

შექმნილ სიძნელეებთან ჭიდილში ქარხნის კოლექტივმა თანდათანობით შეიძინა მუშაობის გამოცდილება. საამქროების; ცვლების და უბნების მუშაობა უფრო სტაბილური და ორგანიზებული გახდა.

პატარა (ძველი) ქარხნის შესახებ.

დიდი (ახალი) ქარხნის ექსპლოატაციაში გაშვების შემდეგ აგურ კრამიტის ქარხანა თავისი შტატებით და დაზგა-დანადგარებით ჯერ დამოუკიდებელ ბალანსზე იმყოფებოდა, ხოლო 1951 წლის ივნისიდან სამინისტროს ბრძანების საფუძველზე შეუერთდა დიდ ქარხანას, რის შემდეგ განხორციელდა ერთიანი მართვა.

1952 წლის ზაფხულიდან მომუშავე კადრები თანდათან გადაწილდნენ დიდი ქარხნის სამუშაო უბნებზე პროფესიებისა და თანამდებობების შენარჩუნებით და ამის შემდეგ პატარა ქარხანამ შეწყვიტა ფუნქციონირება.

პატარა (ძველმა) ქარხანამ ორი ძირითადი ამოცანა შეასრულა:

სამშენებლო აგურით მოამარაგა დიდი ქარხნის მშენებლობა და შესაძლებლობის მიხედვით აქ მომზადებული კადრები გადაწილდნენ საამქროებისა და ცვლების მიხედვით.

ქარხნის გამართული მუშაობა, კოლექტივის შეკავშირების პროცესი, ბუნებრივია, უმტკივნეულოდ არ მიმდინარეობდა. ეს კი უპირველესად მის ხელმძღვანელ მუშაკებზე, მთელ აპარატზე ახდენდა გავლენას. სწორედ ამის მიზეზია ის, რომ სულ რაღაც სამ წელიწადში ხუთი დირექტორი (შ. მიქაშაიძე, გ. ყანჩაველი, შ. ნოსელიძე, პრ. მითავარია, ა. გაბუნია, ავადმყოფობის გამო) შეიცვალა. იცვლებოდნენ მთავარი ინჟინრები პ. შარაშიძე, ბ. მაკალათია, ლ. მუხრანელი, განყოფილების გამგეები, საამქროს უფროსები, ცვლის უფროსები... დიდი იყო მომუშავეთა ღენადობაც.

საგანგებოდ უნდა ითქვას, რომ ყოფილმა ხელმძღვანელებმა უდაოდ დიდი შრომა და ენერგია ჩააქსოვეს ქარხნის ამუშავების,

კოლექტივის დარაზმვის და აგურის წარმოების გაჯანსაღების საქმეში.

ამასთან არ შეიძლება დიდი პატივით არ მოვიგონო ქარხნის ყოფილი დირექტორი ალექსანდრე ლავრენტის ძე გაბუნია, რომლის სახელთანაც დაკავშირებულია ქარხნის აღმასვლა, კოლექტივის დარაზმვა-შეკავშირება, ვიწრო უბნების გაძლიერება, აგურის წარმოების სწრაფი ზრდა, პროდუქციის ხარისხის ამაღლება. ყოველივე ამ და სხვა ღონისძიებებმა შექმნეს საფუძველი მუშა-მოსამსახურეთა პირობების გაუმჯობესებისათვის, სოციალურ-კულტურულ ღონისძიებათა ჩატარებისათვის.

ადამიანი-დირექტორი, რომელსაც მუშის ენაზე შეეძლო საუბარი და მათი გულებისაკენ მისასვლელ გზას ყოველთვის პოულობდა, იყო თანაბრად მომთხოვნი თავისი თავისადმი და თანამშრომლების მიმართ. იგი დამამახსოვრდა, როგორც უსპეტაკესი ადამიანი, ორგანიზატორი, შემოქმედი ხელმძღვანელი.

მის მიერ ჩატარებული საწარმოო თათბირი სკოლა იყო, სკოლა მმართველობის, აღზრდის... მისი მუშაობის პერიოდი ახალგაზრდა კოლექტივის აღმასვლის ხანაა. 1954-1956 წელი უნდა მივიჩნიოთ, როგორც გარდატეხის პერიოდი, ვინაიდან გამართულად ამუშავდა წარმოების ყველა რგოლი, ქარხანა მიუახლოვდა საპროექტო სიმძლავრეს (20 მილიონი ცალი აგური), ამასთან მომზადდა ნიადაგი აგურის წარმოების გაზრდისათვის.

1954-1955 წ. წ. სხვა რაიმე მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ მომხდარა (წნეხებზე ითქვა), ტექნოლოგიური სამსახური დაზგადანადგარები, მუშა-მოსამსახურეთა კონტიგენტი იგივე იყო, მაგრამ გაიმარჯვა საღმა აზრმა, შრომის სწორმა ორგანიზაციამ, შრომისა და საშემსრულებლო დისციპლინის განმტკიცებამ. მომუშავეთა პასუხისმგებლობის ამაღლებამ თავისი ნაყოფი გამოიღო.

1955 წელი უნდა მივიჩნიოთ მესამე მნიშვნელოვან მოვლენად აშურიანის გამოძახილში, რაც მოწმობს, რომ ქარხნის კოლექტივმა პირნათლად, მისი მოკლე ისტორიის მანძილზე გადაჭარბებით შეასრულა საწარმოო გეგმა-დავალებანი, მიღწია საპროექტო სიმძლავრეს და გამოუშვა 25 მილიონი ცალი მაღალხარისხოვანი აგური (21-ის ნაცვლად): ამასთან შეიქმნა მყარი ნიადაგი მუშაობის შემდგომი სრულყოფისა და აგურის წარმოების გაზრდისათვის.

მიღწეულ წარმატებებს უკვალოდ არ ჩაუვლია. მოპოვებული

მაღალი მაჩვენებლებისათვის ქარხნის კოლექტივი (დირექტორები: ა. გაბუნია, გ. ცხოვრებაშვილი, პარტორგი ა. თათანოვი, პროფორგი ვ. ენუქიძე) ზედიზედ დაჯილდოვდა გარდამავალი წითელი დროშით და ფულადი პრემიებით.

ქარხნის ხელმძღვანელობის უპირველეს ამოცანად იქცა წარმოების ტექნოლოგიურ ხაზში და საერთოდ მუშაობაში ჯერ კიდევ არსებული ხარვეზების გასწორება. სახვალთ მუშაობისათვის საიმედო ნიადაგის მომზადება. სავაგონო პარკის, სამაზუთე მეურნეობის, ვიწრო ლიანდაგიანი რკინიგზის ხაზის, ექსკავატორების და ყველა სხვა იმ უბნების საიმედოობა, რაც წინ წასწევდა საქმეს.

ამასთან საჭირო იყო სოციალურ-კულტურულ კომპლექსურ ღონისძიებათა შემუშავება და მისი განხორციელება.

ახალმა ცხოვრებამ ახალი პერსპექტივები გადაუშალა კოლექტივს, ახალი ამოცანები დაისახა.

მართალია აგურის გამოშვებამ გადააბიჯა გათვალისწინებულ ზღვარს, მაგრამ ამოცანად დაისახა საწარმოო სიმძლავრის გაზრდა. დაზგა-დანადგარების ტექნიკური დონის ამაღლება, მათი განახლება, ამასთან მათი ფიზიკური და მორალური ვარგისიანობა სათანადო დასკვნებს მოითხოვდა.

ქარხნის აღმასვლა ეჭვს აღარ იწვევდა. წარმატებას წარმატებები მოსდევდა. ქება-დიდება, პრემიები, ჯილდოები კოლექტივის თანამგზავრი გახდა.

მუშაობის შედეგებმა დაგვარწმუნა, რომ მეტეხის აგურის ქარხნის შესაძლებლობანი შემოსაზღვრული არ იყო. უპირველესად საჭირო გახდა აგურის წარმოების გაზრდა, სასაქონლო პროდუქციის წარმოების გადიდება, ახალი მშენებლობა გაფართოება.

აღმუშეობა

ქარხნის მუშაობის მეორე 1956-1960 წ. წ. ხუთწლელი და შემდგომი პერიოდი უნდა მივიჩნიოთ მეოთხე უდიდეს მოვლენად, ვინაიდან იმ ხანად მნიშვნელოვანი სარეკონსტრუქციო-სამშენებლო სამუშაო ჩატარდა, რომლის მოცულობაც მეორე ახალი ქარხნის ტოლფასზე უფრო მეტი იყო.

1956 წელს შეიცვალა მოქმედი წნეხები ახალი სისტემის „კრასნი ოქტიაბრის“ სმ - 301 ტიპის მუხლ-ბერკეტიანი წნეხებით. მისი წარმადობა შეადგენს საათში ხუთი ათას ცალ ალიზს, საკმაოდ დიდი ხვედრითი წნეხვით ხასიათდებიან და დიდად უსწრებენ მის წინამორბედებს. ამ წნეხებმა გაუძლო დროთა გამოცდას და დღესაც საიმედოდ დგანან აშურიანის მიწაზე.

საკონსტრუქციო-საამშენებლო სამუშაოთა მოკლე ნუსხა ასეთია. წნეხებთან ერთად კარიერზე მიღებულია მრავალრიცხოვანი „ემ-201“ ტიპის ახალი ექსკავატორები, რომელთა საათობრივი წარმადობა უფრო მეტია მათ წინამორბედებზე. სამართავად ადვილი ტექნიკურად მდგრადი და ტექნოლოგიურად უფრო შედეგიანი. მიღებულია ახალი უფრო მძლავრი მოტომზიდები (დიხელის ძრავით) და რონოლები. კაპიტალურად შეკეთდა რკინიგზის ხაზები. რის საფუძველზეც დაიწყო მეორე ტექნოლოგიური ხაზის მშენებლობა შესაბამისი ტექნოლოგიური დანადგარების მონტაჟით.

საყალიბო საამქროს გაფართოების მიზნით რეკონსტრუქცია გაუკეთდა მის ჩრდილოეთ მხარეს. სადაც მიაშენდა მე-4 საწნეხი განყოფილება, თავისი ტექნოლოგიური ხაზით.

მიღებული იქნა ორი ხარისხისებრი ამწე, უკეთ მოეწყო აგურის გადმოსატვირთ-დასატვირთი მოედანი. შემოყვანილი იქნა რკინიგზის ახალი ჩიხი ვაგონების დატვირთვისათვის, დამონტაჟდა ახალი მძლავრი ორთქლის ქვაბი.

გაადვილდა აგურის დაცლა-დატვირთვის ოპერაციები, ახლა უკვე მუშაობის პროცესი ორ უბანზე მიმდინარეობდა. დაიწყო ორი - 500 ტონიანი მაზუთის რეზერვუარის მშენებლობა. ფაშიანი-მეტეხის ძალოვანი ხაზისა და შესაბამისი ელექტრო ქვესადგურის მშენებლობამ მთლიანად მოხსნა შექმნილი პრობლემები ელექტრო ენერჯით მომარაგების საქმეში. აგურის დაცლის უბანზე დამონტაჟდა უწყვეტი ღვედის ხაზი, რამაც ხელი შეუწყო რონოლების ბრუნვას, აგურის დაცლას. დაინერგა პაკეტური წყობა, დამონტაჟდა თვითმცლელი მოწყობილობა „ზახვატი“ - ამან ხელი შეუწყო ვაგონების სწრაფ დაცლას და გადაადგილებას. ერთდროულად გამოთავისუფლდა 25-30 დამცლელი მუშა, ამ საქმის ინიციატორები იყვნენ: კარლო გოზალოვი, ვასილ დათაშვილი, ამირან კალატოზიშვილი, ივანე სულთანისშვილი, სამინისტროდან იარალოვი და სხვები.

იმ სარეკონსტრუქციო-საამშენებლო და ორგანიზაციულ-

ტექნიკურ ღონისძიებათა სრული ასახვა, რომელიც ქარხნის გაფართოებას შეეხება, ძნელია. მარტო 1956-1959 წ. წ. აგურის წარმოება გაიზარდა 56 მილიონამდე, ანუ ორჯერ მეტი წინა წლებთან შედარებით.

როგორც ითქვა, ქარხნის შესაძლებლობანი ბოლომდე არ იყო რეალიზებული, ქვეყნის ინტერესები მოითხოვდა მეტ და მეტ საამშენებლო მასალებს, მშენებლობის ტემპის მატებამ დღის წესრიგში კვლავ დააყენა ახალი პრობლემის წარმოება, რისთვისაც შემუშავდა მცირე საკედლე ბლოკის და ლენტური (ჩეხური მოდელის) კრამიტის საწარმოების მშენებლობის ღონისძიებანი.

1959 წელს ამუშავდა მეორე საკედლე ბლოკის საწარმო აგურის ნარჩენების ბაზაზე წელიწადში 20 ათასი კუბამეტრის წარმოებით. ამით ქარხანამ თავი დააღწია აგურის ნარჩენების გარეთ გატანის ზედმეტ ხარჯებს და რაც მთავარია, ამ ნედლეულით გაიზარდა პრობლემის მოცულობა.

1960 წელს მწყობრში ჩადგა ლენტური სისტემის კრამიტის საწარმო სიმძლავრით წელიწადში 3 მილიონი ცალი.

იმის გამო, რომ ორივე (კრამიტის და ბლოკის) საწარმო ქარხნის ტერიტორიაზე ფუნქციონირებდა, ექსპლოატაციაში შესვლისთანავე შეუერთდა ქარხანას, როგორც საამქროები.

ფართო მასშტაბიანი ორგანიზაციულ-ტექნიკური და სამშენებლო სარეკონსტრუქციო სამუშაოების ჩატარებამ ქარხანა ახალ ხარისხში აიყვანა, გაუმჯობესდა მორალურ-ფსიქოლოგიური კლიმატი, ახალი უბნების მშენებლობა-გაფართოებამ 200-მდე კაცით გაზარდა კოლექტივი.

ქარხნის აღმასვლა ეჭვს აღარ იწვევდა, ყველა უბანი მუშაობდა გამართულად, ორგანიზებულად, წარმატებას წარმატებები მოსდევდა. მეტეხელ მეაგურეთა შრომითი მაჩვენებლები რესპუბლიკის ფარგლებს გასცდა. ქარხნის კოლექტივი საკავშირო სოცშეჯიბრში ჩაება და გამოცდილების გაზიარების მიზნით აწყობს ექსკურსიებს ქვეყნის მოწინავე ქარხნებში. დიდი მასშტაბის ექსკურსია გამოცდილების გაზიარების მიზნით მოეწყო: ხარკოვში, კიევში, რიგაში, მინსკში, ლენინგრადსა და მოსკოვში. სადაც დავათვალიერეთ და გავეცანით ამ ქალაქების საამშენებლო კერამიკული ქარხნების მუშაობის პრინციპებს (თუ მეთოდებს), ერთმანეთს გავუზიარეთ გამოცდილებანი.

ყველაზე შთაბეჭდავი იყო ქ. ლენინგრადის საშენ მასალათა კომბინატში და მინსკის კერამიკულ ქარხანაში მუშაობის მეთოდების გაცნობა. დავდეთ სოცშეჯიბრის ხელშეკრულება ქ. მინსკის კოლექტივთან. უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ქ. მოსკოვში სახალხო მუშურნობის გამოფენის დათვალიერებას, სადაც მრავალ სიახლეს გავეცანით. ექსკურსიაზე მონაწილეობდა წამყვანი აქტივი 10 კაცით (ყველა წამყვანი პროფესიის მიხედვით). ექსკურსიის ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი იყო დირექტორი გ. რ. ცხოვრებაშვილი, მონაწილენი: გრიგორ ჭუმბურიძე – მთ მექანიკი, ჯულიეტა ჯავახიშვილი – ტექნიკური კონტროლისა და ლაბორატორიის გამგე, ვალიკო მერებაშვილი-მშრობელი, რევაზ ჭეჭელაშვილი-უფროსი გამომწველი, ილია ნავროზაშვილი – მწნეხავი, გივი კალატოზიშვილი – საამქროს უფროსი, ვალენტინა პეტროვა-ალიზის დამწვობი, კარლო გოზალოვი-მთავარი ენერგეტიკი, თამარა სკვარცოვა – აღრიცხვის ბუღალტერი.

ექსკურსიამ ნაყოფიერად ჩაიარა. ჯგუფი გაეცნო მრავალ სიახლეს. შემდეგ ქარხანაში დაინერგა ახალი პროდუქციის ათვისებისათვის საჭირო მუშაობის მეთოდები. მიღებული გამოცდილების წყალობით ქარხანამ აგურის, ბლოკის და კრამიტის გამოშვებასთან ერთად დანერგა კიდევ ახალი დასახელების – პროდუქციის წარმოება, კიბის საფეხურები, მოზაიკური ფილები, სალესავეები, რკინა-ბეტონის ბოძები, მზადდებოდა კიდევ უფრო პროგრესული პროდუქციის – მინერალური ბაზის გამოშვების საწარმო, აღნიშნული არ განხორციელებულა.

აღმასვლის პროცესში დიდი იყო ქარხნის აქტივის ძალა და გავლენა, მათ სათავეში უდგნენ დირექტორი გრიგოლ ცხოვრებაშვილი, მთ. ინჟინერი ზაქარია ფაჩუაშვილი, მთავარი მექანიკოსი როსტევეან კილოსანიძე, მექანიკოსი გრიგორ ჭუმბურიძე, მშენებელი ინჟინერი იოსებ ცქიძანური, საამქროს უფროსი იასონ დათაშვილი და სხვები, ქარხანამ 10 წლის განმავლობაში აგურის გამოშვება გაზარდა 15-ჯერ, მცირე საკედლე ბლოკის 5-ჯერ, გაიზარდა კრამიტის წარმოებაც.

ათვისებული ახალი პროდუქციის წყალობით დიდად გაიზარდა სასაქონლო პროდუქციის წარმოება.

მილიან ახალგაზრდობი

აშურიანზე კერამიკული წარმოების ჩასახვის პირველი დღიდან ჩაება საერთო საქმეში ახალგაზრდა თაობა, ჯერ პირველი ქარხნის მშენებლობაზე (1934 წ.) ხოლო შემდეგ (1940 წ.) უშუალოდ კერამიკულ ნაკეთობათა წარმოების პროცესში. (სამწუხაროდ მათი სახელები საარქივო მასალებში ჯერ მიკვლეული არ არის).

ომის შემდეგ კერამიკული კრამიტის ქარხანაში, კოლექტივის სიმცირის მიუხედავად, ახალგაზრდათა შორის ავანგარდში ვხედავთ ანტონ (დიმბირა) გეჯაძეს, გიორგი მარგალიტაშვილს, გრონია გეჯაძეს, ნოე და შოთა აზმაიფარაშვილებს, ვალერიან კოლერაშვილს. მათი რიცხვი კიდევ ეფრო გაიზარდა (ომის) შემდგომ პერიოდში (1948-1950 წ. წ.) ჯერ ახალი (პატარა) ქარხნის მშენებლობაზე, ხოლო შემდეგ აგურ-კრამიტის ქარხანაში. სკოლის მერხიდან მოვიდნენ მიხეილ მერებაშვილი, ოლია გუგულაშვილი, ოთარ შარიფაშვილი, გიორგი გზირიშვილი, შანკულა გუგულაშვილი, ამ სტრიქონების ავტორი, გურგენ და მარტია შარიფაშვილები, უუჟუნა პატარქალაშვილი და სხვანი. (ახალგაზრდული-კომკავშირული ორგანიზაციის ხელმძღვანელად არჩეული იქნა ეკონომისტი ოთარ ძალალაშვილი, კოლექტივის საიმედო ძალად მოვიდნენ ახალგაზრდა ინჟინერ-ტექნოლოგები ნათელა ბალავაძე, ჯულიეტა ჯავახიშვილი, მთ. ინჟინრად ვახტანგ დავითაშვილი. მათ დიდი ხანი იმოღვაწეს აგურის წარმოებაში.

ახალგაზრდა მეაგურეთა შრომითი აქტივობა განსაკუთრებით გაიზარდა 55-60-იან წლებში, ამ პერიოდში აგურ-კრამიტის ქარხნის კოლექტივმა ძალად საწარმოო მაჩვენებლებსაც მიაღწია. მათ სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ისინი მუშაობას იწყებდნენ ყველაზე რთულ და შრომატევად სამუშაოზე - დაწყებთ მუშის პროფესიით (ალიზის აღება - დაწყობას, აგურის დაცლა, ბეტონის სამუშაო, ასფალტის დაგება, თიხის ჩაყრა, კრამიტის მოჭრა, დაწყობა, რონოდების გადატანა და სხვა). შემდეგ სწრაფად ეუფლებოდნენ სხვადასხვა სახის პროფესიას და შესაბამისად მრავალმა დაიკავა მოწინავე პოზიციები. ყალიბდება ახალგაზრდული ბრიგადები (ვ. შაქარაშვილი), ცკლები (ვ. ხუბაშვილი, ვ. ჯუხარიძე, ვ. აბუაშვილი, კრამიტის საამქრო (ვ. კალატოზიშვილი, მ. ლობნელიშვილი).

ახალგაზრდობის დიდი ნაწილი წარმოების მართვის ყველაზე საპასუხისმგებლო უბანზეა და საერთო მიღწევებში დიდია მათი ხვედრითი წილი და დამსახურება.

ამურიანის ამ გიგანტ ქარხანაში სტუდენტობისას ჯერ საწარმოო პრაქტიკა გაიარეს, ხოლო შემდეგ მისი ხელმძღვანელები გახდნენ – ამური შარანგია (ჯერ მთავარი ინჟინერია, ხოლო შემდეგ დირექტორი), მილერი ლობნელიშვილი (მთავარ ინჟინრად). ახლა ისინი სამეცნიერო კვლევითი სამუშაოზე არიან, ხოლო ადგილობრივი კადრია გურამ ლელაშვილი – მთავარი მექანიკი; ნიკოლოზ იაძე ქარხნის მთავარი ტექნოლოგია, ნიკოლოზ დათაშვილი, მთავარი ენერგეტიკოსი, თამრიკო მოდებაძე – ტექნიკური კონტროლისა და ლაბორატორიის განყოფილების გამგე, იოსებ მარლიშვილმა მუშად დაიწყო მუშაობა, ქარხნიდან წავიდა უმაღლეს სასწავლებელში, ახლა კი მცირე საკედლე ბლოკების ქარხნის დირექტორია, ელისო მემარნიშვილი წარმოების წამყვანი ინჟინერია, ჯემალ წივწივაძე ბლოკის ქარხნის მთავარი ინჟინერი. იოსებ მარლიშვილი და გურამ ლელაშვილი ქარხნის მუშების შვილები არიან და ისინი აქ, ამ ქარხნის მუშათა დასახლებაში, გაიზარდნენ და ახლაც მისი მკვიდრნი არიან შექმნილი ოჯახით.

მინდა გამოვყო ახალგაზრდობის ის ნაწილიც, რომლებმაც მუშის ხალათით დაიწყეს მუშაობა და შემდგომში ქარხნის მმართველ თანამდებობაზე მოგვეკვლინენ: ჟუჟუნა კალატოზიშვილი – მთავარი ბუღალტერი, გივი გაბინაშვილი – კაპიტალური მშენებლობის განყოფილების უფროსი, სულიკო ასლამაზაშვილი – საამქროს უფროსია, ევგენია აბუაშვილი – ბუღალტერი, იზოლდა გვარამაძე – კადრების განყოფილების გამგე, თენგიზ ზარიძე – ავტო ფარეხის გამგე, ალექსანდრე გეჯაძე – მექანიკოსი, ივანე ჯავახიშვილი – ელექტრო საამქროს უფროსი, ნოდარ დათაშვილი – მექანიკური საამქროს უფროსი, სერგო ქიტიაშვილი – საყალიბო საამქროს უფროსი, ნელი აფიციაური – კანცელარიის განყოფილების გამგე, ლამარა დათაშვილი – ბუღალტერი, ბიჭიკო პატარქალაშვილი – პარომეტრული ხელსაწყოპარატურების მართვის ოსტატი, დოდო ნაცვლიშვილი – ბუღალტერი, ვლადიმერ ბოგველი, – მექანიკი, ვერნერ შტელე – მექანიკი, საამქროს უფროსი, მათ სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მათ უმრავლესობა დღესაც აგურის წარმოებაში მუშაობს და ახალგაზრდული ენერგიით უძღვება მინდობილ საქმეს.

ახალგაზრდობის მიერ დანერგილია არაერთი მნიშვნელოვანი

რაციონალიზატორული წინადადება, რითაც ქარხანამ დიდი ეკონომიური მოგება მიიღო.

ქარხანაში თავი გამოიჩინეს და მნიშვნელოვანი რაციონალური წინადადებები დანერგეს მიხეილ დათაშვილმა და ალექსი გეჯაძემ – წნეხებზე კონსტრუქციული შესწორებებით. ივანე სულთანისვილმა აგურის პაკეტური წყობის დანერგვა, „ზახვატი“, ესტატე იმეშაშვილმა სარანდო დაზგის რეკონსტრუქცია, ნოდარ დათაშვილმა, ვლადიმერ ბოგველმა ბლოკის წნეხის მუშაობის გაუმჯობესება, ამირან კალატოზისვილმა შრობის და გამოწვის გაუმჯობესება, გივი კალატოზისვილმა და მესროფ მამაცაშვილმა ელექვატორების შეცვლა ტრანსპორტიორით და მრავალი სხვა.

მუშაობის მაღალი პროფესიული ოსტატობის ნიმუში მოგვცეს უფროსმა გამომწვევლებმა: რევაზ ჭეჭელაშვილმა, ვახტანგ ოდოშაშვილმა, იოსებ ნუგზარიშვილმა, გამომწვევლებმა გურამ იაძემ, ვასილ (სუქანა) მერებაშვილმა, ვლადიმერ ბოგველმა (ზეინკალ შემკეთებელი) ტარიელ დავლაშელიძემ (რონოდების ჩამტვირთავი) ლილია თაბორიძემ (ამწეს მემანქანე), გივი შაბურიშვილმა (მწნეხავ-შემკეთებელი), ვალიკო მამასახლისოვმა (ვაგონეტების ჩამომტანი, გადამაადგილებელი), გურამ პატარქალაშვილმა (ავტო ამწის მემანქანე), რევაზ შარიფაშვილი (ავტო მძღოლი), რევაზ კალატოზისვილმა (ავტო მძღოლი), მაყვალა გრილაშვილმა, ელზა ერემოვმა, ანა აზმაიფარაშვილმა – (ალიზის დამწყობები), ექსკავატორის მემანქანე დავით ჭეჭელაშვილმა და სხვებმა.

ახალგაზრდების ჯგუფები აწყობდნენ ექსკურსიებს, ენმარებოდნენ კოლმეურნეობებს.

60-იან წლებში ქარხნის მუშაობაში იმდენად დიდი იყო ახალგაზრდობის ხვედრითი წილი, რომ დადგა საკითხი ქარხნისათვის „ახალგაზრდული კოლექტივის“ სახელის მინიჭების შესახებ, რასაც სამინისტროსა და რაიონის ხელმძღვანელობის ერთობლივი მხარდაჭერა მოჰყვა და მიიღეს საერთო გადაწყვეტილება, „მეტეხის აგურ-კრამიტის ქარხნისათვის „ახალგაზრდული კოლექტივის“ წოდების მინიჭების თაობაზე“, მაგრამ... (ამაზე შემდეგ)

ქარხნის ისტორიას ამდიდრებს ოჯახური დინასტიები. ძმები – მიხეილ, გიორგი, ოთარ, რევაზ შარიფაშვილები, მამა წყალობა, მიხეილის შვილი ჯემალი და-ძმები ზაირა, მარინე, ზურაბ, ვასილ სულთანისვილები – მშობლები: ივანე და თამარი. დები: ნაზი, ცირა,

თინა დავითაშვილები მამა ვახტანგთან ერთად, ძმები და მათი შვილები იასონი, მიხეილი, გიორგი, სულიკო, ნიკოლოზ დათაშვილები, დალი, ღია ხუბაშვილები და მათი მშობლები გოგი და ევგენია, გივი, იზოლდა გვარამაძეები და მათი მშობლები გოგი და თალიკო. ალექსი, ნელი ნავროზაშვილები მამა ვლადიმერთან, გივი, ელზა გაბინაშვილები მამა ვასილთან, გიორგი, თემური, აბუაშვილები მამა ვასილთან ერთად.

ამ ქარხანაში მოკრძალებით შემოვიდა სკოლის მერხიდან შალვა ასლამაზაშვილი და ალიზის დაწყობა — მიწოდებაზე იწყო მუშაობა, შემდეგ მან წარჩინებით დაამთავრა საქართველოს სასოფლო სამეურნეო ინსტიტუტი და რაიონის სოფლის მეურნეობის სამმართველოს ედგა სათავეში წლების განმავლობაში, ახლაც ახალგაზრდული ენერჯით მუშაობს თავისი სპეციალობით, სოფლის თავკაცია.

ხუბაშვილების ოთხი ქალიშვილიდან ორმა: დალიმ და ღიამ სკოლის დამთავრებისთანავე კომბინატში მზა პროდუქციის დაცლაზე დაიწყეს მუშაობა, ხოლო შემდეგ სამედიცინო ინსტიტუტის სტუდენტები გახდნენ. ახლა დალი მედიცინის მეცნიერებათა კანდიდატია, კარდეოლოგი, ხოლო ღია სამედიცინო ინსტიტუტში ლექციებს კითხულობს. ქარხნიდან წარმოებას მოუწყვეტილი ბევრმა ახალგაზრდამ მიიღო უმაღლესი და საშუალო-სპეციალური განათლება, მაგ. გივი გაბინაშვილმა, სერგო ქიტიაშვილმა, ალექსი გეჯაძემ და მრავალმა სხვამ.

სასიხარულოა, რომ ქარხნის ახალგაზრდებმა გულისსწორიც აქვე იპოვეს და ოჯახები შექმნეს. ბევრ მათგანს უკვე შვილიშვილებიც ჰყავს. აი ისინიც:

იასონ დათაშვილი — ნათელა ბალავაძე, ვალიკო მერებაშვილი — ჯულიეტა ჯავახიშვილი, შოთა მელქაძე — ოლია გუგულაშვილი, უშანგი შაველაშვილი — ჟუჟუნა კალატოზიშვილი, ივანე ჯავახიშვილი — ცირა დავითაშვილი, გივი გაბინაშვილი — ნელი ნავროზაშვილი, გურამ ბარნაბიშვილი — მზია მღებრიშვილი, შურა ხერუაშვილი — ელვარდი ოდოშაშვილი, შოთა გეჯაძე — იზოლდა გვარამიძე, ჯემალ გზირიშვილი — ნელი აფიციაური, ჟორა აბუანდაძე — ევგენია მღებრიშვილი, ახალგაზრდა ინჟინრები მილერი ღობნელიშვილი — ცაცა მახარაძე, გოგი გორგიშელი — იზოლდა ხოზაშვილი, გურამ ლელაშვილი — ელისო მერმანიშვილი, ბევრ მათგანს ახლა უკვე ასაკოვანი შვილები ჰყავთ და მშობლების გვერდით

მუშაობენ ქარხანაში. ასეთებია: ნიკო დათაშვილი, თამაზ შაველაშვილი, თამაზ გეჯაძე, გია ჯავახიშვილი და მრავალი სხვა, რომლებიც მშობლების ტრადიციებს აგრძელებენ.

დასანანია, რომ ახალგაზრდობის დიდი მეგობარი და თანამოზიარე ყველასათვის საყვარელი ადამიანი ცირა დავითაშვილი უდროოდ გამოაკლდა იმ პლეადას, რომელთაც უდიდესი ამაგი მიუძღვით ქარხნის წინსვლის საქმეში. ცირა ერთ-ერთი პირველი ქალიშვილი იყო, რომელმაც სკოლის მერხიდან მოსულმა რთული სამუშაო – ალიზის დაწყობა ითავა, იგი ახალგაზრდული ბრიგადის შექმნის ინიციატორია. მას გვერდში ამოუდგნენ ახალგაზრდები: გულო ოდოშაშვილი, იზო გვარამიძე, ელვარდი ოდოშაშვილი, მზია მღებრიშვილი, ომარ მაზმიშვილი, გივი და ნელი გაბინაშვილები, ზოია ენუქიძე, ომარ სულუაშვილი და სხვები.

ახალგაზრდულ კომკავშირულ ცხოვრებაში სხვადასხვა დროს აქტიურად მონაწილეობდნენ: ზაირა სულთანაშვილი, ჯონდო ნიჟარაძე, ელისო მერმანიშვილი, რევაზ კოტიაშვილი, ტარიელ ქვრივიშვილი, თინა გეჯაძე და სხვ.

ქარხნის კოლექტივი ახალგაზრდული ერთუზიანობით იყო დამუხტული, მუშაობა ტარდებოდა ახალი ზღუდეების დასაპრობად, მაგრამ რაიონში და ქვეყანაში მრეწველობის განვითარების შედეგად მომრავლდა საწარმოო დაწესებულებები, საამშენებლო ორგანიზაციები, ამის შედეგად კოლექტივი მოულოდნელი სიძნელეების წინაშე დადგა. ამის დაძლევა კი არც თუ ისე იოლი გამოდგა, შრომის მეტმა ანაზღაურებამ და უკეთესმა პირობებმა სხვაგან მიიზიდა ახალგაზრდობა – მუშახელი. ამის გამო შენელდა ქარხანაში ახალი ნაკადის მოსვლა. იწყო მომუშავეთა დენადობა, ზოგმა სწავლის, ნაწილმა კი იოლი სამუშაოს შოვნის სურვილით დატოვა ქარხანა და ასე თანდათანობით დაკარგა კოლექტივმა ახალგაზრდული იერი, რამაც სერიოზული პრობლემები წარმოშვა.

ახალგაზრდებზე, მათ საგმირო საქმეებზე, შემოქმედებით შრომაზე ბევრი თქმულა და დაწერილა, კიდევ ბევრი აზრი შეიქმნება მომავალშიც. ამჯერად კი შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქარხნის ისტორიაში უდაოდ სანიმუშო და დაუვიწყარი კვალი დატოვეს ახალგაზრდებმა.

სოციალურ-კულტურული მშენებლობა

აშურიანზე აგურის საწარმოსა და მოსახლეობის დამკვიდრება — ეს იყო ახალი მოვლენა, დროის პირმშო. ქვეყნის ცხოვრებაში ჩაება ამ რეგიონის მშრომელთა უდიდესი კონტინგენტი. ქარხანა გახდა მისი ცხოვრების ნაწილი.

განვითარების ამ პროცესმა წარმოშვა ახალი საზრუნავი — მშრომელი ადამიანების ყოფა-ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, მატერიალური და კულტურული მოთხოვნების დაკმაყოფილება, კვება, დასვენება, გართობა, სანიტარულ-საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესება.

ყოფა-ცხოვრება ადამიანის საზოგადოებრივ დამოკიდებულებას გამოხატავს, იგი განისაზღვრება საზოგადოების საწარმოო განვითარების დონით და ასახავს ადამიანის ყოველდღიურ ცხოვრებას წარმოების პროცესის გარეთ.

როგორც ცნობილია, სოც-კულტურული მშენებლობა სამშენებლო კერამიკით წარმოების ჩანასახიდანვე იწყება, მაგრამ ქარხანაში წარმოების განვითარების ტემპმა წინ გაუსწრო მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრების დონეს.

ჯერ კიდევ მოუწყობელი, დაულაგებელი ტერიტორია, გაუკვალავი ქუჩები, ატალახებული გზები, მოუწყვრივებელი ეზოები, შეუსაბამო სანიტარულ-ჰიგიენური პირობები, მოსახლეობის ყოფა-ცხოვრების დაბალი დონე, სერიოზულ ყურადღებას მოითხოვდა. ანალოგიური მდგომარეობა იყო ქარხნის შიგნითაც. მუშებს საკმარისი არ ჰქონდათ ტანსაცმლის გამოსაცვლელი კარადები, ტუალეტი. არ მოქმედებდა საშხაპე განყოფილება და სხვა.

მშრომელი ადამიანების ყოფა-ცხოვრების გაუმჯობესების აუცილებლობიდან გამომდინარე, ქარხნის დირექციისა და სამინისტროს ხელმძღვანელობის გადაწყვეტილებით დიდი მოცულობის სამუშაოები შესრულდა 1957-1959 წლებში. სულ რაღაც ორ-სამ წელიწადში იმდენი აშენდა და გაკეთდა, რომ მისი ჩამოთვლაც კი ჭირს. სახელდობრ:

მოსაფალტდა სამანქანე და ფეხით მოსიარულეთა გზები, რეკონსტრუქცია გაუკეთდა ქარხნის შესასვლელს, დაიდგა ლამაზად გაფორმებული „საპატიო დაფა“, აშენდა ორსართულიანი ადმინისტრაციული შენობა, „კულტსახლი“, მუშათა სასადილო,

სპორტული მოედანი, სპორტდარბაზი, კულტ სახლთან დაიდგა ქვეყნის ბელადის ძეგლი. ყველა მშენებარე ობიექტების გარშემო გაშენდა ლამაზად გაფორმებული ბალები, ხეივნები და დასასვენებელი ადგილები. დაირგო დეკორატიული ბუჩქები, მრავალწლიანი ტროპიკული, წიწვოვანი, და ფოთლოვანი ძვირფასი ჯიშის ხემცენარეები. ქარხანა შემოიღობა დამცავი კაპიტალური კედლით. გაშენდა გაზონები. ტროტუარები. ქუჩების გაყოლებით აშენდა აგურის დეკორატიული კედელი. შეკეთდა ფინური ბინები. მისასვლელი გზები. 20 ოჯახზე გაცემული იქნა საკარმიდამო მიწის ნაკვეთები (0,12 ჰა) ინდივიდუალური ბინათმშენებლობისათვის, საიდანაც საფუძველი ეყრება მებაღეობისა და მევენახეობის განვითარებას აშურიანზე.

— თამამად შეიძლება ითქვას, რომ აშურიანის ეს მონაკვეთი ბალნარად იქცა.

ქარხნისა და მუშათა დასახლებების ტერიტორიაზე ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების გაშენებით, მრავალმხრივი კეთილმოწყობის სამუშაოების ჩატარებით დაიწყო ახალი ერა „ხარაბად“ (დანგრეულს, აოხრებულს ნიშნავს) ქცეულ აშურიანის ცხოვრებაში.

გამწვანებაზე

დღევანდელი გადასახედიდან შეიძლება მწელიც იყოს იმის წარმოსახვა, რაც მაშინ გაკეთდა. მაგრამ ვისაც ახსოვს 60-იანი წლების ქარხანა, ბალნარად ქცეული ტერიტორია, დამემოწმება, რომ ამ მონათ-

ხრობში ნათქვამი მოკრძალებული უფროა, ვიდრე გადაჭარბებული. სოციალურ-კულტურული ღონისძიებანი ამით არ დამთავრებულა. ცხოვრებამ ბევრი რამ წარმოშვა შესასრულებლად აუცილებელი.

უპირველესად საცხოვრებელი ბინების მშენებლობა, მუშათა საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესება. მუშათა კონტიგენტის ადგილზე დამაგრების აუცილებლობა, კეთილ მოწყობის სამუშაოების ჩატარება და სხვა. რაც იმით დაიწყო, რომ დასახლების უბანში აშენდა 20-24 ბინიანი ორსართულიანი საცხოვრებელი სახლი, 20 ადგილიანი ბაგა-ბალი, სკოლა, პურის საცხობი, შეიცვალა სასმელი წყლის მილგაყვანილობანი. რეკონსტრუქცია (კვლავ) გაუკეთდა ქარხნის შესასვლელს.

კაპიტალური კედლები შემოაშენდა ფინურ ბინებს, ქარხნის შიგნით აშენდა თანამედროვე ტიპის მუშათა სასადილო, აბანო... საამქროებს დაემატა ტანსაცმლის გამოსაცვლელი კარალები, საშხაპე განყოფილება. მოეწყო „წითელი კუთხე“, დასასვენებელი ოთახები და სხვა.

ყოველივე ეს განახლებანი ტარდება 1960-1990 წლებში.

დასანანი ისიც, რომ დღემდე არ მოქმედებს დასახლების უბნის საკანალიზაციო სისტემა. თანხები კი ყოველ წელს იხრავებოდა. არაორგანიზებულია ნავის გატანა. ეზოებსა და ბალებში ცალკეულ მოსახლეთა მიერ უსისტემოდ ჩადგმული დამხმარე ნაგებობები და მოწყობილი ღობეები საერთო იერსახეს უკარგავს განაშენიანების მწყობრ სისტემას.

სადგურ მეტეხის დასახლებას კვლავ ესაჭიროება ყურადღება.

თამბრულამხვეში წარმატებები

ღონისძიებანი, რომელიც ქარხანაში განხორციელდა, საერთო მოწონებას იმსახურებდა, ცნობილია ისიც, რომ სტაბილური მუშაობის საწარმოს ჩამოყალიბება არც თუ ისე ადვილია. სოც კულტურულ მშენებლობაზეც დიდძალი შრომა და ენერჯია დაიხარჯა, მაგრამ ნათქვამია „კაცი ბჭობდა და ღმერთი იცინოდაო“.

მოხდა ისე, რომ ქარხნის წარმოჩენამ სასურველ დაბოლოებას ვერ მიაღწია, წარმატებებმა უპირველესად წანამდლოლი – პირველი კაცი – დირექტორი გრიგოლ ცხოვრებაშვილი დამუხტა, მისი ხელმძღვანელობის პერიოდში ჩატარდა უდიდესი სამუშაოები. სწორედ მისი ინიციატივით გაჩნდა იდეა წნეხების მოდერნიზაციის

შესახებ — ერთნახევარი სისქის ალიზის დაყალიბებისათვის, რაც საბედისწერო გამოდგა.

ცნობილია, რომ ნორმალური აგურის სისქე 65-68 მმ-ია, ხოლო ერთნახევარი სისქის 100 მმ-დგა. აგურის წარმოების გაზრდის მიზნით ახლად დამონტაჟებულ ახალი „სმ-301“ ტიპის წნეხზე დირექტორის ინიციატივითა და მოთხოვნით დაიწყო ერთნახევარი სისქის ალიზის დაყალიბება და ერთი დაწნეხვით მივიღეთ ერთნახევარი მოცულობის ალიზი (ერთის ნაცვლად), სადაც ყოველი ათასი ცალი უდრიდა 1500 ცალ პირობით აგურს, აი, აქ მოხდა ის, რაც მოსალოდნელი იყო. წნეხების ძირითადმა დეტალებმა — დგანებმა (იგი თუჯის სხმულია) ვერ გაუძლეს ერთდროულად ოთხი ცალი ალიზის დაწნეხვისათვის მექანიკურ დაწოლას და იწყეს მსხვრევა.

„სმ 301“ ტიპის წნეხები საკმაოდ დიდი ხვედრითი წნევით ხასიათდება (ჩვეულებრივი აგურის წნეხვისას რეზერვუარში ზეთის ტუმბვით შექმნილი წნევა 15 ატმოსფეროს უდრის), ხოლო ალიზის წნეხვის დროს ერთ კვადრატულ სანმიტეტრზე 200 კგ-მდე წნევას ავითარებს, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მშრალი მასის წნეხვის პროცესზე გავლენას ახდენს მისი ისეთი თვისებები, როგორცაა, მაგალითად მინერალოგიური და გრანულომეტრული შემადგენლობა. ალიზის წნეხვის ამ პროცესს რომ ვიხილავთ, ვხედავთ, თუ რა სერიოზული შეცდომები იქნა დაშვებული (ერთნახევარი სისქის აგურის გამოშვებისას). უპირველესად გაანგარიშებული არ იქნა თიხის თვისებები და მისი შემადგენლობა. საყალიბო მატრიცებში წარმოქმნილი ხახუნის ძალა, წნევის სიდიდე, მასიდან ჰაერის გამოდენის პროცესი, ამასთან გათვალისწინებული არ იქნა ისიც, რომ რაც უფრო ნაკლებია თიხის ტენიანობა, მით უფრო მეტი წნევაა საჭირო ალიზის დასაყალიბებლად, ეს პროცესი კი მუდმივია ალიზის დაყალიბებისას. რადგან ხშირია ცვალებადი ტენიანობა, ამასთან გამორიცხული არ იყო მწნეხავი ძალვის არათანაბარი განაწილება ალიზის დაუწნეხავობის, ან გადაწნეხვის თვალსაზრისით. ერთიც და მეორეც თხოულობს წნეხვის პერიოდის გახანგრძლივებას. ცნობილია მაგალითად, თუ ერთი ჩვეულებრივი ალიზის დაყალიბებას სჭირდება 2,08 წამი, ერთნახევარი მოცულობის ალიზის დაყალიბებასაც ისევ ის დრო დაეთმო, ამით უარყვეს ალიზის წნეხვის პერიოდის გათვალისწინება.

ცნობილია ისიც, რომ გადაჭარბებული წნეხვის შედეგი იწყვეს

ალიზის განივ და გრძივ ბზარებს. სუსტია მისი ყინვაგამძლეობა. ყოველივე ის, რამაც წნეხები სავალალო მდგომარეობამდე მიიყვანა, მოხდა კონსტრუქტორთან შეთანხმების გარეშე - პირობების წინასწარი გათვალისწინების გარეშე, რაც ძვირად დაუჯდა ქარხანას. შემდეგ კი ატყდა ვაი უშველებელი, სირბილი სხვა ქალაქებში ახალი წნეხვის და მარაგ-ნაწილების შემოსატანად, რაც არც თუ ისე ადვილი იყო იმ დროისათვის.

ახალი წნეხების შემოტანაზე დიდძალი შრომა და ფულადი სახსრები დაიხარჯა. მოხდა ისეც, რომ რუსთავის მეტალურგიულ ქარხანაში ჯართად ჩაბარებული დეტალების უკან დასაბრუნებლად ჩვენი წარმომადგენელი ჩავიდა. შეცვლილ „უვარგის“ დეტალებს ვაყენებდით ისევ წნეხებზე. ქარხნის კოლექტივში მოძლავრდა უკმაყოფილება, შესუსტდა მუშაობის ინტერესი ყოველივე ამის გამო. 1960 წელს მხოლოდ 37 მილიონი ცალი პირობითი აგური იქნა გამოშვებული მაშინ, როცა წინა 1959 წელს 56 მილიონს შეადგენდა. ხოლო თუ ცალთა რაოდენობით განვსაზღვრავთ, ერთი მესამედით ნაკლები იქნა წარმოებული, ე. ი. 22,5 მილიონი ცალი.

ქარხნისა და ზემდგომი ხელმძღვანელობა საგონებელში ჩავარდა. ზედიზედ ჩერდებოდა წნეხები, ძალზე დაქვეითდა შრომითი მაჩვენებლები, ქარხანა ისევ შეიკუმშა, ისევ დაპატარავდა, კოლექტივში თავი იჩინა არაორგანიზებულებამ, დაირღვა მშენებლებთან დადებული ურთიერთხელშეკრულებები. ჯარიმებს ჯარიმებზე ვინდიდით პროდუქციის გადაუტვირთაობის გამო. შრომით კოლექტივში სამსახურებსა და ქვეგანყოფილებებს შორის ურთიერთ მოქმედება შეირყა, არასტაბილური გახდა, გენერალური დირექტორის ტიტულისათვის შემზადებული დირექტორი უცებ მოიღუშა, მოღუნდა, მოუსვენრობა დაეტყო.

ვოლონტარიზმისა და სუბიექტივიზმის ქარიშხალმა ბუნებრივია არც მეტეხის საამშენებლო მასალების მწარმოებლები დატოვა მიღმა. ქარხანაში თავი იჩინა სხვადასხვა ნაკლოვანებებმაც. შესუსტდა კონტროლი მუშაობის ყველა სფეროში, მოიშალა შრომისა და საშემსრულებლო დისციპლინა. შესუსტდა პროდუქციის აღრიცხვიანობის კონტროლი, გაუარესდა ყველა საერთო მაჩვენებელი, მდგომარეობამ ისიც განაპირობა, რომ კოლექტივში თავი იჩინა

საჩივრებმა. (ერთ-ერთი დიდი მოცულობის საჩივარი იყო ვლადიმერ ენუქიძის), გაჩნდა „მღრღნელებიც“, ბელლის თავგები, იოლი გზით გამდიდრების მაძიებლები, გამოშვებული პროდუქცია შესედულებისამებრ იგზავნებოდა „პრივილეგიებულ“ მშენებლებისათვის. ყველას თვალწინ დაიწყო ცალკეული ავტომანქანების მძლოლთა თარეში, რომლებსაც სურდათ არასწორი გზით, გაეტანათ აგური, კრამიტი, ბლოკი...

იყო შემთხვევა, რომ უხარისხო აგურის გამო დაინგრა ერთ-ერთი შენობა.

არც 1961 წელი იყო პერსპექტიული, რის გამოც მეტეხის აგურ-კრამიტის ქარხნის მოულოდნელმა ჩავარდნამ კვლავ მიიქცია ზემდგომი ხელმძღვანელი ორგანოების ყურადღება. საკავშირო სამინისტრომ დიდი მცდელობის შედეგად საზღვარგარეთ გასაგზავნი ფონდიდან მოხსნა და გამოგვიყო ერთი წნეხი და მარაგნაწილები, შექმნილი სიტუაცია ზემდგომ პარტიულ და სამეურნეო ხელმძღვანელობის მსჯელობის საგანი გახდა, ხოლო ქარხნის დირექტორს გრიგოლ ცხოვრებაშვილს არ დაუკარგეს ქარხანაში გაწეული შრომა და იგი გადაყვანილი იქნა საქართველოს მშენებლობისა და საშენმასალათა მრეწველობის მუშაკთა პროფკავშირების რესპუბლიკური კომიტეტის თავმჯდომარედ.

ახალი ზღუდეები

მეტეხის აგურ-კრამიტის ქარხანაში კომპლექსურ ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა ფონზე ახალი (1961-1965 წ. წ.) ხუთწლედანი არცთუ ცუდად დაიწყო. აგურის წლიური წარმოება წინა შესაბამის პერიოდთან შედარებით ორჯერ გაიზარდა (საშუალოდ 70 მილიონი ცალი), გამოსწორდა მცირე საკედრე ბლოკის და ლენტური კრამიტის ნაწარმოების საქმეც.

საწყის პერიოდში ქარხანაში მუშაობს 4 წნეხი, 4 ლუმელი, 15 გვირაბისებრი საშრობი, დატვირთვა — გადმოტვირთვის ერთი მოედანი.

პროდუქციის რეალიზაცია ხდება ორი სახის ტრანსპორტით

(ავტომანქანებით და რკინიგზის ვაგონებით) ნაწილი თვითგაზიდ-
ვითაც, მდგომარეობა თანდათან სტაბილური ხდება, კოლექტივმა
კვლავ ირწმუნა თავისი ძალა და შესაძლებლობანი, მაგრამ გაჩნდა
ახალი ზღუდეები, რაიონებისა და სამრეწველო საწარმოთა გამსხვი-
ლების ტენდენციით ქარხანას შემოგვიერთეს ტერიტორიულად
დამორებული ფინანსურად ჩამორჩენილი, ტექნიკურად გაუმართავი –
კავთისხევის კირის, ახალქალაქის (ქართული) კრამიტის, საქადაგიანოს
(მარსელის ტიპის) კრამიტის, ცოტა გვიან კი თემძის მცირე საკედლე
ბლოკის საწარმოები, რომლებმაც დაბლა დასწია ქარხნის ფინანსურ-
ეკონომიური მაჩვენებლები, გაძნელდა წარმოების მართვა. ქარხნისათვის
მძიმე აღმოჩნდა ზემდგომიდან ლოზუნგი: „ქვეყნის საამშენებლო
ინდუსტრიის განვითარებისათვის უნდა გადავიდეთ მსხვილ პანელიან
ნაკეთობათა წარმოებაზე“-ო. ამის გამო კი ბევრგან გაჩერდა აგურის
ქარხნები. ხარკოვის ქარხანა „კრასნი ოქტიაბრმა“ შეწყვიტა წნეხების და
სათადარიგო ნაწილების წარმოება, ძალზე მტკივნეული გახდა აგრეთვე
გეგმა-დავალებების გაზრდა შესაძლებლობების გაუნგარიშებლად
„ზეწოლის“ მეთოდით. (მაგალითად: 1961 წელში გამოშვებული იქნა 61,6
მილიონი ცალი აგური, ხოლო 1962 წლისათვის გეგმა დავალება გაიზარდა
68 მილიონი ცალით. 1963 წ. შესრულებული იყო 63 მილ. ხოლო მომდევნო
წლის გეგმა შეადგენდა 76 მილ. ცალს. რატომ? რისთვის? ამაზე ვის
შეუძლია რეალური პასუხის გაცემა. გეგმა დავალებების დაშვება ხდებოდა
კოლექტივის აზრის გაუთვალისწინებლად „გეგმა კანონის“ კარნახით
(შიშით, რაც ხშირი იყო). საწარმოო გეგმა-დავალებათა ნახტომისებურმა
ზრდამ წარმოქმნა იერიშობანა, დაირღვა შეკეთების გრაფიკები, მანქანა-
დანადგარები მუშაობდნენ გაჩერებიდან გაჩერებამდე, ამის გამო იწყო
კადრების დენადობა. შესუსტდა მამოძრავებელი ბერკეტები, ქარხნის
ხელმძღვანელობა (იური ვოლობუევი) მთელი სიმკაცრით მოითხოვდა გეგმა
დავალების შესრულებას, საამისოდ მიმართავდა მკაცრ ღონისძიებებსაც,
რათა ემუშავა წნეხებს, ლუმელებს და ყველაფერს, ოღონდ აგური
გამოსულიყო... ღამენათევი მუშა ზოგჯერ ხელცარიელი მიდიოდა სახლში
დაჯარიმებული „ცუდი“ მუშაობის გამო, ხელმძღვანელობის მიერ
გატარებული იძულებითი ღონისძიებებით (სხვადასხვა სახის სასჯელისა
და კადრების გადაჯგუფების სისტემით) ქარხანამ მიაღწია აგურის
რაოდენობრივი ზრდის ტენდენციას (73 მილიონი წელიწადში), რისთვისაც

იყო ქება-დიდება რაიონული მასშტაბით, მაგრამ ამ „ამოქაჩვით“ შესრულებას სასურველი შედეგი არ მოუტანია და პირიქით, საფუძველი შეურყია მომდევნო წლების მუშაობას, ხოლო ხუთწლედის (ნავარაუდები) გეგმა-ვალდებულებანი საერთოდ არ შესრულდა. მიზეზი? ზეწოლა, აგურის რაოდენობრივი ზრდის მართონი...

იყო შემთხვევები, როცა თვის, ან წლის გეგმის შესრულება ხდებოდა მიწერების ხარჯზე, ჯერ კიდევ ღუმელებში მდგარი, დაუცვლელი აგურის ვაგონები ჩაითვალა გეგმის შესრულებაში, რაც ყოველად დაუშვებელია.

ვინ იყო ამ საქმის ავტორი – ზეწოლა? გეგმა? ზემდგომი თუ ღირექტორი? საგულისხმოა ყველა ერთად. ეს ვითარება შეუმჩნეველი არ დარჩენიანთ მაკონტროლებელ ორგანოებს, შეიცვალა... ღირექტორი, მაგრამ ზევით წასული შესრულების ციფრები არავის დაუბრუნებია უკან.

აღსანიშნავია, რომ ხუთწლედს ჰქონდა მეორე ღირსეული თარიღი, რომელიც ისტორიულ მოვლენადაა მიჩნეული, ესაა საქართველოს სახალხო მეურნეობის საბჭოს მიერ 1963 წლის 6 სექტემბრის № 1579 განკარგულება, რის შესაბამისადაც (საშენ მასალათა მრეწველობის სამმართველოს 10.XI № 307 ბრძანების საფუძველზე მეტეხის ქარხანაში 16 X № 158 ბრძანებით) „ვინაიდან მეტეხის აგურ-კრამიტის ქარხანა უშვებდა აგურს, კრამიტს, მცირე სიკედელე ბლოკს, კირს, სახელწოდება არ შეესაბამებოდა არსებულ სახელწოდებებს, ამასთან დაკავშირებით ვბრძანებ: მეტეხის აგურ-კრამიტის ქარხანას ეწოდოს „მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატი“. ამ სახელწოდების მინიჭება ორი გარემოებითაც იყო ნაკარნახევი. ერთი, რომ მართლაც იყო მრავალდარგოვანი წარმოების ქარხანა, მეორე კი, რომელსაც არც მე გამოვიციხავ, იყო აზრი, რომ იმ პერიოდში, ვინაიდან აგურის საწარმოები ბევრგან დაიხურა, ამისათვის ზემდგომმა ამ საწარმოს გამსხვილება მოახდინა, რათა აგურის ქარხნის მაგიერ კომბინატი ეწოდებინათ, რომ არ დახურულიყო, როგორც სხვა აგურის საწარმოები. ასე იყო, თუ ისე, ამ სახელს მთლიანად იმსახურებდა ეს აშურიანელი გიგანტი, რომელსაც ბადალი არ ჰყავდა რესპუბლიკაში, და მან ეს სახელი ღირსეულად ატარა.

60-იან წლებში, როდესაც ჯერ კიდევ ჭირდა წარმოებაში ტექნოლოგიური რეჟიმის დაცვა, შრობის, გამოწვის, პარამეტრული

ხელსაწყოების და სხვათა გასაჯანსაღებლად, რაც პროდუქციის ხარისხის გაუარესებას იწვევდა, სამინისტრომ მოავლინა საშენი მასალების სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის (დირექტორი კალისტრატე ქუთათელაძე) ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკთა ჯგუფი დიმიტრი ნებიერიძის, იოსებ ჯაფარიძის, ნოდარ ღლონტის, მესროფ მამაცაშვილის და სხვათა შემადგენლობით, რომელთა მიერ ჩატარებულმა მუშაობამ, შემოთავაზებულმა წინადადებებმა ხელი შეუწყო ტექნოლოგიური დისციპლინის გაუმჯობესებას, პროდუქციის ხარისხობრივ და რაოდენობრივ ზრდას.

70-80-იანი წლები და უმჯობესობა

მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატის ისტორიაში 70-იანი წლები აღინიშნება მნიშვნელოვანი მოვლენებით, უპირველესად იმით, რომ საწარმომ მიიღო საბოლოო იერსახე, რომელსაც იგი დღემდე ატარებს. მუშაობს ხუთი წნეხი, თიხის სამარაგო, თიხის მიღება-დამუშავების ორი ტექნოლოგიური ხაზი, 5 ღუმელი, 22 გვირაბისებური საშრობი, აგურის დაცლა-დატვირთვის ორი მოედანი სამი ხარისხისებრი ამწეით, კარიერზე განახლებული მოძრავი მექანიზმები. საწარმო 1967 წლიდან მუშაობს ბუნებრივ აირზე, რომელმაც დიდად შეუწყო ხელი ალიზის შრობასა და გამოწვას. გაუმჯობესდა აგურის ხარისხი. დადებული ორმხრივი ხელშეკრულების საფუძველზე კომბინატში შემოყვანილი იქნა სამხედრო ნაწილის მომუშავეთა კონტიგენტი. ამასთან ერთად საშეფო დახმარებით მუშაობენ კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობებიდან ორგ შეკრებით შემოყვანილი მუშები. ტექნოლოგიური ხაზების განახლება-გაჯანსაღებამ მუშახელის დაკომპლექტებამ ნაყოფი გამოიღო. სასაქონლო პროდუქციის ნაწარმოების და მშენებელთა საკვდელ მასალებით დაკმაყოფილებისათვის გაფართოვდა მცირე საკვდელ ბლოკის საამქრო, სადაც ერთიორად გაიზარდა პროდუქციის წარმოება, ხოლო მისი ნედლეულით უზრუნველყოფის მიზნით სასომხეთიდან დაწყებული იქნა ვულკანური შემავსებლის შემოზიდვა. კომბინატში კვლავ გაუმჯობესდა საწარმოო პროცესი, მოწესრიგდა საამქროთა და ცვლების მუშაობა, ისე, როგორც არასდროს, კომბინატს შესაძლებლობა ჰქონდა პროდუქციის წარმოების გაზრდისა და ასეც მოხდა.

შესვენებისას

გაძლიერდა წარმოებული პროდუქციის სარეალიზაციო უბანი, რომელსაც ემსახურებოდა გადმოტვირთვა-დატვირთვის ორი მოედანი, რკინიგზის სამი ჩიხი, სამი ხარისხისებური ამწეთი.

პროდუქციის რეალიზაცია ძირითადად ხდებოდა ცენტრალიზებული ავტომანქანებით და რკინიგზის ვაგონებით, რომლის საშუალო სადღელამისო გადაზიდვა შეადგენდა 250-300 ათას ცალ აგურს და 40-50 კუბამეტრ მცირე საკედლე ბლოკს. პროდუქციის რეალიზაციის საქმეს ხელი შეუწყო და უდიდესი ეფექტი მოახდინა აგურის პაკეტური წესით დაცლამ და მისი კონტეინერულმა გადაზიდვამ. ამ პროცესებმა ორი დიდი საქმე გააკეთა: უპირველესად 30-მდე მუშა გამოთავისუფლდა აგურის დაცლიდან და მშენებლებმა აგური კონტეინერით პირდაპირ მშენებარე შენობის სართულზე მიღეს. ეს დიდი ეკონომია იყო ქვეყნისათვის.

კომბინატის სარეალიზაციო განყოფილების („სბიტის“) ოპერატორების: თამარ სკვარცოვას, თამარ სულთანისშვილის, ნაზი დავითაშვილის და ანა (დოდო) ნაცვლისშვილის საქმის ცოდნითა და ენერგიული მუშაობის შედეგად ხდებოდა პროდუქციის რეალიზაცია, რომლის უდიდესი ნაწილი ცენტრალიზებული ავტომანქანებით და

რკინიგზის რონოდებით იგზავნებოდა. ისინი ზეპირად ფლობდნენ საქართველოს სამშენებლო ინდუსტრიის რუკას, მშენებარე ობიექტებს და შეუცდობელ მიმართულებებს აძლევდნენ სამშენებლო ობიექტებზე გადასატვირთ ავუსა და ბლოკს, რის დიდი ნაწილი კონტეინერული წესით სრულდებოდა.

ო. დათაშვილი, ა. ბიძინაშვილი და
ნ. მჭედლიშვილი ამოწმებენ მცირე
საკედლე ბლოკის ხარისხს

ნაყოფიერი გამოდგა 1970 წელი, როდესაც კომბინატმა გამოუშვა 80 მილიონი ცალი ხარის-ხოვანი აგური და 21 ათასი კუბამეტრი მცირე საკედლე ბლოკი. კიდევ უფრო რეკორდულია 1971 წელი. (დირექტორი – ლეონიდე წულეისკირი, პარტორგანიზაციის მდივანი – გივი კალატოზიშვილი, პროფორგანიზაციის თავმჯდომარე – ანზორ სვანიძე,

კომკავშირული ორგანიზაციის მდივანი – ცირა დავითაშვილი). ეს იყო ყველაზე მნიშვნელოვანი წელი კომბინატის ცხოვრების ისტორიაში. აშურიანის ამ მადლიან მიწაზე წარმოებული იქნა 83 მილიონი ცალი მაღალხარისხოვანი აგური და 54 ათასი მცირე საკედლე ბლოკი – ანუ 27 მილიონი ცალი პირობითი აგური. (ე. ი. 110 მილიონი ცალი პირობითი აგური წელიწადში) იყო შრომა, ენთუზიაზმი, შემართება – იყო წარმატებები, კომბინატს ჰყავდა წამყვანი ძალა – აქტივი, რომელთა რიცხვი საკმაოდ დიდია, (მაგრამ) მინდა მათი სახელების წარმოჩენა: საამქროს უფროსები: იასონ დათაშვილი, ამირან კალატოზიშვილი, სერგო ქიტიაშვილი, კარიერზე – ბრიგადირები: ვლადიმერ შაქარაშვილი, სიმონ ბოგველი, მოტომზიდაეების მძღოლები: ალექსი გერმანოზიშვილი, გურამ პატარქალაშვილი, გიორგი ხუბაშვილი, ვასილ აბუაშვილი, ეთერი კალატოზიშვილი-დავითაშვილი – ცვლის უფროსები, ნოდარ დათაშვილი – ხარატი, ივანე ღურგლიშვილი – ავტომძღოლი, ვლადიმერ ბოგველი, მოსე ბერიაშვილი – ზეინკალ შემკეთებლები, მიხეილ დათაშვილი – მწეხავ-შემკეთებელი ბრიგადის ხელმძღვანელი, ალექსი გეჯაძე, გივი შაბურიშვილი, ვერნერ

შტელე – მწნეხავ შემკეთებელი, ედუარდ დანდურიშვილი, ალექსი თათანოვი, ივანე ჯავახიშვილი, ივანე სულთანისძვილი – ელექტრო შემკეთებელი, ვალერიან მამასახლისოვი, ნინა ბექაური – აგურის დამცლელები, ანა ახმაიფარაშვილი, ელიზა ერემოვა, მაყვალა გრილაშვილი-დათაშვილი ალიზის დამწყობები. ტარიელ დავიაშერიძე – ელ ურიკის მძლოლი – ჩამტვირთავი, ესტატე ზუბიაშვილი – მშრობელი, გურამ იაძე, ვახტანგ ოდოშაშვილი გამომწველი, რევაზ ჭეჭელაშვილი უფროსი გამომწველი, ნათელა ბალავაძე ლაბორატორიისა და ტექნიკური კონტროლის განყოფილების გამგე და სხვები. ისინი თავიანთი მაღალი შეგნებითა და პროფესიული ოსტატობით ყოველთვის სამაგალითონი იყვნენ კომბინატის კოლექტივის ცხოვრებაში. ბევრი მათგანის სახელი რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ გასცდა – დაჯილდოებული არიან მთავრობის ორდენებითა და მედლებით.

ომისა და შრომის ვეტერანები: ერასტი ლომსაძე, ვლადიმერ შატაკიშვილი, შალვა აბრამიშვილი, აკაკი ზარიძე, ვასილ აბუაშვილი

ახალგაზრდობის გვერდით დიდ პატივს იმსახურებდნენ დიდი სამამულო ომის მონაწილენი, ომისა და შრომის ვეტერანები: შალვა აბრამიშვილი, შალვა გულისაშვილი, ვასილ აბუაშვილი, ვასილ ბეჟიტაშვილი, შალვა გეჯაძე, შოთა პატარქალაშვილი, დავით ლალიაშვილი, ესტატე ზუბიაშვილი, ვახტანგ გუგულაშვილი, შალვა გუგულაშვილი, ვლადიმერ ნავროზაშვილი, ვლადიმერ ენუქიძე, მიხეილ შარიფაშვილი, გრიგოლ მღებრიშვილი, ბიძინა მაკალათია, გიორგი გვარამაძე, ტარიელ კვალაშვილი, ერასტი ლომსაძე, შოთა პატარქალაშვილი, იასონ დათაშვილი, ლევან მჭედლიშვილი, დავით თაბორიძე, შალვა ჯავახიშვილი, კარლო ზარიძე, სარქის ტერ-აზაროვი, ვალერიან

მაზმიშვილი, გურგენ შარიფაშვილი, შალვა გეჯაძე, ესტატე ხუციშვილი, აზატა კაზარიანი, ვლადიმერ ნაცვალაშვილი, დავით აფციაური, მიხეილ მალაციაძე, შოთა იაძე, გიორგი იაძე, შალვა გოჩიტაშვილი, დავით გუგულაშვილი, ივანე ლალიაშვილი, ივანე დათაშვილი, რევაზ გეჯაძე, ა. თითირაშვილი, ივანე შარიფიშვილი, ვლადიმერ შატაკიშვილი, მათე პატარქალაშვილი, ბაგრატ ბაკანელი, ვასილ ბეჟიტაშვილი, რომან კუმლაძე, ვლადიმერ პატარქალაშვილი, გიორგი ფარემოზაშვილი, დავით ლალიაშვილი და სხვანი. მათმა პირადმა მაგალითმა დადებითი გავლენა მოახდინა ახალგაზრდობაზე, მთელ კოლექტივზე.

ომის მონაწილეთა უმრავლესობა დაჯილდოებული არიან მთავრობის ორდენებითა და მედლებით.

მაგრამ აღმასვლამ დიდხანს ვერ გაუძლო დაბრკოლებებს, წინაღობებს, „გეგმა-კანონიას“. წარმოებაში თანდათან მოიშალა წამყვანი ბერკეტები, შემცირდა კადრების შევსების პროცესიც, შესუსტდა შრომის ორგანიზაცია, მუშაობამ თანდათან დაკარგა ელფერი, რის გამო მომდევნო წლებში დაქვეითდა აგურის წარმოება, მიზეზი აგურის წარმოების ხელშემშრელი ბევრია, მაგრამ გამოვყოფ ძირითადს, მთავარს.

უპირველესად ის, რომ წინა წლის ამოქაჩვითი მაღალი მაჩვენებელი გავლენას ახდენდა მომდევნო წლის მუშაობაზე და ახლაც ასე მოხდა. მაგალითად 1972 წელს 20 მილიონი ცალით ნაკლები გამოვიდა წინა 1971 წელთან შედარებით. გეგმა დავალება კი მიღწეულზე მეტს ითვალისწინებდა.

II. საამქროებს (კარიერი, საყალიბო, საგამომწვო) არ ჰქონდათ მარაგის შექმნის საშუალებანი, ისინი მუშაობენ ერთიან მთლიან საწარმოდ სინქრონულად და ერთის შეფერხება მეორის შეფერხების ტოლფასი იყო. ამასთან წარმოება სადღეღამისო ცვლაზე მუშაობს და დროის მარაგი არ გააჩნია, რაც ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემაა. თუ რომელიმე ცვლაში ჩაიშლებოდა მუშაობა, მომდევნო ცვლა ვეღარ ასწრებდა წინა ცვლის ჩავარდნას.

III. წარმოების გადამწყვეტ უბნებზე ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი წამყვანი პროფესიების მქონე მუშაკთა ნაკლებობაა, რომელიც შევსებული იყო სამხედრო მოსამსახურეთა კონტიგენტით. მათი მოულოდნელი გაწვევა, (რაც არც თუ იშვიათი იყო) იწვევდა წარმოების სანახევროდ გაჩერებას.

IV. იერიშობანამ წარმოქმნა ტექნოლოგიური რეჟიმის დარღვევა ყველგან.

V. მუშაობის ერთ-ერთ დაბრკოლებას შეადგენდა რკინიგზის ვაგონების არარითმული, წყვეტილად მოწოდება, აგრეთვე ცენტრალიზებული ავტომანქანებისა, რის გამოც ჩერდებოდა პროდუქციის გამოსვლა, ირღვეოდა ტექნოლოგიური რეჟიმი – საკედლე მასალის წარმოების კლებამ კვლავ მიიქცია რესპუბლიკის ხელმძღვანელთა ყურადღება და კომბინატი კომპარტიის ცეკასა და მთავრობის მზრუნველობის საგანი გახდა. საშეფო დახმარების მიზნით სისტემატურად მოდიოდნენ ცეკას მეორე მდივანი გენადი კოლბინი, მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილე იური ქედიშვილი, მინისტრები ჯერ სიმონ ლორთქიფანიძე, და შემდეგ ოთარ ლოლაშვილი და მათი მოადგილეები ვახტანგ პაპიაშვილი, ალექსანდრე ვარდოშვილი, შოთა ბეზარაშვილი, გიგლა მეფარიშვილი, განყოფილების გამგეები და სხვანი. რესპუბლიკის ხელმძღვანელთა მიერ დაევალათ მოწინვე საწარმოებს – თბილისის საავიაციო, რუსთავის მეტალურგიულ, თბილისის და რუსთავის მექანიკურ ქარხნებს, საქმთავარლითონ მომარაგებას და სხვებს კომბინატზე სხვადასხვა სახის ტექნიკური დახმარება, რაც შესრულებული იქნა.

სადღელამისო მუშაობაზე მყოფ საწარმოში ერთგვარად გამოცოცხლდა მუშაობა, მაგრამ გატარებული ღონისძიებანი საკმარისი არ გამოდგა. კადრების დენადობამ მასიური ხასიათი მიიღო. არც კოლმეურნეობებიდან და საბჭოთა მეურნეობებიდან ორგ-შეკრების წესით შემოყვანილმა კონტიგენტმა გაამართლა. მათი ხშირი შეცვლისა და პროფესიით დაუინტერესებლობის გამო, ტექნოლოგიურ ხაზში სანახევროდაც არ იდგა დანადგარზე მომუშავე. რისკზე მუშაობამ კი გამოიწვია წნეხების მიერ დაუწნეხავი, ან გადაწნეხილი ალიზის დაფალებება, წნეხების დეტალების დაზიანება, ლუმელებში ავარიები, გამოუწვავი ან გადამწვარი აგურის გამოსვლა. სალუმელე ვაგონების მასიური დაზიანება და სხვა, რაც დიდ თავსატეხად დაატყდა საწარმოს, ყოველივე ამან კი გამოიწვია აგურის წარმოების კლება და არც მისი ხარისხი იყო სახარბიელო, ყველა მიზეზის ასახვა შეიძლება, რაც ცალკე განმარტებას მოითხოვს.

1986-1990 წლები მეტად უნაყოფო გამოდგა, ადრე არსებული ნაკლოვანებები, რომლის გამოსწორება კიდევ შეიძლებოდა, ახლა უკვე ქრონიკული გახდა. კომბინატის საიუბილეო ორმოცი წლისთავის

სამზადისმა ელფერი დაკარგა, რიგით მერვე ხუთწლედში 266 მილიონი ცალი აგურის გამოშვებით მნიშვნელოვანად ჩამორჩა წინა შესაბამის პერიოდებს, განსაკუთრებით ბოლო წლებში. აღინიშნა, რომ ქარხანამ საბოლოოდ მიიღო საწარმოს იერსახე, ყველა უბანზე. უფრო მეტად განდა ოპერატიული და სხვა და სხვა. მაშ რამ გამოიწვია უკუსვლა?

მუშაობაში არსებულმა დაბრკოლებებმა საგრძნობლად მოიკიდა ფეხი კადრებში, რომელზეც უკვე ითქვა. ქარხანაში მომავალი მომუშავე „მთანთქა“ რაიონში მომრავლებულმა საწარმოო დაწესებულებებმა. იქ უფრო იოლი სამუშაო და მეტი დაინტერესება მიიღეს მათ.

ვერ იქნა და ვერ დაინერგა ალიზის ავტომატური ან ნახევრად ავტომატური წყობა, რომელიც საყალიბო საამქროს დაყალიბების განყოფილების რეკონსტრუქციას მოითხოვდა, რაც დიდძალი თანხები ჯდებოდა. მუშაობაზე გაგლენას ახდენდა ისიც, რომ კარიერზე ღია ცის ქვეშ უხდებოდათ მუშაობა ამინდის ყველა პირობებში. ღუმელებზე მომუშავეებისა და აგურის დამცლელებისათვის (ზაფხულში) ნორმაზე 2-3-ჯერ მეტი იყო ტემპერატურა.

მძიმე იყო ვაგონების ჩამტვირთავის, დეზინდევრატორზე, ვაგონების ჩამოშტანის და სხვა დანადგარზე მომუშავეის მუშაობის პირობები.

მსჯავრდადებულთა კონტიგენტის შემოყვანამ და ჩასახლებაამ, საწარმოო პროცესში მათმა ჩართვამ სასურველი შედეგი არ გამოიღო, ისინი არ იჩენდნენ ინტერესს პროფესიისადმი მათი სხვადასხვა პროფესიის და ასაკის გამო. ერიდებოდნენ აგურის დაწყობა-დაცლას და სხვა მძიმე ფიზიკურ სამუშაოზე მუშაობას.

ყოველივე ზემოთქმულის (და ზოგი ართქმულის) გამო აგურის წარმოების ნაცადმა კოლექტივმა თანდათან დათმო პოზიციები, მან აშკარად ვერ გაუძლო იმ ჭარბ წინაღობებს, რაც ცხოვრებამ მოიტანა. 40 წლის თავზე 1991 წელს კოლმინატმა აწარმოა მხოლოდ 20 მილიონი ცალი აგური. ახლა? ახლა, მე-9 ხუთწლედში თითქმის გაჩერებულია.

უპპირბჰინო გპირპბი

საზოგადოებრივ წყობილებას, როგორიც არ უნდა იყოს იგი, ჰყავდა მამაცი ადამიანები, აქტიური და პასიური წევრები, მოწინავენი და ჩამორჩენილები, გმირები, ზეკაცები...

სოციალისტური წარმოების სფეროსაც ჰყავდა მოწინგენი და ჩამორჩენილნი. იყო კრიტიკა ჩამორჩენილებზე, ხოლო ქება-დიდება მოწინავეებზე.

საამშენებლო კერამიკის წარმოების პროცესშიც წარმოიშვნენ რაციონალიზატორები, ნოვატორები, აქტივისტები, ღუვანოვის, ს. ბასკაკოვის, გ. გონჩარენკოს, ი. მაზოვის და სხვათა სახით, რომელთა მუშაობის მეთოდებმა კორექტივები შეიტანეს საამშენებლო კერამიკული ნაწარმის შრობისა და გამოწვის გაუმჯობესების საქმეში. მათი მუშაობის მეთოდები საქვეყნოდ იქნა აღიარებული და დანერგული მეტეხელ მეაგურეებს არა ჰყოლიათ საქვეყნოდ ცნობილი ნოვატორები, თუმცა არანაკლები წვლილი მიუძღვით საქართველოში აგურის წარმოების გაზრდის საქმეში. რის შედეგადაც უდიდესი მოცულობის საამშენებლო სამუშაოები შესრულდა. აგური „უხეში წარმოება“, ამის გამო ამ პროდუქციის დამამაზადებელთა შრომითი საქმიანობა შორს არ სცილდებოდა, ისე როგორც, მეჩაიესი, მეფოლადესი, მევენახესი. არა და, აგურის წარმოების გაზრდა 100 მილიონ პირობით ცალამდე თავისით არ მოსულა. იგი დიდი შრომის შედეგად იქნა წარმოებული. ერთხელ ერთ-ერთ გაზეთში პუბლიკაცია გამოქვეყნდა, რომ ერთ-ერთ საწარმოს ღუმელში ავარიის სალიკვიდაციოდ 100 გრადუს სიცხეში შესულან. ჩვენს ბიჭებს ღიმილი მოჰგვარა ამის გაგონებამ, ვინაიდან ისინი 200 გრადუსზე და მეტ (სიცხოველებში) ცეცხლში შედიოდნენ, ტანზე ცეცხლგამძლე ტანსაცმელი იხრუკებოდა და ავარიის ლიკვიდაციას მაინც ახდენდნენ: მიხეილ (ჭიღრა) გზირიშვილი, ვასილ (სუქანა) მერებაშვილი, რეზო ჭეჭელაშვილი, ტრისტან ოდოშაშვილი, ამირან კალატოზიშვილი, გურამ იაძე, ვახტანგ ოდოშაშვილი, იოსებ ნუგზარიშვილი, მიხეილ შარიფაშვილი პირდაპირ ცეცხლში ვარდებოდნენ და საქმეს მაინც დიდი მონღომებით და პასუხისმგებლობით ასრულებდნენ.

მწნეხავ-შემკეთებელთა თავკაცების, ჯერ მიხეილ დათაშვილის, ხოლო შემდეგ ალექსი გეჯაძის ხელმძღვანელობითა და უშუალო მონაწილეობით სარეკორდო დროში პრიმიტიული ხელსაწყო იარაღებით, საამქროს მუშაობის გაუჩერებლად (ვინაიდან დიდი მექანიზმების მოწყობა არც ხერხდებოდა და დიდი დრო მიჰქონდა) შეჰქონდათ და ამონტაჟდნენ 16 ტონიან სმ-301 ტიპის წნეხებს და ამით წინ სწევდნენ ქარხნისა და საერთო საქმეს.

შეიძლება ქალი ლეგენდა ვუწოდოთ ალიზის დაწყობაზე მომუშავე

ანა აზმაიფარაშვილს, ელზა ერუშოვას, ანამ 25 წელი, ხოლო ელზამ 40 წელი იმუშავა და ახლაც აგრძელებს მუშაობას. მათ ხელში იმდენმა ალიზის მასამ (ტვირთმა) გაიარა, რომ შეიძლება მხოლოდ ზღაპრად გვეჩვენოს.

მაგალითისათვის გადავხედოთ მათ ნამუშევარს: ერთი ალიზის წონა საშუალოდ 4 კგ-ია, დამწყოები ერთდროულად ორ ცალს იღებდა და ვაგონებზე 8 კგ აწყობდა ცვლაში 15-20 ათას ცალს, ზოგჯერ მეტსაც. ძნელი არ არის იმის დადგენა, თუ რამდენმა ტონა ტვირთმა გაიარა მათ ხელში ერთ ცვლაში, თვეში თუ წელიწადში და საერთოდ. მუშაობის მთელ პერიოდში და მაინც ერთ წელიწადში თითოეულმა ვაგონეტზე დააწყო წონით არანაკლებ 30 ათასი ტონა ალიზი. ხოლო – 25-ან 40 წელში... ამ სამუშაოს 25 წელი ემსახურა მაყვალა გრილაშვილი-დათაშვილიც.

ანა აზმაიფარაშვილი მუშაობისას

მაყვალა გრილაშვილი

კარლო გოზალიშვილი, ელუარდ დანდურიშვილი, ალექსი თათანოვი სოფელ ახალქალაქიდან დადიოდნენ, მუშაობდნენ ელექტრიკოსებად, მათი ინიციატივითა და წინადადებით ქარხანაში არა ერთი მნიშვნელოვანი ღონისძიება გატარდა ელექტრო მეურნეობის გასაჯანსაღებლად. ელექტრო საამქროში სულ 10 კაცი მუშაობდა. ისინი მაღალი პასუხისმგებლობითა და ზოგჯერ რისკის ფასად მუშაობდნენ.

წარმოების ტექნოლოგიური კვანძების მთელი დატვირთვით ამუშავებამ ელექტრომეურნეობის სუსტი მხარეები გამოავლინა. რის გამოც ხშირი იყო გაჩერებები. მათი ინიციატივითა და უშუალო მონაწილეობით ჯერ შეიკვალა ფაშიანი – მეტეხის მკვებავი ხაზი, ხოლო ცოტა გვიან კი ქარხანა ჩაერთო ახლო მდებარე ე. წ. წვევის

ქვესადგურს. პარალელურად გაძლიერდა ქარხნის ელექტრო-
მეურნეობა. გაკეთდა ახალი ქვესადგურები – ელექტრო გამანა-
წილებლები.

ძნელია გამოვეყო მათგან რომელიმეს განსხვავებული როლი,
ვინაიდან ისინი ისე სინქრონულად, შეხმატკბილებულად, კოლეგია-
ლურად მუშაობდნენ, რომ ძნელად თუ გაარჩევდი მათ ფუნქციებს.
(კარლო მთავარი ენერგეტიკოსი, ედუარდი და ალექსანდრე
ბრიგადირები). ალექსის, კარლოს და ედუარდის პროფესიონალური
ცოდნის წყალობით არა ერთი ელექტრიკოსი-შემკეთებელი აღიზარდა
ელექტრო საამქროში. აქ მომზადებული სპეციალისტები სრულ-
ფასოვნად ფლობდნენ პროფესიას პრაქტიკულად და თეორიულად. მათ
მიერ აღზრდილი კადრია დღეს შრომის ვახტზე. ამ ღვთაებრივ
აღამიანებს (და მათ გვერდში მდგომთ) რამდენი უძილო ღამე აქვთ
გატარებული ელექტრო მკვებავ ხაზებში მომხდარი ავარიების
ლიკვიდაცია-აღდგენისათვის.

აღდგენითი სამუშაოების ჩატარების შემდეგ სახლში მიმავალთ
არა ერთხელ მომხდარა, რომ ისევ ახალი დაზიანებული ხაზის
სალიკვიდაციოდ გზაში – სახლში მიუსვლელებს წამოსწევია ვახტის
ავტომანქანა, მიუბრუნებია უკან, რომლებიც თავდაჭერილად
უხმაუროდ და უპრეტენზიოდ შესდგომიან ახალ რთულ და ფრიად
საპასუხისმგებლო სამუშაოს, სიცივესა და ქარში, წვიმასა და
თოვლში, ღამე თუ დღე (ვიცი, რომ ქარხანა მუშაობის სადღელამისო
ციკლზეა).

დიდ სინანულს გამოვთქვამ, რომ დღეს კარლო და ედუარდი ჩვენს
რიგებში აღარ არიან, და ჯერ კიდევ ახალგაზრდებმა დატოვეს ქარხანა
და ოჯახი, მეგობრები.

ალექსანდრე გეჯაძე მოხატრებული, ადამიანის მოსიყვარულე,
თავმდაბალი ადამიანია.

იგი საყალიბო საამქროს წნეხების სახელოსნოში აღიზარდა და
ახლა „წნეხების დირექტორია“.

რამდენი უძილო ღამე, ავადმყოფებს რომ ადგანან თავზე, ისე
ყარაულობდა და უვლიდა წნეხებს, რომ გამოეჯანმრთელებინა და
აემოდრავებინა ისინი. იგი მშენებელი სპეციალისტია, მაგრამ წნეხებია
მისი სამოღვაწო ასპარეზი და 40 წელზე მეტია მათ გარშემო
ტრიალებს.

ამირან
კალატოზიშვილი

ალექსანდრე
თათანოვი

კარლო
გოზალოვი

ედუარდ
დანდურიშვილი

მიხეილ
დათაშვილი

ალექსანდრე
გევაძე

სიმონ
ბოგველი

არწილ
კალატოზიშვილი

ელზა
ერუმოვა

ვლადიმერ
ბოგველი

გიორგი
ხუბაშვილი

უშანგი
შაველაშვილი

ა. გუჯაძისნაირი ადამიანი, ცოტა როდია, რომლებიც 35-40 წელზე მეტია მოღვაწეობენ ქარხანაში. მათ მთელი თავიანთი ცხოვრება დაუკავშირეს აშურიანზე სამშენებლო კერამიკის წარმოების განვითარების საქმეს.

მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატის კოლექტივში ბევრი შესანიშნავი ადამიანი აღიზარდა, ღვაჭკაცდა. ადამიანების გმირულმა შრომამ ის განაპირობა, რომ საქართველოს არც ერთი კუთხე არ არის, მეტეხელ მეაგურეთა ნახელავი რომ არ ამშვენებდეს. ხოლო ბევრ წარმოება-დაწესებულებაში ამ ქარხანაში ნაწრთობი ადამიანები მუშაობენ.

თიხის კარიერზე მცირერიცხოვანი კოლექტივი მუშაობდა ღია ცის ქვეშ. წვიმიტა და თოვლით დაშალ რკინიგზაზე ვაგონეტის და მოტომზიდის ჩავარდნა არც თუ იშვიათი იყო, რომლის ამოღება და მუშაობის განახლების უდიდესი ძალა და ენერჯია ესაჭიროებოდა, რასაც არ იშურებდნენ გაბრიელ გუგულაშვილი, გიორგი ზზირიშვილი, სიმონ ბოგველი, ალექსი გერმანოზაშვილი, ვლადიმერ შაქარაშვილი.

როდესაც კი კოლექტივის ამა თუ იმ მუშაკის დაჯილდოებაზე დგებოდა საკითხი, უპირველესად ქარხნის მიერ თვეების და წლების (ხუთწლედის) გეგმების შესრულების მაჩვენებლებს ექცეოდა ყურადღება, სამწუხაროდ ეს მაჩვენებლები დაბალი იყო. თუმცა აგურის წარმოება მაინც იზრდებოდა.

რა ვუწოდოთ ან რა სახელი მივანიჭოთ იმათ, ვინც ქარხნის ექსპლოატაციაში გაშვების დროიდან დაიწყეს და დღესაც აგრძელებენ მუშაობას? რომლებსაც ბევრი, ძალიან ბევრი უძილო ღამე აქვთ გატარებული და ბევრი აქვთ გაკეთებული, რომლებმაც მთელი თავიანთი შეგნებული ცხოვრება იმსახურეს ქარხანაში და სხვაგან წასვლა არც უფიქრიათ. ასეთები ბევრია, რომელთა სახელები გზაღაგზა გვხვდება, მე მათ უგვირგვინო გმირები შევარქვი და მართებულად ვთვლი, რადგან საქართველოს სამშენებლო კერამიკის წარმოების ისტორიაში მეტეხელმა მეაგურეებმა ისეთი სიმაღლე შექმნეს, რომ მიუწვდენელია სხვისთვის. ეს საუკუნის მიღწევაა აშურიანის გამოძახილში.

ცოტა რამ მხატვრულ თვითმოქმედებაზე

საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპზე ხელოვნება (ფერწერა, ცეკვა, მუსიკა, რიტუალები) ყოველთვის ასრულებდა ადამიანის აღზრდის ფუნქციას, რომელიც ხალხის სულიერი გამდიდრების მთავარ წყაროდ არის, იყო და იქნება მარადეამს.

ქვეყანაში მომხდარმა ცვლილებებმა საგრძნობლად შეიცვალა იერსახე, როგორც ფორმით, ისე შინაარსითაც.

წინათ ხალხის გასართობი იყო ხატობა, დღეობები, რიტუალები, ბერიკაობა და სხვა.

სოფელ მეტეხში ყველაზე დიდი ხატობა იყო მარიამობა 28 აგვისტოს. ამალეობა, გიორგობა, სადაც დიდძალი მლოცველი იყრიდა თავს. აქ ასრულებდნენ სხვადასხვა რიტუალს ანთებული სანთლებითა და ზურნა დოლით, ცეკვა-თამაშით, გართობები, სპორტული შეჯიბრებები, ჭიდაობა, ცხენით ჯირითი, ლახტი... იხსცებოდა საკლავი, გაშლიდნენ სუფრას და დროს ატარებდნენ. ზოგჯერ კი ამას უსიამოვნებაც მოჰყვებოდა ხოლმე.

დღეს ყველაფერი ცვლილებებს განიცდის, საკმაოდ გათვითცნობიერებული მეტეხელი მცხოვრებნი ხატობა დღეობის ნაცვლად (თუ დღეობასთან ერთად) გასართობად თეატრში, კინოში, კლუბებში წარმოდგენებსა და ბიბლიოთეკებში დადიან სულიერი საზრდოს მისაღებად.

რაც შეეხება მეტეხელი მეაგურეებისა და მათი მუშათა დასახელების მცხოვრებთა დასვენება-გართობის ღონისძიებებს, ისინი ამ სიკეთეს მოკლებულნი იყვნენ.

ცხოვრებამ მოითხოვა რადიკალური ღონისძიებების გატარება, რათა კომუნისტის მშრომელებს ჰქონოდათ კულტურული დასვენება-გართობის პირობები. თუმცა კოლექტივის უკვე ჰქონდა საამისო საშუალებანი – კულტსახლი, სპორტული მოედანი, სპორტდარბაზი, მუსიკალური ინსტრუმენტები და სხვა.

საჭირო გახდა ძალების თავმოყრა, რათა აღორძინებულიყო მხატვრული თვითმოქმედების კოლექტივი. კონტინგენტი კი საკმარისი იყო, ოღონდ ესაჭიროებოდა ორგანიზება და ეს დროც დადგა.

უპირველესად მოწვეული იყვნენ სამხატვრო ხელმძღვანელები: ნოდარ მგელაძე, ვალერიან ხელაშვილი, ლუარსაბ სოლომონაშვილი, ზაურ ცერცვაძე, – კლიმენტი ქსოველი, რომელთა მუშაობის შედეგად ჩამოყალიბდა მხატვრული თვითმოქმედების (სიმღერის, ცეკვის მხატვრული კითხვის, გიტარის და კერის) წრეები. იღვებოდა პატარა სკეჩები (ხელმძღვანელი ლუარსაბ სოლომონაშვილი). გაწეული მუშაობის შედეგად იმართებოდა კონცერტები, მხატვრული საღამოები. როგორც ადგილზე, ისე მეზობელ სოფლებშიც.

სიმღერის გუნდის ჩანასახი

ამ ღონისძიებებში აქტიურად მონაწილეობდნენ: ზაურ ცერცვაძე, მზია მღებრიშვილი, ცისანა გერმისაშვილი, ვლადიმერ ნავროზაშვილი, ამირან კალატოზიშვილი, ილია ნავროზაშვილი, ლუდმილა მიასნიკოვა, ომარ სულუაშვილი, იზოლდა გვარამაძე, გივი კიკაჩიეშვილი, მაყვალა ჯეირანიშვილი, იულია დავითაშვილი და სხვანი.

კულტსახლთან არსებული თვითმოქმედი კოლექტივების ჩამოყალიბებასა და შემდგომ გაფართოებას დიდად შეუწყო ხელი პროფკავშირის რესპუბლიკური კომიტეტის დადგენილებამ „შშენებელთა და წარმოება-დაწესებულებების კლუბებთან არსებული თვითმოქმედი კოლექტივების რესპუბლიკური დათვალიერების

ჩატარების შესახებ“. რისთვისაც მოვიწვიეთ კვალიფიციური სამხატვრო ხელმძღვანელი რომან დრიავევი, კონსულტანტი – ავთანდილ სარაჯიშვილი, ქორეოგრაფი – კლიმენტი ქსოვრელი.

მხატვრული თვითმოქმედების გუნდი მთლიანად ადგილობრივი ძალებით (კომპინატის მუშა-მოსამსახურეთა და დასახლების მცხოვრებთა ძალებით) იქნა დაკომპლექტებული. სიმღერის გუნდს რომან დრიავევი, ხოლო ცეკვის გუნდს კლიმენტი ქსოვრელი ხელმძღვანელობდნენ.

მუშაობის ორგანიზება და მატერიალური უზრუნველყოფა, როგორც საქარხნო კომიტეტის თავმჯდომარეს, მე დამევალა. მეხმარებოდნენ კულტმუშაკები: სალომე აზმაიფარაშვილი და შოთა შადინი.

პირველ ხანებში მუშაობა ძალზე გაძნელდა, ვინაიდან გუნდის წევრთა უდიდეს ნაწილს არ ჰქონდა საგუნდო სიმღერის გამოცდილება, ჭირდა ხმების შერჩევა – დამუშავება, უარყოფითად მოქმედებდა წარმოების ოთხცვლიანი მუშაობაც. ღამენათევი კაცისათვის ძნელიც იყო მეცადინეობაზე მოსვლა. იყო სხვა პრობლემებიც. მიუხედავად ამისა მონდომებამ და აქტიურმა ჩარევამ შედეგი გამოიღო. ქარხნის საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიერ მიღებული იქნა ერთობლივი დადგენილებანი. გამოიცა ღირექტორის ბრძანება მეცადინეობის ორგანიზებულად ჩატარების შესახებ. გუნდის წევრთა შეღავათებისა და მათი გუნდში დაუბრკოლებლად მონაწილეობის თაობაზე, დაინიშნა დამატებითი ვახტის ავტომანქანა (მონაწილეთა ორგანიზებული გადაყვანისათვის და სხვა. რომ იტყვიან, მუშაობა დავიწყეთ ნულიდან.

გუნდის მეცადინეობა ტარდებოდა გრაფიკის დაცვით კვირაში ორ-სამჯერ. როგორც კი დამუშავდა რამდენიმე საგუნდო სიმღერა და ცეკვა, მონაწილეთა დაინტერესებამაც იმატა. მუშაობა გაადვილდა და გუნდს ანსამბლის ელფერი მიეცა.

გუნდის მუშაობას ავკარგიანობის შესახებ შესამოწმებლად მოვიწვიეთ რაიონის და რესპუბლიკის ამ დარგის კვალიფიციური სპეციალისტები, რომლებმაც მოგვცეს რჩევა-დარიგებანი, მიგვითითეს არსებულ ნაკლოვანებებზე და დახმარებაც გავვიწიეს.

გაწეული ნაყოფიერი მუშაობის შედეგად პირველად კოლექტივის არსებობის ისტორიაში ჩამოყალიბდა მეტეხის საშენმასალათა კომპინატის კულტსახლთან არსებული მხატვრული თვითმოქმედების კოლექტივი, რომელმაც გასვლითი კონცერტი გამართა რაიონის სოფლებში და მეზობელ (გორის, ხაშურის, ქარელის, ლენინგორის, დუშეთის) რაიონებში.

ასე შეემატა კასპის რაიონული, ახალქალაქის, კავთისხევის და სხვათა მხატვრულ კოლექტივებს მეტეხის საშენმასალათა კომბინატის კულტსახლთან არსებული მხატვრული თვითმოქმედი კოლექტივი.

საგუნდო ტანსაცმელი ვიქირავეთ თბილისის თეატრალური საზოგადოებიდან, რომელიც კარგად მოერგო გუნდს და ლამაზ ელფერს ტოვებდა.

აი, დადგა დრო მხატვრული თვითმოქმედი ძირეული კოლექტივების რესპუბლიკურ დათვალიერებაში მონაწილეობისა. წინასწარ შერჩევით გასინჯვა ჩატარდა თბილისში, ძერჟინსკის კლუბში. ხოლო რამდენიმე დღეში გაიმართა საკონტროლო გამოსვლები საბურთალოს კერამიკული კომბინატის ახლად აშენებულ კულტსახლში, ღონისძიებას ატარებდა მშენებლობისა და საშენმასალათა მრეწველობის მუშაკთა პროფკავშირების რესპუბლიკური კომიტეტი (თავ-რე გრიგოლ ცხოვრებაშვილი).

დათვალიერებაზე მოწვეული იყო 16 საგუნდო კოლექტივი, უიურში შედიოდნენ: ხელოვნების დარგის მუშაკები, ქორეოგრაფები. ესწრებოდნენ ჟურნალისტები, აგრეთვე ზემდგომი ხელმძღვანელი მუშაკები და სხვა.

ჩვენი საკონცერტო პროგრამით ქართული საგუნდო სიმღერები და ცეკვები იქნა წარმოდგენილი. სიმღერის გუნდში წამყვან ძალას შეადგენდნენ: უშანგი მაღლაფერიძე, სოლისტი გურამ მარლიშვილი, გივი შაბურიშვილი, ილია დ ვლადიმერ ნავროზაშვილები, შალვა გონიჭაშვილი, ამირან კალატოზიშვილი, გიორგი სულუაშვილი, ციალა ქავთარაძე, იზოლდა გვარამაძე, იულია და ცირა დავითაშვილები, ლუდმილა მიასნიკოვა, ეროსი ლომსაძე, სალომე აზმაიფარაშვილი.

გადაჭარბებული არ იქნება ითქვას, მეტეხელ მეაგურეთა მიერ წარმოდგენილმა პროგრამამ მაყურებელთა მოწონება დაიმსახურა. ყოველ ნომერზე ტაშით გვაჯილდოვებდნენ. 16 გუნდში I-II ადგილის (თუ არა მიკერძოება ნაღდი პირველი) და სპეციალური პრიზის, დიპლომის მიღება უდიდეს მიღწევად უნდა ჩაითვალოს ახლად ჩამოყალიბებული გუნდისათვის. რაც მთავარია, საგუნდო კოლექტივი დაშვებული იქნა რესპუბლიკურ დათვალიერებაში მონაწილეობისათვის.

სიმღერის გუნდში თითქმის წარმოების ყველა სპეციალობის მქონე მუშაკი მონაწილეობდა. რაც შეეხება ცეკვებს, კომბინატის მუშა-მოსამსახურეთა შვილების და სკოლის ასაკის ბავშვებით იქნა დაკომპლექტებული.

სინანულს გამოვთქვამ, რომ ვეღარ ვურთავ ფოტოსურათებსა და დიპლომის ასლების ფოტოპირებს, რომელიც გადაღებული იქნა დათვალიერების დროს.

მიღწეულ წარმატებებში დიდი წვლილი მიუძღვის ქარხნის ხელმძღვანელობას, მთელ აქტივს, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობდნენ აღნიშნულ ღონისძიებათა შესასრულებლად.

მაგრამ დასანანია რომ, მეტეხელ მეაგურეთა მხატვრული თვითშემოქმედების გუნდს დიდხანს არსებობა არ დასცალდა და საწარმოს მაჩვენებლების გაუარესებამ და სხვა ფაქტორებმა ხელი შეუშალეს მის აღმასვლას.

მეტეხის ქარხანასთან არსებული ქორეოგრაფიული ანსამბლი
 დგანან: გ. კორკოტაშვილი, ჯ. პატარქალაშვილი, ზ. მღებრიშვილი, ა. კვლიაშვილი,
 გ. გეჯაძე, გ. შაქარაშვილი, გ. კალატოზიშვილი, დ. ტატანაშვილი, ნ. იაძე,
 ვ. სულთანშვილი. სხედან: ნ. ბუთხუზი, მ. სულთანშვილი, ე. კოდერაშვილი,
 ე. კარიბოვი, მ. შამაცაშვილი, კ. ქსოველი (ანსამბლის ხელმძღვანელი),
 მ. შაქარაშვილი, მ. სოლომონაშვილი, თ. ბერიაშვილი, ვ. ნაცვლიშვილი,
 ც. პატარქალაშვილი. ორივე: მ. მამულაშვილი, დ. ლალიაშვილი, ვ. კოტრანოვი.

ახალი მარხანა

ოთხმოციანი წლების დიდმასშტაბურმა მშენებლობებმა საკვლელე მასალების წარმოების გაზრდა მოითხოვა. გაჩნდა მოწოდებები: „მთას დაუბრუნდა მთიელი“, „არც ერთი ოჯახი უბინაოდ“, „გავზარდოთ საცხოვრებელი ფართო ერთ სულ მოსახლეზე“, „მეტე ყურადღება სოფლის მშენებლობას“ და სხვა მრავალი. მშენებლობის ტემპი არც მშენებარე ობიექტებზე შენელებულა.

ეს ის პერიოდია, როცა კომბინატში შეიქმნა გარკვეული კრიზისი აგურის წარმოების საქმეში. ამისათვის ტარდებოდა მთელი რიგი ღონისძიებანი, რათა შეგვენარჩუნებინა მიღწეული და გავვეზარდა პროდუქციის წარმოება.

აშურიანული აგურით დაინტერესებული იყო რესპუბლიკის მმართველი აპარატი. ისინი სისტემატურად მოდიოდნენ და შესაბამის დახმარებას ახორციელებდნენ: ცეკას მეორე მდივანი გენადი კოლბინი, მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე იური ქელიშვილი, მინისტრები სიმონ ლორთქიფანიძე, ოთარ ლოლაშვილი, მათი მოადგილეები ალექსანდრე ვარდოშვილი, შალვა ბეზარაშვილი, ვახტანგ პაპიაშვილი, გიგლა მეფარიშვილი, განყოფილების (მუშაკები) სპეციალისტები, რაიონის ხელმძღვანელები და სხვანი.

მაგრამ წინააღმდეგობრიობით შექმნილი ვითარების გამო სასურველ შედეგს მაინც ვერ მივალწიეთ.

იმისათვის, რომ თავი დაგვეღწია ქრონიკული ჩამორჩენილობისაგან, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო მძიმე, ხელით შრომის გამო მუშახელის ნაკლებობით, გაჩნდა აგურის წარმოების გაზრდის ახალი იდეა. ცნობილია, რომ – აშურიანის ველი – გრაკლამდე თიხის მთლიანი მასაა, რომლიდანაც შეიძლება კერამიკული ნაწარმის გამოშვება. ბუნებრივია, ამ ნედლეულზე მოქმედი აგურის საწარმო საკმარისი არ იყო. მით უმეტეს, რომ მშრალ წნეხვაზე მომუშავე ქარხნები სხვაგან გაჩერდა, ხოლო ჩვენთან „დაუმორჩილებელი“ გახდა.

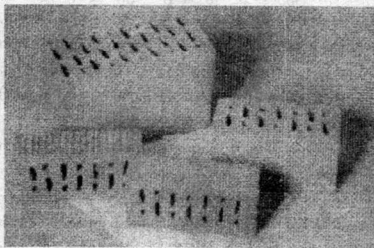
არსებული ვითარების გამო მიღებული იქნა გადაწყვეტილება აშენებულყო კიდევ ერთი აგურის ქარხანა სველ წნეხვაზე პლასტიკური დაყალიბების წესით.

ქარხნის მშენებლობა და მისი ექსპლოატაციაში შეყვანა ბულგარეთში ითავა, რაც სოციალისტურ ქვეყნებს შორის ურთიერთ-დახმარებით იყო ნაკარნახევი. ქარხანა გათვალისწინებული იყო 60 მილიონ ცალ აგურზე ავტომატური მართვის სისტემით. აგურის წარმოების ასეთი სისტემა ორი ძირითადი პრობლემით იყო ნაკარნახევი: გაზრდილიყო სამშენებლო აგურის წარმოება და ნაკლები მუშახელი დაესაქმებინა.

ჩვენს მიერ 1979 წ. ბულგარეთში გაიგზავნა თიხის სინჯები, რაზედაც დადებითი შეფასება მივიღეთ.

ქარხნის მშენებლობა 1983 წელს დაიწყო და 1986 წლის დასაწყისში შევიდა ექსპლოატაციაში. პირველი პროდუქცია 6 თვის ბოლოს გამოვიდა, ამავე წლის დასაწყისში კი ქ. მოსკოვში გაგზავნილი იქნა ადგილობრივი კადრების დიდი ჯგუფი 40 კაცის რაოდენობით კვალიფიცირებული კადრების მომზადებისათვის თანამედროვე ახალი ტექნიკით შეიარაღებული წარმოების მართვის სისტემის დასაუფლებლად.

სველი წნეხის წესით
დაყალიბებული აგური

ამრიგად აშუ-
რიანის გამოძახილ-
ზე კიდევ ერთი აგუ-
რის წარმოება წამო-
იზარდა.

საწარმო შეიარაღებულია უცხოური ქვეყნების თანამედროვე ტექნიკითა და ტექნოლოგიით, სადაც მოქმედებაშია ორი ტექნოლოგიური ხაზი, ორი გვირაბისებური

ლუმენისა და ორი ლენტური ვაკუუმწნეხის სახით გვირაბისებური საშრობით.

ლენტური წნეხი ერთ-ერთი გავრცელებული დამყალიბებელი აპარატია კერამიკის საშენი მასალების წარმოებაში. ამ მანქანაზე ყალიბდება აგური, კრამიტი, ღრუქვები, საკანალიზაციო და სადრენაჟო მილები და სხვ. (შეიძლება სახიანი აგურის გამოშვებაც).

თიხის პლასტიკური მასისაგან საშენი მასალების დაყალიბება ორგვარი წესით ხდება, ლენტურ წნეხებზე და შტამპავ წნეხეაზე.

ამ წარმოებაში აგურის დაყალიბება ლენტუხის წესით სრულდება, სადაც წნეხიდან გამოსული აგურის გარეგანი ფორმის გრძელი ლენტის პირდაპირ იჭრება დასამზადებელი ნაკეთობის მქონე ფორმის ნაწილებად. თიხის მასის სინესტე 16-18%-ს შეადგენს. წნეხის წარმადობაა 5-6 ათასი ცალი აგური, რომლის დაყალიბება და ვაგონეტებზე დაწყოფა ავტომატიზირებულია, ასევე ავტომატიზირებულია გვირაბისებური საშრობების, ღუმელების მუშაობა. და მოქმედებს ვაგონეტებზე აგურის დაწყოფის და ვაგონეტიდან მისი პაკეტური (ავტომატური) დაწყოფა-დაცლა.

პლასტიკური (სველი) წესით კერამიკულ ნაკეთობათა დაყალიბება მისი წარმოების პირველ დღეებიდან გაჩნდა, რომელიც სრულდებოდა ჯერ ხელით, შემდეგ შტამპავი მექანიზმებით. ამჟამად უპირატესობას პლასტიკური წესით დაყალიბებას ანიჭებენ. ლენტურ-ვაკუუმ წნეხს აქვს ნაკლიც, ვინაიდან ვაკუუმ წნეხები მცირე წარმოებით და ელექტროენერჯის დიდი ხარჯით ხასიათდებიან, ამიტომ ამ წნეხების გამოყენება მხოლოდ აუცილებელ შემთხვევაშია ხელსაყრელი, კერძოდ თხელკედლიანი და ღრუ ნაკეთობათა წარმოებისას და აგრეთვე მაშინ, როდესაც საჭიროა მისი დიდი სიმკვრივე.

„კერამიკულ ნაკეთობათა ქარხნის“ ექსპლოატაციაში შესვლა არც თუ ადვილი აღმოჩნდა. მას ჰქონდა მთელი რიგი ნაკლოვანებები, რომელიც ძირითადად მართვის ავტომატური სისტემით იყო გამოწვეული. გაჩნდა სხვა ობიექტური და სუბიექტური მიზეზებიც, რომელიც თან სდევს ახლად მომუშავე აგურის საწარმოს.

ქარხანა ძირითადად დაკომპლექტებულია ადგილობრივი კადრებით, რომელთა სამჭედლო მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატი: აკაკი აბუაშვილის, ვალერი გუგულაშვილის, ელგუჯა გოზალიშვილის, ივანე ჯავახიშვილის, გივი გაბინაშვილის, ნიკოლოზ იაძეს, ნიკოლოზ დათაშვილის, თამაზ შაველაშვილის, შალვა სეთურიძის, ხოზე გავაშელის, გიორგი თაბორიძის, ნელი გაბინაშვილის, ლეილა აბუაშვილის, ლეილა და ლამარა დათაშვილების, მანანა აზმაიფარაშვილის, დალი კალატოზიშვილის, აკაკი აზმაიფარაშვილის და სხვათა სახით, რომელნიც საიმედო სამსახურს ეწევიან კოლექტივში.

ქარხნის მაქსიმალური მიღწევაა 17-18 მილიონი ცალი აგურის წარმოება 1989-1990 წლებში. თუ რამ განაპირობა პროექტით გათვალისწინებული სიმძლავრის მიუღწევლობა, ეს იმ საერთო სენით არის გამოწვეული, რომელიც წარმოება-დაწესებულებას დაატყდა თავს.

მიუხედავად შექმნილი სიძნელებისა, ქარხნის მიერ გამოშვებული (პროდუქციის) აგური მშენებელთა დიდ მოწონებას იმსახურებს და თავისი საერთო იერ-სახით დიდად პერსპექტიულია, რაც იძლევა იმის გარანტიას, რომ კერამიკულ ნაკეთობათა წარმოებას დიდი მომავალი აქვს.

ხელმძღვანელი

სოციალისტური წარმოების სისტემაში ხელმძღვანელი ერთ-ერთი მთავარი ფიგურაა კოლექტივის მართვა-გამგეობის საქმეში. იგი თანაბრად პასუხისმგებელია სახელმწიფო გეგმის შესრულებაზე, კოლექტივში მორალურ-ფსიქოლოგიური კლიმატის გაჯანსაღებაზე, შრომისა და სახელმწიფო დისციპლინაზე, კადრებზე, მშრომელთა საყოფაცხოვრებო პირობებზე, სახალხო და სახელმწიფო ქონების დაცვაზე და ყველაფერზე, რაც სახელმწიფო სტრუქტურის მოთხოვნებს შეესაბამება.

აშურიანზე სამშენებლო კერამიკის წარმოების განვითარებისათვის დიდად დირექტორის ღვაწლი. მასში ჩაქსოვილია უდიდესი ძალა და ენერგია, შემოქმედებითი უნარი, გონება, ნიჭი.

„აშურიანის გამოძახილში“ ხელმძღვანელის ღვაწლის ცალკე ასახვა-გაანალიზებას შემდგომ გამოცემაში ვაგაგონობთ. ერთი კია, რომ ქარხნის მუშაობის (აქტიური) მთელი პერიოდის მანძილზე გაწეულია უაღრესად დიდი მოცულობის სამუშაოები, რაც წარმოებული პროდუქციითაც დასტურდება.

გამოვეყოფ მუშაობის შთამბეჭდავ მომენტებს:

1954-66 წ.წ. — ეს იყო მუშაობის გარდატეხის პერიოდი. დირექტორი ალექსანდრე გაბუნია.

60-იანი წლები — ტარდება დიდი მოცულობის სამშენებლო სამუშაოები, ქარხანას შეემატა ლენტური კრამიტისა და მცირე საკედლე ბლოკის საამქროები. კეთილმოეწყო ქარხნისა და მუშათა დასახლებების მთელი ტერიტორია — დირექტორი გრიგოლ ცხოვრებაშვილი.

70-იანი წლები — მიღწეული იქნა პროდუქციის წარმოების მაქსიმუმი — გამოშვებული იქნა 83 მილიონი ცალი აგური და 40 ათასი კუბამეტრი მცირე საკედლე ბლოკი — დირექტორები თენგიზ ალიბეგაშვილი, ლეონიდ წულესკირი.

აღმშენებლობის და სოციალურ-კულტურული ღონისძიებანი ხანგრძლივ პერიოდს მოიცავს, რაც ცალკე თავშია ასახული.

ქარხნის ისტორიას ამდიდრებს და ღირსეული პატივისცემით მინდა თანამიმდევრობით წარმოვადგინო იმ ხელმძღვანელთა სახე-ლები, რომლებსაც წილად ხვდათ 1951-1991 წლებში მუშაობა:

დირექტორები:

1. შალვა მიქაშავიძე
2. გივი ყანჩაველი
3. შალვა ნოსელიძე
4. პროკოფი მითავარი
5. ალექსანდრე გაბუნია
6. ზაქარია ფაჩუაშვილი (დროებით შემცვლელი)
7. გრიგოლ ცხოვრებაშვილი
8. იური ვოლობუევი
9. კარლო კვიციანიშვილი
10. თენგიზ აღიბეგაშვილი
11. ლეონიდე წულესკირი
12. რობიზონ ხიზანიშვილი
13. იური ვოლობუევი
14. ანზორ შაყულაშვილი
15. გივი ყანჩაველი
16. ჯუმბერ თათარაშვილი
17. სერგო უბირია
18. ამური შარანგია
19. ჯემალ ონოფრიშვილი
20. ვალერიან ეპიტაშვილი
21. ა. მელაძე
22. ამური შარანგია
23. გურამ მამულაშვილი
24. სერგო უბირია

მთავარი ინჟინრები:

1. შალვა გიორგაძე
2. ვახტანგ დავითაშვილი (პატარა ქარხნიდან)
3. პეტრე შარაშიძე
4. ბიძინა მაკალათია
5. ლევან მუხრანელი
6. ზაქარია ფაჩუაშვილი
7. როსტევეან კილოსანიძე
8. ალექსანდრე დათეშიძე
9. მილერი ლობნელიშვილი
10. გიორგი ბარნაბიშვილი
11. გრიგოლ (ცაცო) ყაზარაშვილი
12. თემურ ჭუმბაძე
13. ამური შარანგია
14. აბესალომ ბოგველი
15. შალვა ყურუა

მთავარი ბუღალტრები:

1. ვალენტინა კალაძე
2. მერი მერებაშვილი
3. ნატალია ზაიცევა
4. გიორგი რაქვიაშვილი
5. კირილე ჯვარშიშვილი
6. კონსტანტინე აბუაშვილი
7. ირაკლი ძუგაევი
8. ანდრო კიკილაშვილი
9. უუჟუნა კალატოზიშვილი

ქებასა და პატივისცემას იმსახურებენ ცვლის უფროსები: სიმონ ხალათაშვილი, შოთა პატარქალაშვილი, აბესალომ მალაციძე, მიხეილ

გზირიშვილი, ლევან მჭედლიშვილი, ეთერ კალატოზიშვილი, ვასილ ბეჟიტაშვილი, გიორგი ბარნაბიშვილი, ვასილ აბუაშვილი, დავით აფციაური, შალვა გოჩიტაშვილი, გიორგი ხუბაშვილი, ავთანდილ ბარნაბიშვილი, ელისო მემარნიშვილი და სხვ.

მათი ღვაწლი უდავოდ დიდია ქარხანაში საწარმოო პროცესების მართვისა და სრულყოფის საქმეში.

დასაწყისში მოვიხსენიე პირველი კერამიკული წარმოების და შემდეგ აგურ – კრამიტის ქარხნის ხელმძღვანელები ი. ჭალაიაშვილი, ი. მაღალაშვილი, ბ. კანდელაკი, ი. დიაკონიძე, გ. ხომერიკი, გ. ჯაშიაშვილი და შ. ვარაზაშვილი, რომლებმაც იმუშავეს 1934–1950 წლებში.

1934–1940 წლებში აშენდა მეტეხის კერამიკული ქარხანა, რომლის პირველი ხელმძღვანელია ი. ჭალაიაშვილი. დაპროექტებულია ინჟინერ-ტექნოლოგ ფიცხელაურის მიერ.

ამ საწარმოდან ჩაეყარა საფუძველი კერამიკული წარმოების განვითარებას აშურიანზე.

პარტიულ-ორგანიზაციული მუშაობა

კლასებისა და კლასთა ბრძოლის ისტორიამ ბევრი პოლიტიკური პარტია იცის. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის მიერ განხორციელებული ღონისძიებანი შეესაბამებოდა მუშათა კლასის, მშრომელი გლეხობის და თავისი ქვეყნის ინტერესებს, სამშობლოს ინტერესებს, სოციალიზმის ინტერესებს.

საქართველოს კომუნისტური პარტია სკკპ შემადგენელი ნაწილია. ის, ერთ-ერთი უძველესი რაზმი აერთიანებდა მუშათა კლასის კოლმეურნე გლეხობის და სახალხო ინტელიგენციის ყველაზე მოწინავე და შეგნებულ ნაწილს. იგი ორგანიზებულად გაფორმდა 1920 წლის მაისში.

პარტიის საფუძველი მისი პირველადი ორგანიზაციაა, რომელიც შექმნილია ტერიტორიული პრინციპების მიხედვით.

მეტეხის საშენმასალათა კომბინატის პირველადი პარტიული ორგანიზაცია ჩამოყალიბდა 1948 წლიდან – პარტორგი გრიგოლ მღებრიშვილი.

ქარხნის პარტიული ორგანიზაციის წარმომადგენლობამ (პირველად) მონაწილეობა მიიღო კასპის რაიონული ორგანიზაციის მეთერთმეტე პარტიულ კონფერენციაზე 1948 წლის დეკემბერში.

ძირეული პირველადი პარტიული ორგანიზაცია ყალიბდება ახალი ქარხნის ექსპლოატაციაში შეყვანის დღიდან (1948 წ.) ხოლო შემდგომ 60-70-იანი წლებში იგი 120-130-მდე კომუნისტს აერთიანებდა.

პარტიულ ორგანიზაციას ჰყავდა ბიურო 7-9 კაცის შემადგენლობით, კომისიები.

ქარხნის პირველადი პარტიული ორგანიზაცია აერთიანებდა 6 საამქროს (კარიერის, საყალიბო, საგამოწვო, ბლოკის, მექანიკური და ელექტრო) პარტიულ ორგანიზაციას, სადაც კომუნისტთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტს შეადგენდა.

პარტიული ორგანიზაცია თავის მუშაობას საფუძვლად უდებდა სკკპ და საქ. კპ ყრილობებისა და პლენუმების გადაწყვეტილებებს. ამასთან გეგმავდა და იხილავდა შიდა სამეურნეო საკითხებსაც, ყოველივე ეს დადებით გავლენას ახდენდა შრომითი კოლექტივის მუშაობაზე.

იდეოლოგიურ მუშაობაში გაერთიანებული იყო პოლიტწრეები, აგიტატორები, კედლის გაზეთი „გიგანტი“, „ნიანგის კუთხე“, რადიოგადაცემათა რედაქცია. გამოყენებული იქნა თვალსაჩინოებანი, ლოზუნგები, პლაკატები, დიაგრამები, ზეპირი აგიტაცია და სხვა.

პარტიულ-ორგანიზაციული და სააგიტაციო-პროპაგანდისტული მუშაობა — ეს იყო აზროვნების, ცოდნის და შესაძლებლობის გამოვლინება, სადაც მნიშვნელოვანი წინადადებები იქნა წამოყენებული და დანერგილი, ამან კი ხელი შეუწყო ქარხნის მუშაობის შემდგომ გაუმჯობესებას, მის წინსვლას.

წამოყენებული წინადადებების თავმოყრა და რეალიზაცია ყველაზე მეტად ორგანიზებულ ხდებოდა საანგარიშო-საარჩევნო კრებებზე, რომელიც წელიწადში ერთხელ ტარდებოდა. ეს იყო გაწეული მუშაობის ანგარიში და ახალ მიზანმიმართულებათა დასახვის პროცესი.

პარტიულ-ორგანიზაციული მუშაობის საქმეში კარგ მაგალითს იძლეოდნენ პარტიული და სამეურნეო აქტივი: გრიგოლ მღებრიშვილი, ოთარ მაღალაშვილი, სიმონ ბოგველი, გულო გორგაძე, შალვა მიქაშავიძე, ალექსანდრე გაბუნია, შალვა ნოსელიძე, ზაქარია ფაჩუაშვილი, ეკატერინე ნიკოლავა, ვლადიმერ ენუქიძე, მირიან ქელეხსაშვილი, ოთარ ბარამიძე, ალექსანდრე დათეშიძე, თენგიზ ალიბეგაშვილი, ედვარდ დანდუროვი, ლეონიდ წულუკისკირი, კარლო გოზალოვი, ალექსანდრე თათანოვი, მილერი ღობნელიშვილი, ცაცა

მახარაძე, ნათელა ბალავაძე, ამური შარანგია, ცირა დავითაშვილი, ანზორ სვანიძე და სხვანი.

თათბირი საამქროში (ა. ბოგველი, ა. ბიძინაშვილი, ა. თათანაშვილი, შ. დათაშვილი, გ. ნაბახტველი, გ. კალატოზიშვილი - პარტორგანიზაციის მდივანი, ი. დათაშვილი.)

მიუხედავად ამისა, სათანადო მოწოდების სიმაღლეზე იდგა, რაც მოწმობს იმას, რომ იგი ერთ-ერთ მოწინავე ორგანიზაციად ითვლებოდა. პარტიულ-ორგანიზაციული მუშაობის განზოგადება არაერთხელ ჩატარდა რაიონში. მაგ. „მეტეხის საშენმასალათა კომბინატის პირველადი პარტიული ორგანიზაციის მუშაობა პროდუქციის ხარისხისათვის ბრძოლის საქმეში“.

გაზეთ „გიგანტის“ მორიგ ნომერზე მუშაობისას

კელლის გაზეთი „გიგანტი“ არაერთხელ გამოვიდა გამარჯვებული რაიონულ დათვალიერებაზე. ნაყოფიერად მუშაობდა „ნიანგის კუთხე“.

პარტიისა და მთავრობის მოწოდება „გავზარდოთ სამშენებლო მასალების წარმოება“, ბუნებრივია დირექციასთან ერთად პარტიული ორგანიზაციის ზრუნვის საგანი ხდებოდა. თუ რა გზით და საშუალებებით გავვზარდა პროდუქციის წარმოება,

საწარმოო თათბირებზე, საუბნო პარტიულ კრებებზე ძირეულად ანალიზდებოდა. უბნებისა და მთელი ქარხნის შესაძლებლობანი და შემუშავებული ღონისძიებები შეგვეკონდა რაიონისა და სამინისტროს ხელმძღვანელობის წინაშე, პლენუმებზე პარტიულ აქტივზე, კოლეგიაზე და რესპუბლიკის მთავრობაშიც კი.

მაგალითისათვის წარმოვადგენ უბნების მიხედვით წამოყენებულ წინადადებებს და მათ ავტორებს, რომელთა ნუსხა თავს იყრდა საოქმო მეურნეობებში, რომელთა დიდი ნაწილი გათვალისწინებული იქნა ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა გეგმებში.

თიხის კარიერზე – რონოდების მანევრირებისათვის „ელექტრო მბიძგავის“ შექმნა, მრავალრიცხოვანი ექსკავატორის შექმნა, მოძველებული რკინიგზის ხაზის შეცვლა, მოძრავი ხის ოთახების აშენება, თიხის რონოდების კონსტრუქციების შეცვლა ძლიერი მოტომზიდების შექმნა და სხვა. ავტორები: მოსე ბერიაშვილი, ვლადიმერ შაქარაშვილი, გივი კალატოზიშვილი, იასონ დათაშვილი, სტეფანე სადალაშვილი, გიორგი მღებრიშვილი.

საყალიბო საამქროში – დოლური საშრობის შეცვლა. თიხის სამარაგოს ამოქმედება, მეორე ტექნოლოგიური ხაზის მშენებლობა. მე-5 წნეხის დამონტაჟება, ელევატორების გადაკეთება ტრანსპორტიორული სისტემით, სარეზერვო რონოდების (ჩიხის) ხაზის მშენებლობა. თიხის ბუნკერებზე შემთბობი მექანიზმის მოწყობა, წნეხის მატრიცებზე ელექტრო მახურებლების სისტემის შეცვლა. რონოდებზე საკისრების მოდულის შეცვლა. წითელი კუთხის მოწყობა და მრავალი სხვა. ავტორები: მიხეილ დათაშვილი, ვერნერ შტელლე, ალექსანდრე გეჯაძე, მესროფ მამაცაშვილი, ბორის ბასიაშვილი, სერგო ქიტიაშვილი, დიმიტრი გუგულაშვილი.

საგამოწვო საამქროში – სამაზუთე მეურნეობაში მიღ გაყვანილობის სისტემის შეცვლა, სამაზუთე რეზერვუარების მშენებლობა 1000-1500 ტონაზე; საქვაბე მეურნეობის გაფართოება, მეორე ხარისხისეური ამწის შექმნა, ამწეზე „ზახვატის“ სისტემის შექმნა, უწყვეტი ბაგირის სისტემის შექმნა, მე-2 ტექნოლოგიური ხაზის მშენებლობა, ღუმელების რეკონსტრუქცია, დამატებითი გვირაბისეული საშრობების მშენებლობა; ღუმელებზე კომბინირებული მფრქვევანების შექმნა, საღუმელე რონოდებზე: ამონაგების სისტემის გაუმჯობესება, და სხვა. ავტორების ზაქარია ფაჩუაშვილი, ნატალია ჩუკაევა, გიორგი ბარნაბიშვილი, ამირან კალატოზიშვილი, რევაზ ჭეჭელაშვილი, დიმიტრი ნებიერიძე, ივანე სულთანისეული, იარალოვი, ვასილ დათაშვილი და სხვანი.

მცირე საკედლე ბლოკში მე-2 წნეხის და დამატებითი 5 საშრობის მშენებლობა, ვულკანური შემავსებლის შემოზიდვა, რკინიგზის ჩიხის

ჩადგმა, დასასვენებელი ოთახის მოწყობა – იასონ დათაშვილი, ვლადიმერ ბოგველი, გიორგი ბარნაბიშვილი, იური ვოლობუევი.

მექანიკურ საამქროში თუჯის სხმულის ადგილზე დამზადება: ვ. დათაშვილი, ნ. დათაშვილი. (ელექტრო მეურნეობაზე ითქვამ).

ეს და სხვა მრავალი წინადადება საფუძვლად დაედო იმ კომპლექსურ ღონისძიებათა განხორციელებას, რომელმაც პატარა კუსტარული წარმოებიდან შვა დიდი აგურის საწარმო, რომელსაც ანალოგი არ ჰყავს რესპუბლიკაში.

პარტიულ ორგანიზაციული მუშაობის სფეროში კარგ შრომით მაგალითს იძლეობენ: სიმონ ბოგველი, გულო გორგაძე, ვლადიმერ შაქარაშვილი, ზაქარია დავითაშვილი, გივი შაბურიშვილი, ივანე ჯავახიშვილი, ალექსანდრე გეჯაძე, ვლადიმერ ბოგველი, ნოდარ დათაშვილი, გივი გაბინაშვილი, ვლადიმერ ნავროზაშვილი, ლამარა დათაშვილი, რევაზ ჭეჭელაშვილი, ცირა დავითაშვილი, ნელი ნავროზაშვილი, იოსებ ნუგზარაშვილი, ესტატე ზუბიაშვილი და სხვანი, რომლებიც სამსახურეობრივ მოვალეობასთან ერთად კეთილსინდისიერად ასრულებდნენ საზოგადოებრივ დავალებებს.

პარტიული ორგანიზაცია და მისი ბიურო მაღალი პასუხისმგებლობით იხილავდა დისციპლინის დამრღვევთა, წუნისმკეთებლების, კომუნისტისათვის შეუფერებელი საქციელის ჩამდენთა და სხვათა საკითხებს, ვინც ფეხს ვერ უწყობდა კოლექტივს.

იყო შემთხვევა, რომ სკკპ რიგებიდან გაირიცხა ერთ-ერთი უბნის ხელმძღვანელი, დაკავებული თანამდებობიდან იქნა გადაყენებული საამქროს უფროსი, ცვლის უფროსები, მკაცრი პარტიული სასჯელი დაედო ერთ მუშაკს კომუნისტისათვის შეუფერებელი საქციელის გამო (მათი გვარების დასახელებაზე თავს ვიკავებ).

პარტიული ორგანიზაცია ყოველთვის გამოხატავდა კოლექტივის, მთელი მშრომელი ადამიანების ნება-სურვილს და მათ ინტერესებს იცავდა.

დღევანდელ გადასახედიდან ძნელია ყოველივე იმის ასახვა, თუ რა უფრო სწორად წაადგებოდა კოლექტივის ინტერესებს, ან რა იყო საჭირო უკეთ მუშაობისათვის. ერთი კია, რომ, თუ კი კოლექტივის ნამოღვაწარს ვაქებთ და ვადიდებთ, ან მის ნაკლოვანებებს ვესხებით, ბუნებრივია, პარტიულ-ორგანიზაციულ მუშაობის შუქ-ჩრდილებზეცაა საუბარი.

პარტიული ორგანიზაციის მუშაობაზე ხელმძღვანელობას და კონტროლს ახორციელებდა საქ. კპ კასპის რაიკომი და სახელმწიფო

მართვის ორგანო საქ. საშენმასალათა სამინისტრო. მათთან ერთად პროფკავშირების რესპუბლიკური კომიტეტი. მათ მიერ ფასდებოდა ქარხნის და მთელი კოლექტივის მუშაობა. მიღწევებზე გვაქებდნენ, გვაჯილდოვებდნენ, ხოლო შეცდომებზე, ნაკლოვანებებზე გვსჯიდნენ.

ამის ერთ-ერთი მაგალითია ხელმძღვანელთა სისტემატური ცვლა. ვლებულობდით არაერთ დადგენილებას, ბრძანებას, განკარგულებას, სადირექტივო დავალებებს მუშაობაში არსებული ნაკლოვანებების დაძლევას და მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების შესახებ.

ერთ-ერთი დიდი მასშტაბის (აღრეულ წლებშიც იყო ანალოგიური საკითხები განხილული) ღონისძიება ჩატარდა 1977 წლის 9 სექტემბერს საქ. კპ კასპის რაიკომისა და საქ. საშენმასალათა მრეწველობის სამინისტროს გაფართოებული სხდომა ქ. კასპში, რომელზედაც მოწვეულ იქნენ პროფკავშირის რესპუბლიკური კომიტეტის, რაიკომის და სამინისტროს განყოფილებების, სამინისტროში შემავალი ცალკეული მომწოდებელი ორგანიზაციის, კვლევითი ინსტიტუტის ხელმძღვანელი მუშაკები, განყოფილების გამგეები, საკითხზე:

„მეტეხის საშენმასალათა კომბინატში სახელმწიფო გეგმების შესრულებისა და მისი შემდგომის გამოსწორებისათვის გასატარებელი ღონისძიების შესახებ“.

მიღებული დადგენილება მუშაობის ყველა სფეროს ეხებოდა, შემუშავებული იქნა ორგანიზაციულ-ტექნიკური ღონისძიებანი, ყურადღება იქნა გამახვილებული ბინათმშენებლობის გაფართოებაზე, მუშა-მოსამსახურეთა საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებაზე, რესპუბლიკურმა კომიტეტმა დამატებით გამოყო სანატორიუმებისა და დასასვენებელი სახლების საგზურები. ყურადღება იქნა გამახვილებული მომწოდებელი ორგანიზაციების (მომარაგება-გასაღება, რუსთავის მექანიკური ქარხანა) მიერ მარაგ-ნაწილების – სავაგონე პარკის გასაჯანსაღებელი დეტალების დროულ მოწოდებაზე.

ყოველივე ზემოთქმული გამომდინარეობდა იმ ამოცანებიდან, რაც ხალხის ინტერესებს ეხებოდა.

ყოველივეს მიუხედავად, 80-იანი წლები და შემდგომ ეს იყო აკურის წარმოების მკვეთრი დაქვეითების პერიოდი, რაც ცალკე განმარტებებს ექვემდებარება.

როგორც არაერთხელ ითქვა, სამშენებლო კერამიკის აშურიანული წარმოება ყველა ხელმძღვანელ ინსტანციის ყურადღების ობიექტში მოექცა. ზემდგომ ავორიტეტულ ხელმძღვანელთა მიერ შედგენილი იქნა ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა გეგმა-გრაფიკი, რომლის შესრულების მიმდინარეობა 10 დღეში ერთხელ განიხილებოდა.

დიდი იყო რაიონის და სამინისტროს ხელმძღვანელთა ღვაწლი აშურიანული სამშენებლო კერამიკის წარმოების გაზრდის საქმეში. პარტიის კასპის რაიკომის ბიუროზე და სამინისტროს კოლეგიის გაფართოებულ სხდომაზე არაერთხელ იქნა განხილული მკაცრ ღონისძიებათა გათვალისწინებით.

რაიონის და სამინისტროს პირველი (ჩვენთვის) ხელმძღვანელიდან მოყოლებული ბოლომდე დღენიდაღა ზრუნავდნენ ქარხნის შედეგიანობაზე, მის ტექნიკურ შეიარაღებაზე:

მინისტრები: პაატაშვილი, გრიგოლ ხომერიკი; გრიგოლ ცინცაძე, სიმონ ლორთქიფანიძე, ოთარ ლოლაშვილი, ვალერი ვაშაქიძე. მათი მოადგილეები: ბუაჩიძე, მინდიაშვილი, ლევან პარკაძე, ალექსანდრე კარდოშვილი, შოთა ბეზარაშვილი, ვახტანგ პაპიაშვილი, გიგლა მეფარიშვილი, განყოფილების გამგეები: გრიგოლ სურმავა, გენადი მეტრეველი, გრიგოლ ხურცილავა, ზაურ ხომერიკი, ნოდარ დათუაშვილი, ჯემალ სიღამონიძე, ოთარ ბარამიძე და სხვა (შეიძლება ითქვას, რომ მათი მუშაობა მეტეხის აგურის ქარხნიდან იწყებოდა), რაიონის ხელმძღვანელები: ჯიქურაძე, ლევან ჯავახიშვილი, გიორგი მერებაშვილი, გაბრიელ კეჩხუაშვილი, დურმიშხან მაღალაშვილი, ბესარიონ გეჯაძე, ვალერიან ქერქაძე, გიორგი გოგიაშვილი, ვალერიან ეპიტაშვილი, რაიონული აქტივი: პეტრე ჯავახაძე, ანდრო კენჭუაშვილი, რომანოზ მახარაძე, ალექსანდრე ბოგველი, სულიკო ბარნაბიშვილი, თამაზ სადუნიშვილი და სხვები.

სხვადასხვა დროს პარტორგანიზაციას ხელმძღვანელობდნენ:

1. გრიგოლ მღებრიშვილი
2. ვლადიმერ ნავროზაშვილი
3. ვლადიმერ გეჯაძე
4. ალექსანდრე თათანოვი
5. ეკატერინე ნიკოლავა-ფაჩუაშვილი
6. ოთარ მაღალაშვილი

7. გივი კალატოზიშვილი
8. გიორგი ბარნაბიშვილი
9. ოპარ ზაქარაშვილი
10. გივი ფარემოზაშვილი
11. ოთარ ხატისკაცი
12. ნოდარ გურასპაშვილი
13. ზურაბ ჯანანაშვილი

პროფორგანიზაცია

ორგანიზაციულ-პარტიული მუშაობის ერთ-ერთ წამყვან ძალას პროფკავშირები წარმოადგენენ, რომლის მთავარ ამოცანას შეადგენს მონაწილეობა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი საქმეების მართვაში, პოლიტიკურ, სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული საკითხების გადაწყვეტაში, მშრომელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის საქმეში.

ქარხნის პროფორგანიზაცია თავის გარშემო აერთიანებს მუშა-მოსამსახურეთა საერთო რაოდენობის 98%-ს ყოველწლიურად ხდება მისი ანგარიშგება – არჩევნები. საქარხნო კომიტეტი შედგა – 9-11 კაცით. ჰყავს კომისიები.

პროფორგანიზაციის და მისი კომიტეტის ერთ-ერთ საზრუნავს შეადგენს სოციალისტური შეჯიბრების გაშლა, მისი შედეგების შეჯამება.

ქარხნის კოლექტივი წლების მანძილზე საკავშირო და რესპუბლიკურ შეჯიბრებაშია ჩაბმული მინსკის კერამიკული ქარხნის და საბურთალოს კერამიკულ კომბინატის შრომით კოლექტივებთან.

როგორც შეჯიბრების ამ ფორმისათვის არის დამახასიათებელი, გვექონდა მიღწევები და იყო ნაკლოვანებები. სოც შეჯიბრში გამარჯვებისათვის ქარხნის კოლექტივი არაერთხელ დაჯილდოვდა საკავშირო და რესპუბლიკური გარდამავალი წითელი დროშებით, ფულადი პრემიებით, ვიძპელებით... ქვეყნდებოდა ტელევიზიით, რადიოთი, გაზეთით. 70-იან წლებში გაჩნდა შეჯიბრების ახალი ფორმა – კომუნისტური შრომის სახელის მოპოვებისათვის ბრძოლა.

ექსკურსიაზე: I რიგში: ი. გვარამაძე, ვ. ბეჟიტაშვილი, ე. შარიფაშვილი, გ. კორკოტაშვილი. II რიგში: შ. ხეჩუაშვილი, მ. მღებრიშვილი, გ. ბარნაბიშვილი, გ. ოღოშაშვილი, ა. ონეზაშვილი, ო. მაღალაშვილი. III რიგში: ვ. დავითაშვილი, ე. ოღოშაშვილი, ლ. გაბინაშვილი, ს. მამაცაშვილი. IV რიგში: ვ. ბეჟიტაშვილი, გ. ბარნაბიშვილი, ი. დავითაშვილი, ც. მონასელიძე, გ. კალატოშვილი, ც. დავითაშვილი.

თუ როგორია შეჯიბრების ამ ორი ფორმის შედეგები და მისი პოპულარობა, ეს მკითხველისათვის ცნობილია და განჯისათვისაც მათთვის მიმინდვია. ჩემი პირადი შეხედულებით კი იგი (შეჯიბრების ეს ფორმა) გაუფერულდა, განსაკუთრებით ბოლო ხანებში.

პროფორგანიზაციის საზრუნავს შეადგენდა მუშა-მოსამსახურეთა დასვენება-გართობის ორგანიზება. საამისოდ ეწყობოდა კოლექტიური სვლები საქართველოს ისტორიულ ადგილებში. ექსკურსიები საბჭოთა კავშირისა და ევროპის ქვეყნებში. მოსკოვში, ლენინგრადში, კიევში, რიგაში, მინსკში, ხარკოვში, ბულგარეთში, გერმანიაში, იტალიაში, ჩეხოსლოვაკიაში, რუმინეთსა და სხვაგან.

ერთ-ერთ დიდ ღონისძიებას შეადგენდა 1958 წლის 10 კაციანი (ორგანიზატორი გრიგოლ ცხოვრებაშვილი) და 1978 წლის 20 კაციანი ექსკურსიები (ორგ. ანზორ სვანიძე), რომლის ორგანიზატორი პროფკავშირები იყო.

ზონალურ ტურნირში გამარჯვებულ ფეხბურთელთა გუნდი.

რ. პატარქალაშვილი, ნ. ბეგიაშვილი, ლ. პატარქალაშვილი, მ. ბალხამიშვილი, ვ. ზაქარაშვილი, თ. ახლოური, მ. მალღაფერიძე, გუნდის ხელმძღვანელი ზ. შატაკიშვილი, ზ. ხატისკაცი, გ. ლელაშვილი, მ. აფციაური (გუნდის კაპიტანი), ნ. კარაგეზოვი, ა. მაისურაძე, ტ. მამიტოვი.

ფიზკულტურულ-სპორტული მუშაობა გაახალგაზრდავებულ კოლექტივში არც ცუდად მიმდინარეობდა. ფეხბურთის, ჭადრაკის, ჭიდაობის, ძალოსნობის და სხვა გუნდები წარმატებას წარმატებაზე აღწევდნენ რაიონის და რესპუბლიკის ფარგლებში. მეაგურე-სპორტსმენთა მიღწევებს ადასტურებს არაერთი სიგელი და ვიმპელი, სხვადასხვა სახის ჯილდოები. ფიზკულტურულ-სპორტულ მუშაობას სათავეში უდგენენ გამოცდილი მეთოდისტები გივი კიკაჩიშვილი, გივი ქსოვრელი, მერაბ მალღაფერიძე, რომელთა ლეწლი შთამბეჭდავია ქარხანაში მათი მუშაობის პერიოდში.

ყოველწლიურად დასასვენებელი სახლებისა და სანატორიუმების, პიონერთა სახლის საგზურებით მიდიოდნენ ქარხნის წარმომადგენლები, მათი შვილები.

პროფორგანიზაციას ჰყავდა აქტივი გულო გორგაძის, ჯულიეტა ჯავახიშვილის, ედვარდ დანდუროვის, ვლადიმერ ენუქიძის, ვასილ ბუეიტაშვილის, ვასილ აბუაშვილის, ეთერ კალატოზიშვილის, ავთანდილ ბარნაბიშვილის, იოსებ ნუგზარაშვილის, ესტატე ზუბიაშვილის, რევაზ ჭვჭვლაშვილის, ნინა მეზურნოვას, ციალა

მზარეულაშვილის, ლამარა დათაშვილის, დოდო ნაცვალაშვილის და სხვათა სახით, რომელთა აქტიურმა მუშაობამ დადებითი გავლენა იქონია ქარხნის შრომითი კოლექტივის მიღწევაში.

პროფკავშირები ხალხის მატერიალური უზრუნველყოფის და სოციალური დაცვის საშვილიშვილო საქმის სამსახურში იღვა.

პროფკავშირის საქარხნო კომიტეტის თავმჯდომარეები იყვნენ:

1. ვლადიმერ ენუქიძე
2. ედუარდ დანდუროვი
3. გივი კალატოზიშვილი
4. ანზორ სვანიძე
5. ტარიელ ქვრივიშვილი

მოგონებები

გთავაზობთ მეტეხის აგურის ქარხნის რამდენიმე ძველი მუშაკის მოგონებას:

***

ამ ქარხანაში ერთი წელი ვიმუშავე (1988წ.). როგორც დირექტორს, ბევრი სიძნელის გადალახვამ მომიწია. კოლექტივი ძირითადად ჯანსაღი, შრომი-სუნარიანი იყო. რამდენიმე პიროვნება განსაკუთრებით დამამახსოვრდა. გვერდში მედგნენ და მუდამ მხარს მიჭერდნენ საქმეში მთავარი ინჟინერი მილერი ლობნელიშვილი, საამქროს უფროსები: ამირან კალატოზიშვილი და იასონ დათაშვილი.

წარმოების ეს ერთუზიასტები დღედაღამ ტრიალებდნენ ქარხანაში, შემოპქონდათ წინადადებები მართვის გასაუმჯობესებლად.

მილერი დამამახსოვრდა, როგორც ერთ-ერთი ნიჭიერი ინჟინერი, შემოქმედი, საქმის ერთგული, აგურის წარმოების დიდი პროფესიონალი, მეგობრების, ოჯახის მოსიყვარულე ადამიანი.

ამირანი თავმდაბალი, მოსიყვარულე, თავისი საქმის ღრმად მცოდნე, გამოწვის ლუმელებში არ დაბადებულა, თორემ მისით სუნთქავდა, ესმოდა მათი მაჯისცემა და დღედაღამ თავს დასტრიალებდა. ამირანს უდიდესი ღვაწლი და ამაგი მიუძღვის საქართველოში აგურის წარმოების განვითარებისათვის. დიდ სინანულს გამოვთქვამ, რომ ბრმა შემთხვევამ დაუმოკლა ყველასათვის საჭირო სიცოცხლე.

იასონი ორგანიზატორული ნიჭით დაჯილდოებული, კვალიფიციური ხელმძღვანელი იყო. წარმოების თითქმის ყველა უბანს, სადაც კი მუშაობდა, მისი კეთილშობილური ხელი ეტყობოდა. „გაჭირვების ტალკვესიაო“, – ამბობდნენ მასზე. რომელ საამქროსაც უჭირდა, არჩევანი იასონზე ჩერდებოდა, როგორც ხელქვეითებზე მზრუნველ და მკაცრ ხელმძღვანელზე. მანაც ადრე დატოვა ქარხანა, მეგობრები, ოჯახი. ნათელში იყოს.

ქებით მინდა მოვიხსენიო მწნეხავ–რემონტიორი ალ. გეჯაძე, ზეინკალ–ელექტროგაზოშემდუღებელი უშანგი შაკველაშვილი, ელექტროშემკეთებელი ივანე ჯავახიშვილი და ბევრი სხვა.

ვიცნობ „აშურიანის გამოძახილის“ ავტორს – გივი კალატოზიშვილს. არის თავმდაბალი, საქმის ერთგული, ნიჭიერი კაცი და კარგი მეოჯახე. მუდამ სიახლეს ეძიებს, რითაც სიმპატიას და პატივისცემას იმსახურებს.

საქმის, ქარხნის, კოლექტივის სიყვარულმა უკარხანა მეტეხელ მეაგურეთა წარმოჩენა, რაც კარგ საქმედ უნდა მივიჩნიოთ. მისი წიგნი, ალბათ, უფრო ადრეც უნდა გამოსულიყო.

ადრეც და დღესაც მეტეხის აგურის ქარხანა მესახება, როგორც საჭირო და აუცილებელი ქვეყანაში გაშლილი მშენებლობისათვის. მასზე ვზრუნავდი დირექტორად მუშაობის დროსაც და მაშინაც, როცა ცემენტის ქარხანას ვხელმძღვანელობდი, ვეხმარებოდი ტექნიკურად, მორალურად, ყოველმხრივ. მწამდა, რომ ცემენტს აგური უნდა და აგურს – ცემენტი.

თენგიზ ალიბეგაშვილი
(მეტეხის ქარხნის ყოფილი დირექტორი)

***

სამამულო ომიდან დაბრუნებულმა 1948 წელს მშენებარე აგურის ქარხანაში დავიწყე მუშაობა. მცხეთის აგურის ქარხანაში გავიარე გამომწვევის კურსი. პირველად ჩვენ ავანთეთ აგურის გამოსაწვავი ღუმელი შეშით. აგურის ჩაწყობა და ცეცხლის ანთება გამოწვის ოსტატმა ს. კაზადუანოვმა გვასწავლა, თვითონაც გვეხმარებოდა.

აქედან გაგვაგზავნეს ხარკოვში 8 კაცი, ახალი სისტემის ლუმელზე გამომწველის ცოდნას დავეუფლე. ახალ ქარხანაშიც პირველს მომიწია გვირაბისებური ლუმელის ანთება. ჩემთან ერთად იყვნენ: აბესალომ მაღაციძე, ამირან კალატოზიშვილი და ბიჭიკო პატარქალაშვილი (ჩვენ ერთად დავამთავრეთ კურსები). ლუმელის ანთებას და გამოწვას ხელმძღვანელობდნენ მთავარი ტექნოლოგი სტეფანე მუკარეზი და საამქროს უფროსი ნატალია ჩუკაევა.

ბევრი გაჭირვება და სიძნელე მახსოვს: ლუმელში დამტკრეული აგურის გამოყრა, ჩავარდნილი ვაგონების ლიკვიდაცია, ხანძარი ლუმელში და ლუმელს გარეთ. ისე ვიმუშებოდით, ერთმანეთს ვეღარ ვცნობდით, მაგრამ რა იყო წუწუნი, არ ვიცოდით.

ჩემი შვილები: ცირა და იოსებიც ამ ქარხანაში მუშაობდნენ.

ბევრი სიკეთე მახსოვს ქარხნიდან. მან მეტეხელებს დიდი შეღავათი მოგვცა. მაღლობის მეტი რა გვეთქმის მისი ამშენებლის მიმართ. ამ ქარხნიდან გავედი პენსიაზე და დღესაც სიამოვნებით ვიგონებ აქ გატარებულ წლებს, მეგობრებს.

მიხეილ (ჭიღრა) გზირიშვილი
(ომისა და შრომის ვეტერანი, 80 წლის)

***

ომის დამთავრების შემდეგ მუშაობა დავიწყე „საქშახტმშენის“ კასპის უბანზე ავტომანქანის მძღოლად. 1950 წელს აქედან გამაგზავნეს მეტეხის ქარხნის მშენებლობაზე.

სადირკველი რომ ითხრებოდა (ხელით), ბეტონის ხსნარის მოზიდვა დამავალეს. პირველმა მე ჩავასხი სადირკველი.

კარგი მუშაობისთვის მაქვს მაღლობები და ჯილდოები.

გიორგი (ჟორა) ნიპარიშვილი
(ომისა და შრომის ვეტერანი, 80 წლის)

***

სკოლა რომ დავამთავრე, მამამ სამუშაოდ მეტეხის ქარხნის მშენებლობაზე მიმიყვანა. მშენებლობის უფროსმა, გივი ყანჩაველმა, გულთბილად მიმილო და მითხრა: „აი, შეხედე, აქ ვინც მუშაობს, ბევრი მათგანი რუსეთიდან არის, ჩვენ ადგილობრივი მცხოვრებლები უფრო გვჭირდება“. დამევალა ერთ-ერთი ბრიგადის ნამუშევრის აღრიცხვა.

ცოტა ხნის შემდეგ ახალგაზრდული ბრიგადა შევექმენით. ვაწყობდით შაბათობებს, ვცლიდით აგურს, ვეხმარებოდით კოლმეურნეობას, ვმონაწილეობდით ქარხნის გამწვანებაში. ადგილობრივი ახალგაზრდობის მომრავლების შემდეგ ჩამოვაყალიბეთ კომკავშირული ორგანიზაცია, რომლის მდივნად მე ამირჩიეს.

დღესაც ისევ იმ საქმეზე ვმუშაობ – საბუღალტრო აღრიცხვას ვხელმძღვანელობ 20 წელზე მეტ ხანს, რაც, ფაქტიურად, წარმოების სარკეა.

უუუნა კალატოზიშვილი-შაველაშვილი
(შრომის ვეტერანი)

***

შრომით საქმიანობაში 16 წლისა ჩავები, 1934 წელს, პროფტექნიკური სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ. 1937 წელს წამიყვანეს ფინეთის ომში, მერე – სამამულო ომში, საიდანაც დაჭრილი დავბრუნდი. როგორც კი ამუშავდა აგურის ქარხანა, აქ ვარჩიე ვუშაობა. დირექტორმა, როგორც გამოცდილ მეთაურს, პედაგოგს, კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს, საამქროს უფროსობა შემომთავაზა, მაგრამ მე ცვლის უფროსობა ვარჩიე და 25 წელზე მეტ ხანს ვემსახურე აგურის წარმოებას.

ყველაფერი მოგვეთხოვებოდა: კარიერიდან თიხის მოტანა, აგურის სავსე ვაგონების დაცლა, დაყალიბება.

საყალიბო საამქრო ყველაზე დიდია მომუშავეთა კონტიგენტით, მოწყობილობა-დანადგარები ხუთ სართულზეა განლაგებული. საამქრო კარიერსა და საგამოწვოს შუა მდებარეობს და ერთის ან

მეორის შეფერხება ჩვენს გაჩერებას იწვევდა. განსაკუთრებით ძნელი იყო მუშაობა პირველ ხანებში, გვიჭირდა ღამის ცვლაში და გამოსასვლელ დღეებში, ვინაიდან დღის ცვლის წამყვანი სპეციალისტები ისვენებდნენ. თითქმის სისტემატურად გვიხდებოდა ზეინკლების, მწნეხავ-შემკეთებლების, ელშემკეთებლების და სხვა სპეციალისტთა გამოძახება ღამის ცვლაში მომხდარი ავარიების გამო. რა იყო ჩივილი, პრეტენზია ან უარი აღდგენით სამუშაოებზე, არ ვიცოდით. ყველა მუშაობდა თავდადებით, მონდომებით. მინდა გავიხსენო ა. ბარნაბიშვილის, გ. შარიფაშვილის, ლ. ხარატიშვილის, დ. გუგულაშვილის და სხვათა ერთგული მუშაობა. ბევრი მაგალითის მოყვანა შეიძლება.

ვასილ აბუაშვილი
(ომისა და შრომის კეტერანი, 83 წლის)

***

ქარხანაში 1948 წლიდან დავიწყე მუშაობა ზეინკლად. ყველა უბანზე მაქვს ნამუშევარი, მაგრამ თავისი სპეციფიკით კარიერი ერთ-ერთი ყველაზე რთულია. წვიმა, თოვლი, ყინვა, ზაფხულის სიცხე, ძლიერი ქარი მდინარე მტკვრის ხეობაში და სხვა მუშაობის არასასურველ პირობებს გვიქმნიდა. გადაბმული წვიმების დროს აზელილი თიხის მასაში ვიფლობოდით. მუშაობაში ყველა ვმონაწილეობდით, განურჩევლად პროფესიისა. ბრიგადაში 4-5 კაცი იყო და უჭირდათ საქმის დაძლევა. სხვაგან ასეთი პირობები მავენ სამუშაოდ ითვლება.

სამუშაო პირობები თანდათანობით გამოსწორდა, როდესაც მოგვცეს ახალი მოტომზიდები და ექსკავატორები.

ჩემი სახლიდან კარგად ჩანს გაღმა ქარხანა და სულ ვუცქერი, როდის აბოლდება.

ივანე (გიძგია) შაქარაშვილი
(პენსიონერი)

კრამიტის ქარხნის მშენებლობაზე დავიწყებ მუშაობა მეურმედ. კამეჩები მებარა მოსავლელად. საძირკვლის ქვა და ქვიშა ურმით ამოქონდა მტკვრიდან, ხოლო კედლის ქვა და საწვავი თეთრადხევიდან.

ქარხანა, რომ ამუშავდა, თიხის სახელზე ვიშუშავე, კამეჩი აბრუნებდა ღერძს. მანამდე კი დაბალ თიხას ფეხით ვზელავდით.

სამამულო ომში გამიწვიეს და რომ დავბრუნდი, დირექტორმა ბ. კანდელაკმა კრამიტის, ჭურჭლის და თონების ღუმელში ჩაწყობა და გამოწვა დაგვაგალა მე და გიგო წერუაშვილს.

ღენი რომ მოვიდა, შეღავათი მოგვცა შრომაში. ვმუშაობდი აგურის ჩაწყობასა და გამოწვაზეც ახალ (დიდ) ქარხანაშიც მომიწია მუშაობა, მაქვს მადლობები.

ამ ქარხანამ დიდი სიკეთე გაგვიწია, სოფლები გააძლიერა, გააღამაზა.

ილია მამულაშვილი
(პენსიონერი)

ყველა, ვინც დღეს მუშაობს, ან ადრე მუშაობდა მეტეხის აგურის ქარხანაში, გულისტკივილს გამოთქვამს ქარხნის დღევანდელი მდგომარეობის გამო — ფაქტიურად, აგურის წარმოება შეჩერებულია. ხალხი იმედით შესცქერის მომავალს. ვისაც კი გავესაუბრე, ყველა ერთსა და იმავეს ჩიოდა, ამიტომ მოგონებებში აღარ ჩავურთე ეს პრობლემა და ბოლოს წარმოვაჩინე იმ იმედით, რომ იოლად აღსაქმელი ყოფილიყო იმ ადამიანებისათვის, ვისაც შეუძლია „აბოლოს“ ქარხანა.

აშურიანი - მატხი

„აშურიანის გამოძახილში“, რომელშიც ასახულია მეტეხის აგურის ქარხნის ისტორია, ფიგურირებს „აშურიანის“ და „მეტეხის“ სახელები, ჩემს ხელთ არსებული მასალების მიხედვით საჭიროდ ვცანი მათი ისტორიული წარმოშობის განმარტება. ვფიქრობ, მკითხველი არა მარტო ქარხნის, არამედ თვით აშურიანის და მეტეხის ისტორიითაც დაინტერესდება.

აშურიანი

ისტორიული წყაროებიდან დასტურდება, რომ აშურიანის ველი იწყება კასპიდან და მთავრდება უფლისციხემდე.

ჩვენ კონკრეტულად განვიხილავთ კასპისა და მეტეხის მფლობელობაში არსებულ აშურიანს.

ტოპონიმი (გეოგრაფიული სახელწოდება) „აშურიანი“ საკმაოდ ხშირად გვხვდება ქართულ საისტორიო ლიტერატურაში. ვახუშტი ბატონიშვილი თავის ფუნდამენტურ შრომაში „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“ წერს:

„კასპის დასავლეთით მინდრი მტკურისა და კუერნაქს შუა არის აშურიანი უწყლობით უნაყოფო, უფლისციხემდე, არამედ ზამთრის ბლახიანი და იზრდების ცხოვართა, რემათა და მღრნელთა სიმრავლე და თფილი ზამთარი“ (ვახუშტი, აღწერა, თბ. 1973, გვ. 306).

ტოპონიმი დასტურდება სამართლის ძეგლებშიც, იგი შეუწირავს ალექსანდრე მეფეს სვეტიცხოველსათვის. ამას გვაუწყებს „ქართლ-კახეთ-მესხეთის საკათალიკოსო მამულების სითარხნის გუჯარი“, რომელიც გაცემულია 1392 წლის 1 დეკემბერს. ამასვე ვკითხულობთ წიგნში „მასალები საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიისა და ტოპონიმისათვის“ (თბ. 1964 წ.). აშურიანი მდებარეობს კასპთან. მისი შეწირულობა განუახლა ალექსანდრე მეფემ სვეტიცხოველს.

სოფელ აშურიანში ამილახვრებსაც ჰქონიათ წილი. „ნაწრეტი და აშურიანი დიდი ხნის ხარაბა არის, მისი მერვედი ბატონისა“ – გვაუწყებს „განჩინება დემეტრე ამილახვრიშვილისა და მისი სახლიკაცების გაყრის საქმეზე“, რომელიც შედგენილია 1763 წლის 10 თებერვალს (იხ. „ქართული სამართლის ძეგლები“, ტომი IV, გვ. 521).

„ხარაბა“ არაბულიდან შემოსული სიტყვაა და ნიშნავს ტიალ, ამოვარდნილ, დანგრეულ, ოხერ, დაუსახლებელ ადგილს, რასაც ამ საბუთებიდან ვიგებთ, მეთვამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში სოფელი აშურიანი დიდი ხნის ხარაბა ყოფილა, ე. ი. დანგრეული და გაპარტახებული.

მეტად საინტერესოა, რომ იოანე ბატონიშვილის მეთვრამეტე საუკუნის მიწურულს კვლავ სოფელთა სიაში აქვს დასახელებული აშურიანი: „კვერნაკზედ რაც მიეწერება (ესენი არიან) რენე, ნადარბაზევი, აშურიანი, ავაზანი, ზეგარდა, საშეები, უფლისციხე“ (იხ. ბაგრატიონი, ქართლ-კახეთის აღწერა, თბ. 1986 წ. გვ. 39).

„გვიანდელ ხანაში აშურიანი უფლისციხემდე კასპს ეკუთვნოდა. მკვლევართა გარკვეული ნაწილის აზრით კასპი მოხსენიებულია ქვეყნად (ძვ. წ. IV-III სს) და უფლისციხე კასპისა“.

„აშურიანის“ წარმოშობაზე სხვა ისტორიული წყაროებიდანაც ვგებულობთ, რომ ნიშნავს მშრალს, მწირს, აშუშულს (აშურიანი, ხაშურიანი) ეს სახელწოდება მიესადაგება კიდეც, ვინაიდან უწინ ამ მოტიტვლებულ ველ-მინდვრებში ზაფხულში ცხელი, ხოლო ზამთარში სუსხიანი ქარები ქროდა და უკაცრიელ ველ-მინდორს წარმოადგენდა.

აშურიანის ველის ისტორია უაღრესად სავსეა მნიშვნელოვანი მოვლენებით. საუკუნეების მანძილზე აშურიანის ველზე არც საცხოვრებელი სახლი და არც ხე მცენარე არ მდგარა. მხოლოდ გასული საუკუნის ბოლოსა და ჩვენი საუკუნის დასაწყისიდან მეტეხელ და კასპელ გლეხებს პატარ-პატარა ნაკვეთებზე ხორბლისა და ქერის ყანები ეთესათ და ამინდის შემყურეთ მოჰყავდათ მოსავალი.

ქვეყანაში სამამულო ინდუსტრიის განვითარების ნიადაგზე შექმნილმა მძლავრმა ტექნიკამ დაარღვია აშურიანის საუკუნოვანი სიმყუდროვე და ჯერ ორთქლმავალმა, ხოლო შემდეგ ტრაქტორებმა, კომბაინებმა და საამშენებლო ტექნიკამ, ქარხნებმა და საწარმოებმა ამცნეს ქვეყანას მისი ნაყოფიერება ადამიანების სამსახურში ჩაყენებით, აშურიანზე თანდათან იმატა რკინიგზის გამტარუნარიანობამაც.

კასპიდან, სადაც ცემენტის გიგანტი დგას, გრაკლის მიჯნამდე დიდძალი ფართო პროფილის საწარმო შენდება, მათი ექსპლოატაციაში შესვლის შემდეგ ტერიტორიის ეს მონაკვეთი და მთელი კასპი ერთ-ერთ დიდ სამრეწველო რეგიონად გადაიქცევა.

ოდესღაც თითქოს „მოურჯულებელ“ აშურიანზე გატყდა ნავსი,

გატყდა ყამირი, რესპუბლიკაში ცნობილი მებაღეების და საქვეყნოდ განთქმული მეყვავილე-დეკორატორის ბატონ მიხეილ მამულაშვილის უშუალო მონაწილეობითა და ხელმძღვანელობით. მათმა მადლიანმა ხელებმა მეტეხის აგურის ქარხნის ტერიტორიაზე დარგო და გაასარა უნიკალური ჯიშის წიწვოვანი, ფოთლოვანი და ტროპიკული ხე-მცენარეები. დეკორატიული ბუჩქები, მრავალი სახის ყვავილი. ქარხნის მთელი ტერიტორია ბალნარად გადაიქცა. ამ საშვილიშვილო საქმეს საფუძველი ჩაეყარა 1955-1956 წ.წ., რომლის ინიციატორები იყვნენ მაშინდელი დირექტორები ალექსანდრე გაბუნია და გრიგოლ ცხოვრებაშვილი, კომკავშირული, პროფკავშირული, პარტიული და სამეურნეო აქტივი. ამ საქმეში აქტიურად მონაწილეობდნენ: ზაქარია ფაჩუაშვილი, იოსებ ცქიძანაური, ოთარ მაღალაშვილი, გრიგორ ჭუმბურიძე, ვლადიმერ ენუქიძე, გიორგი რაქვიაშვილი, ოთარ ბარამიძე, დახმარებას გვიწვედნენ აგრეთვე რაიონისა და სამინისტროს ხელმძღვანელები: დურმიშხან მაღალაშვილი, ბესარიონ გეჯაძე და მინისტრები გრიგორ ცინცაძე, გრიგოლ ხომერიკი, სოფელ მეტეხის თავკაცები, იქნებ ეს იყო დასაწყისი შემდგომში დიდი მასშტაბის აგროკულტურების განაშენიანებისათვის. ერთი კია, რომ ამურიანის გამოძახილზე კიდევ უფრო გაიზარდა ინტერესი მებაღეობისა და მრეწველობის განვითარებისათვის. მისივე ფართობებზე და 70-იან წლებში კასპი-მეტეხის მონაკვეთში დაიწყო და გაშენდა 500 ჰექტარი ხეხილის ბაღები. თანამედროვე სარწყავი სისტემით. იშვიათი ჯიშის ხე-მცენარეები: ვაშლი, მსხალი, ატამი, კურკოვანი კულტურები, ქარსაცავი ზოლები. აქ კარგად ხარობს ვაზი და ხეხილი, ბოსტნეული.

ოდესღაც მიჩუმებული და უნაყოფო ამურიანის ველი მშრომელი ადამიანების ზრუნვის, ყურადღების საგანი და არსებობის წყარო გახდა, ამურიანის დამსკდარ მიწაში ჩაღვრილმა მაცოცხლებელმა წყალმა, გაშენებულმა ბაღ-ვენახებმა და ქარსაცავმა ზოლებმა არსებითად შეცვალა ჰავა და კლიმატი. მოხდა ამურიანის ველის ისტორიული გარდაქმნა, მნიშვნელოვნად (მთლიანად) შეიცვალა მისი იერსახე. სამომავლოდ კვლავ პერსპექტივაშია ამურიანის ველზე განაშენიანების უკეთესი ვარიანტები, რომელსაც უფრო მეტი სიკეთის მოტანა შეუძლია ადამიანებისათვის.

ამურიანის ისტორიას ამდიდრებს თეთრახევის მამების მონასტრის, ნადარბაზევის წმინდა გიორგის, მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესიები, გამოქვაბულები, რომლებიც საიმედოდ

გადმოჰყურებენ თემძის ხეობასა და დასახლებულ სოფლებს. აშურიანის ველზე კასპის დასავლეთით კოწახურასთან ახლოს აღმოჩენილია ნაქალაქარი, რომელიც ბევრს მეტყველებს აშურიანის ველის საიდუმლოებასა და სიკეთეზე. იქ ახლახანს აღმოჩნდა საუკეთესო სასმელი წყალი, რომელსაც სიამოვნებით ეტანება გზაზე გამვლელი, ხოლო თვით ნაქალაქარის ირგვლივ მიმდინარეობს კვლევა.

აშურიანის ველის საიდუმლოებანი ჯერ მთლიანად არ არის გაცნობიერებული და იგი კვლავ მიიქცევს ჩვენი სახელოვანი ისტორიკოსების, მკვლევარების, არქეოლოგების ყურადღებას და მათი კვლევის საგანი გახდება.

იმ დიდ დადებით თვისებებთან ერთად, უნაკლო არც აშურიანია, საგულისხმოა, რომ აშურიანის გარკვეულ ნაწილს ახასიათებს მეწყერული თვისებები, განსაკუთრებით იქ, სადაც წყლის (სიჭარბეა) ჩაჟონებებია. იყო შემთხვევები, რომ ჩაჯდა და დაინგრა ისეთი კაპიტალური შენობები, როგორცაა რკინიგზის სადგურის, ქარხნის ადმინისტრაციული შენობები, კედლის ბზარები მიიღო ორსართულიანმა საცხოვრებელმა სახლმაც და სხვა. გეოლოგებისა და მშენებლების ერთობლივი ღონისძიებების გატარებით უკან დაიხია შემოტევა და ახლა არავითარი საშიშროება არ ემუქრება ძველ და ახალ მშენებარე ნაგებობებს.

მეტეხი

„მეტეხი“ და „აშურიანი“ – ეს სახელები ისტორიულადვე დაუკავშირდა ერთმანეთს, მით უმეტეს, რომ ადგილები (ველი და სოფელი) მხოლოდ მდინარე მტკვრითაა გაყოფილი, ძნელი განსასაზღვრელია, თუ რომელი სახელი უფრო ადრე წარმოიშვა. მათ წარმომავლობაში ბევრი რამ კიდევ ამოუცნობი და შესასწავლია, მეტეხისა და აშურიანის ერთიანობა განსაკუთრებით გაძლიერდა ბოლო ორ საუკუნეში, როცა ხალხმა აითვისა სახნავ-სათესი ფართობები, ამას დაემატა რკინიგზის ხაზი, ბაქო-ბათუმის ნავთსადენი მაგისტრალი, მდინარე მტკვარზე ხიდი და კასპი მეტეხის სავალი გზა. „თეთრადხევის“ საკირეს ამოქმედება, არქეოლოგიური გათხრები... ასევე სათვალავში ჩასაგდებია ბოლო ხანებში საკვლევაძიებო სამუშაოებისა და მშენებლობის გაჩაღება.

საწარმოო დაწესებულებების ამოქმედებამ, დასახლების დაფუძნებამ, აშურიანის სარწყავი სისტემის მოწყობამ, ბად-ვენახების გაშენებამ და სხვა ღონისძიებებმა ერთიანად შეუცვალა ამ რეგიონს იერსახე, უფრო გააერთიანა და განამტკიცა მეტეხისა და აშურიანის ურთიერთკავშირი, ისინი ერთმანეთს შეერწყნენ.

აშურიანის ველზე გატარებული ღონისძიებანი (გაშენებული დასახლება) საწარმოო დაწესებულებები, ხეხილის ბაღები თუ სხვა რამ მეტეხის სახელთანაა დაკავშირებული: „მეტეხის აგურის ქარხანა“, „მეტეხის კერამიკული ქარხანა“, მეტეხის „ნავთობბაზა“, დასახლება სადგური „მეტეხი“, „საქბაკალვია მეტეხის“ ბაზა, „მეტეხის წვეის ქვესადგური“, და სხვა მრავალი, ყოველივე ამან მოგვცა იმის საფუძველი, რაზედაც იქნა გაშუქებული მეტეხისა და აშურიანის სახელების შესახებ. თვითონ სახელწოდება „მეტეხი“ გარკვეულ ინტერესს იწვევს, ვინაიდან იგი სხვაგანაც გვხვდება, მაგალითად: თბილისში მეტეხის ციხე-სიმაგრე, სოფელი მეტეხი ზნაურის რაიონში, სოფელი მეტეხი (ლენინგორის) ახალგორის რაიონში, რაჭაში, მეტეხის სახელს ატარებს თურქეთის ერთ-ერთი სოფელი და სხვა.

ყოველივე ერთობ საინტერესოა, რაც ცალკე მოკვლევას საჭი-

როებს: მეტეხი და (მეტეხის წილი) აშურიანი ტერიტორიებით თითქმის თანატოლია და მათ შორის დიდი სხვაობა არ უნლა იყოს, ოღონდ ჰავასა და კლიმატში, მათ ბუნებრივ პირობებზე არსებითი სხვაობაა.

მეტეხი მდიდარია ბუნებრივი ცივი წყლებით: ფშატიური, საკმელა, ბორტა, ფონის, ყავრიანთ, თუხარლიანთ, ლეგიას, გზირიანთ, გუგულაანთ, ნაცვალაანთ, ოთიანთ, ზურაანთ, საყუფარა საყდრის და სხვათა სახით. სოფლის თითქმის ყველა

საგვარეულო უბანს თავისი სახელობითი წყარო აქვს. მდინარე მტკვრისა და თეძმის ხეობის მაცოცხლებელი ჰავა, იქიდან მონაბერი ჰაერი, თეძმის წყლით ბაღ-ვენახების რწყვა სასიკეთოდ მოქმედებს ამ რეგიონზე. მეტეხსა და მის მეზობელ სოფლებს ტყით დაფარული თრიალეთის ქედი გადმოჰყურებს. აშურიანი კი ამ სიკეთეს მოკლებულია.

სოფელი მეტეხი ერთ-ერთი პირველთაგანი დასახლებული სოფელია თეძმის ხეობაში (სასირეთსა და ნიაბთან ერთად), „მეტეხი დიდი სოფელია, სახელწოდება „მეტეხი“ ბერძნულია და ნიშნავს მეტოქეს, ქვემონასტერს. მეტეხის ტაძარი უშუალოდ ემორჩილებოდა ქართლის კათალიკოსს მთელი თავისი შემოსავალ-გასავლით (სერგი მაკალათია, თეძმის ხეობა, თბილისი, 1995) მეტეხის ღვთისშობლის ტაძარი აშენებულია მე-11-12 საუკუნეში.

თუ რომელი სახელი გაჩნდა პირველად, სოფლის თუ ტაძრის, ეს ჯერ ცნობილი არ არის.

ვახუშტი კი ამ ტაძრის აშენებას მიაწერს ვახტანგ გორგასალს და ამბობს: „აქ მტკვრის კიდეს არის მონასტერი ყოველი წმინდისა გუმბთიანი, დიდი მეტეხი, კეთილშენნი გირგასალისაგან საარქიმანდრიტო (ვახუშტი) საქართველოს გეოგრაფია, გვ. 56) „მეორეთა აზრით, „მეტეხი“ ნიშნავს სადგომს, ან შესასვენებელ ადგილს მდინარე მტკვართან შემადლებული ადგილი საშუალებას აძლევდა მექარავენებს, საიმედო სადგომი ჰქონოდათ იქ, სადაც ახლა სოფელი მეტეხია“. (მერაბ მამულაშვილი, გაზეთი განთიადი, № 60 1985)

სახელწოდება „მეტეხის“ წარმოშობის ისტორიაზე ისტორიკოს მკვლევარების მიერ რამდენიმე განმარტებაა, რომლებიც ისევ მათ კონპეტენციად უნდა მივიჩნიოთ, ერთი კია, რომ მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატის სახელი უკვე ისტორიას ეკუთვნის ეს მისმა სახელოვანმა შრომითმა კოლექტივმა დაამკვიდრა ქვეყნად. სოფელ მეტეხისა და აშურიანის ურთიერთშერწყმამ ისტორიული როლი ითამაშა, რამდენადაც აშურიანმა მეტეხელებს მისცა მიწა და წიაღისეული, ქარხანა, რკინიგზა, სავალი გზა, მეტეხმა აშურიანს მისცა მუშა, ძალა, კადრი, სასმელი წყალი, მეტეხის ქარხანაში და საერთოდ, აშურიანზე განლაგებულ საწარმოებში აღიზარდნენ მუშათა ინტელიგენციის საუკეთესო წარმომადგენლები, ინჟინრები მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები, რომელთა ღვაწლიც დიდზე დიდია ქვეყნის მშენებლობაში.

მომავალი კიდევ უფრო დიდია მეტეხისა და აშურიანის შემდგომი განვითარებისათვის და სწორედ ამან მიკარნახა (თუ მათქმევინა) „აშურიანის გამოძახილის ეშხით“ მეტეხისა და აშურიანის წარმოშობის ისტორია.

სოფელი მეტეხი ყოველთვის ამაცობდა და დღესაც ჰყავს ღვაწლმოსილი ადამიანები, ერისკაცები, სამშობლოსა და ხალხის ერთგული შვილები, ბრძოლისა და შრომის ვეტერანები კვალიფიციური ინჟინრები, აგრონომები, განათლების, კულტურის გამოცდილი მუშაკები, საქვეყნოდ ცნობილი სპორტსმენები, სპორტის ოსტატები. ფალავნები მოწინავე მუშათა ინტელიგენცია. მეტეხისა და აშურიანის ამ მოკლე ისტორიის გამოქვეყნება იმის იმედს იძლევა, რომ მომავალში უფრო უკეთ წარმოჩნდეს ყოველივე სიკეთე. ამით აშურიანის გამოძახილი ქვეყანას უფრო მეტ ნათელს მოჰფენს ხალხის წარსულსა და მომავალზე.

აოლოთქა

აშურიანზე აგურის საწარმო და მუშათა დასახლება ახლა უკვე ისტორიის კუთვნილება გახდა. იგი საქართველოს გეოგრაფიულ რუკაზეა აღნიშნული.

მისანიშნებელია, რომ აშურიანული სამშენებლო მასალების წარმოებით არაერთი პრობლემა გადაწყდა ამ რეგიონში:

უპირველესად, საკედლე მასალით (აგურითა და ბლოკით) უზრუნველყოფილი იქნა ქვეყანაში გაშლილი მშენებლობა; და ბევრმა ადამიანმა მიიღო თავშესაფარი; აშენდა სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტები, კურორტები, სკოლები, სპორტული კომპლექსები, გამაჯანსაღებელ სამკურნალო ობიექტები... დიდი რაოდენობით მიდიოდა სამხედრო მშენებარე ობიექტებზე. დასაქმდა მეტეხისა და მის ახლომდებარე სოფლების ჭარბი მუშა-ხელი, რომლებიც ადრე სამუშაოდ დადიოდნენ სხვადასხვა რაიონსა და ქალაქში, ახლა უკვე მათ კარებწინ გაუჩნდათ სამუშაო;

ქარხნის ბაზაზე წარმოიშვა მუშათა დასახლების უბანი (სადგური მეტეხის დასახლების სახით), რომელიც საშუალო სოფლის ტოლია, სადაც 150 ოჯახია, 400-ზე მეტი მცხოვრებით, ამასთან გაშენდა ბალნეონახები.

აშურიანული აგურითაა აშენებული მრავალი საცხოვრებელი სახლი, თუ ადმინისტრაციული შენობა, სკოლები, საავადმყოფოები, სანატორიუმები, ბაგა-ბაღები, სოციალური და კულტურული დანიშნულების ნაგებობები, სპორტული კომპლექსები...;

ქარხანაში გაყვანილმა სასმელი და ტექნიკური წყლის სიკეთემ ბაღნარად აქცია ქარხნისა და დასახლების მთელი ტერიტორია – ადრე უწყლობით გადახრუკული ველ-მინდვრები. მოსახლეობას მოჰყავს ხილი, ბოსტნეული, ყურძენი.

წარმოიშვა სოციალურ-კულტურული დანიშნულების კერები: სკოლის, ბაგა-ბაღის, კულტსახლის, სპორტული კომპლექსის, ჯანპუნტის, ფოსტის, შემნახველი საღაროს და სხვათა სახით, რომელიც სასიკეთო სამსახურს უწევს მშრომელ მოსახლეობას;

ქარხნის რკინიგზის ჩიხებით სარგებლობს მისი მეზობელი საწარმოები, სოფლების კოლმეურნეობები და სახელმწიფო მეურნეობები;

აშურიანული აგურითა და ბლოკითაა აშენებული რესპუბლიკის უმნიშვნელოვანესი ობიექტები, უნიკალური შენობები, უნივერსიტეტის მაღლივი კორპუსი, სპორტსახალე, ყოფილი ცკ-ს შენობა, ფილარმონია, ოპერის შენობის ნაწილი, ქორწინების სახლი, მეტროს გვირაბები და სხვა მრავალი.

დიდი მშენებლობანი ჩატარდა შავი ზღვის კურორტებზე: აგუძერასა და ბიჭვინთაში, სოხუმში, ალაშარაში, აჭარაში, ფოთში, ქუთაისში...

აშურიანული აგურით შენდებოდა აეროპორტის, გუდაურის სპორტული კომპლექსი, აგრეთვე სხვა მნიშვნელოვანი ობიექტები;

ღვეიზიისათვის – „მთას დაუბრუნდა მთიელი“ – უდიდესი მშენებლობები ჩატარდა მთიან სოფლებსა და რაიონებში აშურიანული აგურით;

აქ, ამ ქარხანაში, ჩატარდა ალიზის „პეროკატალიკური“ მეთოდით (გამოშრობის გარეშე) აგურის გამოწვის სამუშაოები, რომელიც მოსკოველი მეცნიერ-მუშაკის იგორ ფეფერისათვის, სადოქტორო დისერტაციის თემა გახდა;

ქარხანაში აღიზარდა და დაეაყვაცდა მრავალი ახალგაზრდა სპეციალისტი, მათი დიდი ნაწილი ქარხანაში წამყვან თანამდებობებსა და სპეციალობებზე მუშაობს, ხოლო ბევრიც რესპუბლიკის სხვა-დასხვა წარმოება-დაწესებულებებში მუშაობს წამყვან (ადგილებზე) სპეციალობებზე.

მეტეხის აგურის ქარხნის მიერ 1951-91 წლებში
გამოშვებული აგურის რაოდენობა ათას ცალეებში

	გეგმა	ფაქტიურად		გეგმა	ფაქტიურად
1951	10.000,0	4.552,4	1972	82.000,0	73.011,0
1952	21.500,0	11.993,6	1973	79.000,0	79.020,0
1953	22.000,0	17.223,6	1974	79.000,0	79.206,0
1954	20.500,0	18.859,1	1975	80.000,0	68.012,0
1955	21.000,0	24.608,6	1976	80.000,0	80.012,0
1956	26.500,0	37.751,0	1977	80.000,0	71.888,0
1957	37.000,0	44.212,0	1978	85.000,0	75.125,0
1958	44.500,0	52.033,0	1979	82.000,0	64.134,0
1959	55.200,0	56.324,0	1980	75.000,0	58.867,0
1960	63.000,0	37.401,0	1981	62.100,0	62.101,0
1961	65.600,0	61.634,0	1982	69.100,0	61.125,0
1962	68.000,0	70.387,0	1983	64.000,0	55.421,0
1963	71.100,0	73.016,0	1984	65.200,0	58.677,0
1964	76.000,0	71.840,8	1985	65.000,0	57.630,0
1965	72.200,0	67.836,4	1986	66.500,0	56.897,0
1966	73.110,0	73.120,7	1987	60.000,0	43.224,0
1967	77.000,0	62.469,4	1988	55.000,0	29.951,0
1968	80.000,0	78.029	1989	55.000,0	54.200,0
1969	78.000,0	74.270,0	1990	55.000,0	026083
1970	80.000,0	80.596,4	1991	24.000,0	19.917,0
1971	82.000,0	82.667,4	სულ	2.627.710	2.305.465

ქარხნის მუშაობის 40 წლის (1951-1991 წწ.) მანძილზე
გამოშვებულია:

აგური: - ცალეებში - 2 300 000 000 ც. (ორი მილიარდ სამასი
მილიონი). კუბმეტრებში - 4 600 000 მ³.

(ყოველი 1 ათასი ცალი აგური ორი მ³-ია)

ტონებში - 6 900 000 ტ. (ყოველი 1 ც. 3 კგ.)

კილომეტრებში – 575 000 კმ (ყოველი 1 ც. სიგრძით 25 სმ-ია)

მცირე საკედლე ბლოკი (1959–1965 წწ.)

კუბმეტრებში – 750 000 მ³ – ყოველი 1 ც. 20 კგ.

ტონებში – 8 500 000 ტ. – ყოველი 1 მ³ 1, 400 კგ.

აგურზე გადაყვანით:

პირობით ცალებში – 375 000 000 ც.

1 ც. ბლოკი 7 აგურზე მეტია.

აგური და ბლოკი ერთად:

(აგურის პირობით ცალებში) 1 675 000 000 ც. 1 მ³ – ბლოკში – 500

ც აგურია

ტონებში 15 400 000 ტ.

კუბმეტრებში – 5 350 000 მ³ – (ხუთი მილიონ სამას ორმოცდაათი ათასი)

თუ ყოველი ერთ 60 ბინიან სახლს სჭირდება 500 000 ც. აგური მაშინ 2 675 მილიონი: გაყოფილი 500 000-ზე უდრის 4 600-ზე მეტ სამოც ბინიან სახლის მშენებლობას, რაც 1.000 000 მცხოვრებზეა ე. ი. აშენდებოდა ისეთი ქალაქი, როგორც თბილისია იმდროინდელი.

ეს კოლოსალური ტვირთი (თუ მასა) მუშის ხელშია გატარებული, განსაკუთრებით ამღებ-დამწყობებმა, ჩამტვირთავებმა, გამომტანებმა და სხვებმა დიდი ძალი ენერჯია ჩააქსოვეს;

გამოშვებული აგური (25 სმ) ერთმანეთზე რომ გადავაბათ, დედა-მიწას შემოუვლის 18-ჯერ, ანუ 2 მეტრამდე სიგანის სავალი გზით; „ტროტუარით“ და ა. შ.

როდესაც წარმოებამ სრული სვლით იწყო მუშაობა და მწყობრ სისტემად იქცა (70-იან წლებში) ბუნებრივია, ამას მოჰყვა პროდუქციის ზრდა. ხშირად აგურის სადღეღამისო გამოშვება 300 ათას ცალზე მეტს შეადენდა, ხოლო წლიური წარმოება 80-83 მილიონს. ეს კი მოითხოვდა დიდ ოპერატიულ მუშაობას. ვაგონეტებიდან აგურის დაცლა და მისი რეალიზაცია სისტემატურ ყურადღებას მოითხოვდა. ამას სჭირდებოდა ტრანსპორტი. ხშირად მისი არარითმული მოწოდების გამო, დახმარებისათვის არაერთხელ მიგვიმართავს მთავრობისათვის. აგურის დაცლის დასაჩქარებლად ვაწყობდით შაბათობებს;

დასაცლელი აგურის ვაგონეტები ნაწილდებოდა ძირითადად დამხმარე საამქროებზე, სამმართველო აპარატზე (ბუღალტერია, საგეგმო, კადრების განყოფილებებზე) კომუნალურზე და სხვა.

კომბინატის კოლექტივს ღირსეულ თანადგომას და დახმარებას უწევდნენ სკოლის (ღირექტორი ვლადიმერ მიქელაძე), ბაგა-ბაღის

(გამგე მედიკო მარიაშიძე), ჯანპუნქტის (გამგე რუსუდან ირემაშვილი), მეტეხის რკინიგზის სადგურის (უფროსი აივენგო ჯიომშვილი), კოლექტივები და სხვანი, რომლებიც ქარხანას საკუთარ კოლექტივად მიიჩნევდნენ და თავიანთი წვლილი შეჰქონდათ მის მუშაობაში;

ქარხნის კოლექტივის ხელმძღვანელთა (დირექცია, პარტორგი, პროფორგი, კომორგი) პირადი მაგალითის ძალით არაერთი კეთილშობილური ღონისძიება გატარდა, რამდენადაც აშურიანულ სამშენებლო მასალებზე დიდი მოთხოვნების პარალელურად მატულობდა მეაგურეთა მისწრაფება: რათა ეწარმოებინათ მეტი და, ამასთან, მაღალხარისხოვანი კერამიკული ნაწარმი.

ყველაფერი ეს იმდროინდელი ცხოვრებით იყო ნაკარნახევი. როგორც ცნობილია, სოციალისტური წარმოების სფეროს ჰქონდა თავისი დამახასიათებელი შუქ-ჩრდილები, რაც გზა და გზა ითქვა, და კვლავ აღვნიშნავთ.

სოციალისტური წარმოების სტრუქტურა საწარმოთა ხელმძღვანელებისაგან ითვალისწინებდა მოთხოვნებს მათ შემოქმედებით საქმიანობაზე, წამმართავ მუშაობაზე, როლზე, მუშაობის სტილსა და მეთოდებზე. მათ მინიჭებული ჰქონდათ დიდი უფლებები წარმოების მართვის სრულყოფისათვის, კოლექტივის დარაზმისათვის საწარმოო დავალებების შესასრულებლად;

საწარმოთა ხელმძღვანელების გარკვეული ნაწილი სწორად უღებდა ალლოს მუშაობას და სათანადო ღონისძიებებსაც ახორციელებდა;

მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატის მუშაობის (მთელი წლების) პერიოდის მანძილზე უდაოდ დიდია დირექტორის როლი და გავლენა (რომელზედაც ითქვა);

სიმაღლე, რომელსაც აშურიანელმა მეაგურეებმა მიაღწიეს, უდაოდ სასახელოა და საამაყოც;

ახლად დანიშნული დირექტორის უპირველეს საზრუნავს შეადგენდა როგორმე შეეკვსო ის ხარვეზები, რომელსაც ადგილი ჰქონდა მისი წინამორბედის მუშაობის პერიოდში. შემდეგ კი საერთო წესის მიხედვით იწყებდა ამ თავის შემოქმედებით საქმიანობას.

ამასთან, ისიც უნდა ითქვას, რომ იმდროინდელ „გეგმა კანონიზე“ დამოკიდებული წარმოების ხელმძღვანელი შეზღუდული იყო, რაც მათზე და მთელი კოლექტივის მუშაობაზე უდაოდ გავლენას ახდენდა; გასათვალისწინებელია ქვეყანაში მიმდინარე პროცესებიც;

იმის გამო, რომ დიდი, ძალზე დიდი იყო მოთხოვნები აგურზე და ბლოკზე, ქარხნის დირექტორი, მთავარი ინჟინერი და წარმოების წამყვანი დარგის მუშაკები დაკავებული იყვნენ პროდუქციის რაოდენობრივი გაზრდით და ვერ იცლიდნენ ქარხნისათვის პერსპექტიული, კომპლექსური ღონისძიებების შესრულება-განხორციელებისათვის. ისინი ვეღარ სწვდებოდნენ ისეთი საკანძო საკითხების გადაწყვეტას, რომელიც მყარ ნიადაგს შექმნიდა მომავალი მუშაობისათვის. ამის ძირითადი მიზეზი კი გახლდათ გამოშვებული პროდუქციის დაცლასა და მის რეალიზაციაზე დღენიადაგ ზრუნვა. წარმოების ხელმძღვანელობა დროის დიდ ნაწილს მხოლოდ ამას უთმობდა. მათი ძირითადი ყურადღება გადატანილი იყო ცენტრალიზებული ავტომანქანებისა და რკინიგზის ვაგონების რითმულ მოწოდებაზე, რაც წყვეტილი მოწოდებით შლიდა მუშაობას. ეს ყოველივე კი იმის მიზეზი ხდებოდა, რომ 40 წლის მანძილზე მხოლოდ 14-ჯერ შესრულდა გეგმა-დავალება და თუ რეალურად შევაფასებთ, ამ შესრულებაშიც იყო მოჩვენებითობა, მიწერა, ჩათვლა მომდევნო თვის ან წლის ანგარიშზე, ეს კი უფრო აუარესებდა მომავალი საანგარიშო თვის და წლის პერსპექტივას...

მიწერებისა და გეგმა-დავალების შესრულების გაყალბების გამო არაერთხელ უმსჯელია მაკონტროლებელ ორგანოებს;

ხელმძღვანელი მუშაობის დაწყებისთანავე რაიკომიდან, სამინისტროდან, საფინანსო, მაკონტროლებელი ორგანოებიდან („მოთხოვნებიდან“) იმდენ დადგენილებებს დებულებებს წერილებს სადირექტორო დავალებებს ღებულობდა., რომ უჩნდებოდა ჯერ უხილავი, შემდეგ კი საგრძნობი ბზარები გულგატეხილობისა და ასე მიდიოდა ხელმძღვანელის ცკლის პროცესი.

— ყველასათვის ცნობილია ლოზუნგი-მოწოდება „კადრები წყვეტენ ყველაფერს“. მართალია, კადრების შერჩევისა და განაწილების თაობაზე კოლექტივის აზრიც იყო საჭირო. ფაქტიურად კი დირექტორები და მთავარი ინჟინრები ზემოდან დარეკვის თუ კარნახის ძალით ინიშნებოდნენ, რომელთაგანაც ბევრი სხვა პროფილის სპეციალისტი მოდიოდა და არ იცნობდა აგურის წარმოებას, ხოლო როგორც კი დაუფლებოდა მას და შეიმუშაებდა წარმოების მართვის სისტემას, მას უკვე ათავისუფლებდნენ,

— 40 წლის მანძილზე ოცდაოთხჯერ დაინიშნა დირექტორი. (ზოგი მათგანი: გ. ყანჩაველი, ი. ვალაბუევი, ა. შარანგია, ს. უბირია — ორჯერ

და სამჯერაც კი), რაც ყოვლად გაუმართლებლად მიმაჩნია, დირექტორის მუშაობის სტაჟი საშუალო 1,7 წელია, რაც ძალზე მცირეა. განსაკუთრებით განშირდა ხელმძღვანელთა ცვლა ბოლო პერიოდში.

საგულისხმოა, რომ ყველაზე ხანმოკლე გამოდგა თენგიზ ალიბეგაშვილის დირექტორად მუშაობის პერიოდი, მაგრამ როგორც პირველმა ადგილობრივმა კადრმა და ახალგაზრდა სპეციალისტმა, ინჟინერ-ტექნოლოგმა სწრაფად აულო ალლო მუშაობას. მისი მუშაობის სტილმა და მეთოდმა პრინციპულ სიმაღლეზე აიყვანა აგურის წარმოების საქმე: პროდუქციის აღრიცხვიანობა, გამოსავლიანობა, ხარისხი, კოლექტივის შეკავშირება და სხვა. მისი ხელი ნაყოფიერად წაადგა ქარხნის კოლექტივს. მალე იგი დააწინაურეს ცემქარხნის დირექტორად.

მისანიშნებელია, ისიც, რომ ქარხნის ხელმძღვანელად დანიშვნისას არ ითვალისწინებდნენ ადგილობრივი კადრების შერჩევას, როგორც წესი, ყველა დირექტორი თბილისელი იყო და იქიდან ინიშნებოდა. სადღელამისო მუშაობის ციკლზე მომუშავე ქარხნისათვის კი ადგილზე დამაგრებული ხელმძღვანელი უფრო მეტად წაადგებოდა (მუშაობის) საერთო საქმეს. განა არ ჰყავდა კადრი კასპის რაიონს, რომელიც ერთ-ერთ სამრეწველო რაიონად ითვლება რესპუბლიკაში საამშენებლო მასალების წარმოებით? როგორ არა.

სოციალისტური წარმოების რომელ სფეროში, სად არ არის ნაკლოვანებები? მით უმეტეს, აგურის წარმოებაში.

„აგური ტლანქი წარმოებაა“-ო, — ვკითხულობთ სახელმძღვანელოში, მაგრამ მისი წარმოება მოითხოვს ტექნოლოგიის ზუსტ დაცვას — დაწყებული თიხის მოპოვებიდან აგურის რეალიზაციის ჩათვლით.

იყო კი დაცული? უმეტეს შემთხვევაში არა.

როგორც დასაწყისში ითქვა (თიხის დამზადების ჩინურ მეთოდზე) კერამიკული წარმოებისათვის ტექნოლოგიის თანამიმდევრობითობის დაცვაა საჭირო, მუშაობის ყველა უბანზე. ფაქტიურად კი კვლავ და კვლავ უფრო მეტი ყურადღება იყო მიმართული ღუმელების ბოლოზე, აგურის დაცლაზე, სადაც აგურის გამოსვლის რაოდენობრივი მხარე აინტერესებდათ. ეს ტერმინი გავრცელებული იყო კიდევ ქარხანაში — „მარტო ღუმელის ბოლოში იყურებიანო და ღუმელში რა შედის როგორი თიხის ალიზი, იმას არ კითხულობენო“. მართალია, მთლად

არც ასე იყო საქმე, მაგრამ ერთი კია, რომ მეტად ფასობდა გეგმა, აგურის გამოშვება!

როგორც ითქვა, ზემოდან დაჟინებული მოთხოვნების შესაბამისად ირღვეოდა ან არ სრულდებოდა წარმოების მართვის კომპლექსურ ღონისძიებათა სტრუქტურა. ტექნოლოგიის, კაპშეკეთების, კადრების მომზადების, ავტომატიზაციის დანერგვის, ხელით შრომის ხვედრითი წილის შემცირებისა და სხვა ღონისძიებანი.

ქარხნის უკუსვლის ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი კი გახლდათ ხელით შრომის მძიმე პირობები. დიდი იყო მისი ხვედრითი წილი. ლენინგრადისა და მოსკოვის მოწინავე საწარმოებში დიდი ხანია დანერგილია მშრალი წნეხვის წნეხიდან ალიზის აღების ავტომატიური მეთოდი. ამის თაობაზე არაერთხელ დაისვა საკითხი, მაგრამ... ამ მნიშვნელოვან საქმეს საშუელი არ დაადგა, ვინაიდან საამქროს რეკონსტრუქციას მოითხოვდა და ეს კი დიდ საშუალებათან იყო დაკავშირებული. ვერავინ ბედავდა წარმოების ნაწილობრივ გაჩერებას, მაინც, რაც შემდგომში უფრო მომგებიანი იქნებოდა.

და მაინც, წარმოქმნილ სიძნელეთა მიუხედავად, კომბინატის კოლექტივი, მთელი წარმოება აღმასვლის გზით მიდიოდა, იზრდებოდა (ვითარდებოდა), ახალ-ახალ ზღუდეებს ეჭიდებოდა. თავისი შემოქმედებითი შრომით საქართველოს მშრომელი ადამიანების ფერხულში იდგა.

ვინ იფიქრებდა მაშინ, რომ ჯერ კიდევ მზარდი, პერსპექტიული საწარმო ერთბაშად შეიკუმშებოდა და უკუსვლას დაიწყებდა; რომ ერთმანეთის გვერდით მდგომი ინჟინერი და მუშა, ტექნოლოგი და ხარატი, საამქროს უფროსი და ავტომატოლოგი, მეექსკავატორე და გამომწველი და ა. შ. მომავალში დათმობენ აქტიურ პოზიციებს და ჩრდილში მოექცეოდნენ, რათა ხანამ საქმე საქმეზე მიდგებოდა, ჯერ კიდევ ჩვეულებრივ პირობებში შეგვიძლებოდა მიგვებეგვა მომავალი ყაჩაღი, მძარცველი, ხელმრუდე... და ჩვენ ჩვენი გზა აგვეჩინა.

როგორც ითქვა, აშურიანის ველზე 60-70-იანი წლების მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატი და მისი მთლიანი ტერიტორია თანამედროვე იერსახეს ატარებდა და კვლავ სიახლის ძიებაში იდგა. 100 მილიონი ცალი აგური და 100 ათასი კუბური მეტრი მცირე საკედლე ბლოკი - ასეთი იყო დევიზი, სახვალყო მიზანი. ახლა 90-იანი წლები და შემდგომი პერიოდი მისთვის სრულიად საწინააღმდეგო სახეს ღებულობს...

ცხოვრების ახლებური მართვის სტრუქტურამ ბევრი პრობლემა წარმოაჩინა.

საქართველოს ისტორია სავსეა შინაური და გარეშე მტრებით. მატიანემ მათ თავიანთი სახელი შეარქვა. ნეტავი რა სახელი მოერგებოდა იმათ, ვინც თურქეთში დოლარის შოვნის ეშხით მომავალ სასიცოცხლო არტერიას უჭრის თავისივე გვერდში მომუშავეს, მეზობელს, ძმას, დედას, შვილს, თავის თავს და ელ. სადენის შოვნის წყურვილით ანადგურებს ელექტრო ძრავას, იღებს მიწაში ჩადებულ სადენს (კაბელს), ჭრის ხეს, ძარცვავს დანადგარს, დაუოკებლად, მგლის მადით ღრღინის ხალხის დოვლათს.

ნეტავი რა ხელმა მოხსნა წყალსაქაჩის ელექტრო ძრავა ან მისი მოწყობილობა, რომლის გამო აღარ ირწყვეის და გადაიხრუკა ერთ დროს ბალნარად ქცეული აშურიანის ველზე გაშენებული უნიკალური ჯიშის ხეხილი (600 ჰექტარი);

ფეხით, ავტო მანქანით თუ მატარებლით რომ გაივლის აშურიანის ველზე ნუ თუ ვერ ხედავს და ისე დაბრმავდა და დაყრუვდა, რომ არ ესმის ან ვერ ხედავს წყალმოწყურებულ ბაღ-ვენახებს? ვერ ამჩნევს დამჭკნარ სიმწვანეს?

ნუთუ ვერ გრძნობს, ვაშლი და ხილი რომ ორმაგად ძვირია და ისიც თურქეთიდან შემოდის? და მარტო ხილი? ბოსტნეული, პამიდორი, კიტრი, ხახვი...

– ნუთუ, ვერ ხედავენ დადუმებულ საწარმოებს, რომლებიც მათი ხელმძრუდობით არიან გაჩერებული?

– ნუთუ, არ ესმით აშურიანის გამოძახილი? ჰაი, ჰაი, რომ გვესმის, მაგრამ... „მოთმინებითა შენითა მოიპოვე სული შენიო“ – უთქვამს ბრძენს.

ვითმენთ, ვითმენთ და ველით ახალ მძლავრ გამოძახილს, ისეთს, რომ ვისაც მისწვდება მისი ხმა, უარყონ ხელმძრუდობა, ავკაცობა, ერის ღალატი და ხელი მოკიდონ ბარს, თოხს, ნამგალს... ადამიანურ შრომას.

ხალხშია გავრცელებული აზრი, რომ აშურიანის ველზე, მეტეხთან მღვარ, საქართველოს დასაპყრობად მოსული ოსების მეფე ბალათარს, საქართველოს მეფის – ვახტანგ გორგასლის მიერ ნატყორცნმა ისარმა მოუღო ბოლო.

აღბათ კიდევ გამოჩნდება ვახტანგისეული ისრები და ბოლოს მოუღებს იმათაც, ვინც არც თუ მთლად კარგად არიან შენიღბულნი და კვლავ (სხვადასხვა ფორმით) ხელყოფენ ადამიანების შრომას, ხალხის სიმდიდრეს, საქართველოს ერთიანობას, მის მომავალს.

ასი წლის წინ, ერთ-ერთ პოლიტიკურ მიმდინარეობაზე ითქვა: „რანი არიან ხალხის მეგობრები და როგორ იბრძვიან ისინი სოციალ-დემოკრატების წინააღმდეგ“.

ახლა, საუკუნის შემდეგ, შეიძლება ითქვას: რანი ვართ ჩვენ — ბუნების მეგობრები და როგორ ვიბრძვით სახალხო დოვლათის, მპარცველებისა და გამპარტახებლების წინააღმდეგ?

თვითონ აგურის წარმოება? რესპუბლიკის პირმშო, ასმილიონიანი აგურის მწარმოებელი სდუმს. ხოლო ერთდროს ბალნარად ქცეული ქარხნისა და მუშათა დასახლების ტერიტორია გავერანდებულია (სხვას ვერაფერს დავარქმევ). საერთოდ, აგურის წარმოება დღეს უმოქმედოთაა და თავისი შესაძლებლობის მინიმუმსაც ვერ ასრულებს. კიდევ კარგი, მისი ხელმძღვანელები იმაზე ფიქრობენ, რომ როგორმე შეუნარჩუნონ წარმოების იერ-სახე, კადრები, მუშახელი, სახელი მაინც და აღწევენ კიდევ. ამ საქმის ერთ-ერთი გულშემატკივარი და პატრონია ცემენტისა და აგურის წარმოების ღვაწლმოსილი ადამიანი, საქართველოს დამსახურებული ინჟინერი, ჭეშმარიტი მამულიშვილი, ბატონი შალვა ყურუა.

ხოლო რაც შეეხება კულტმასიური მუშაობის კერას, კულტსახლს, ერთ დროს რომ ყვაოდა, ჩაჩუმებულია. ნეტავი, წარწერა „კულტსახლი“ მაინც მოაცალონ (თუმცა თვითონაც ჩამოსცვივა) და აღარ ჰქონდეს, ვინაიდან შეუძლებელია მისი შეხედვაც კი. შიგ შესვლას ხომ ნულარ იტყვი. კარ-ფანჯრები ჩაღეწილი და „გისოსებში“ ჩამჯდარი, ნაგვით სავსე შენობა და ტერიტორიალა მოჩანს. არც სპორტული მოედანი გამოიყურება სახარბიელოდ.

ერთხელ ქარხნის კარიერზე ექსკავატორის ელექტროავტომატი მოიშალა ელექტროზეინკალმა რომ დაშალა და ველარ ააწყო, ნირწამხდარმა, შეტბუნებით თავისთვის ჩაილაპარაკა: „ნეტა ისე მაინც ამაწყობინა, როგორიც დავშალე“. ეს ფრაზა დღესაც დაგორავს ქარხანაში.

მე მაინც იმ ელექტროზეინკლის ძია ვანოს (ასე ვეძახით) სიტყვები მაგონდება:

— ნეტავი ისევ თუ დაუბრუნდება იერსახე აშურიანზე განლაგებულ საწარმოებს, მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატს, მის შემოგარენს, როგორც იყო (აგური, ხომ, ყველა დროის საკედლე მასალაა). აშურიანზე მყოფ, მის მეზობელ წარმოება დაწესებულებებს, ავტოსატრანსპორტო კანტორას 2 670-ს, რომელიც ათასობით ტონა

ტვირთს ზიდავდა რესპუბლიკის მშენებლობაზე, საგზაო საექსპლოატაციო უბანი-45, საკოლმეურნეობათაშორისო სამშენებლო ორგანიზაცია, საქბაკალია...

კაცი იმედით ცოცხლობს.

— გვეშველება რამე? — კითხულობენ იქ მყოფი დაუსაქმებელი და უმუშევარი ადამიანები.

გვეშველება! გვეშველება!

კაცობრიობა ზვალინდელი დღის იმედით, მომავლის რწმენით, შრომობდა. გონიერებით, მოთმინებით შექმნა ცივილიზებული სამყარო და დღეს მრავალი ქვეყნის ადამიანთა დიდი ნაწილი ფუფუნებაში ცხოვრობს.

შორს არ არის ის დრო, როდესაც აშურიანის გამოძახილი საკეთილოდ მოეფინება ყველას და მთელი სვლით, კვლავ ახმაურდება საწარმოები, მშენებლობანი, რკინიგზა, ცენტრალიზებული ავტომანქანები. საქმიანად აფუსფუსდებიან მშრომელები, კვლავ განახლდება მშენებლობები მეტეხელ მეაგურეთა ნახელავით. გაშენდება ახალი ბაღ-ვენახები, სკვერები, დასასვენებელი სახლები...

მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატის ცხოვრებაში ბევრი იყო მნიშვნელოვანი მოვლენა, საინტერესო ეპიზოდი, რომლის ასახვა ამ ეტაპზე ვერ მოვახდინე.

მე და კასპის გაზეთ „განთიადის“ რედაქციამ (ნაწილობრივ) შევეცადეთ „აშურიანის გამოძახილში“ მოკლედ გაგვეშუქებინა აგურის წარმოების და მისი განვითარების ისტორია, რომელიც, საამისო პირველი ცდაა.

ისტორიის ამსახველი ამ მოკრძალებული ნარკვევის გამოქვეყნება მიზნად სულაც არ ისახავს ჩემთვის შემოსავლის, პრივილეგიის, კარიერის ძიების თუ სხვა რაიმე უპირატესობის მინიჭებას. ამაზე გაზეთ „განთიადმაც“ აღნიშნა დასაწყისში. პირიქით, ამ ქარხნის აქტიური მუშაობის პერიოდში ჩემი შეგნებული ცხოვრების 32 წელი ვიმოდგაწე, სათანადო ამაგიც მიმიძღვის და ახლაც თავი დავივალდებულე, ამესახა ყოველივე.

მიზანი, რომელმაც გადამაწყვეტინა მეტეხელ მეაგურეთა საქმიანობის, მისი წარმოშობისა და განვითარების ისტორიაზე მომეთხრო, ის არის, რომ არასოდეს აქამდე ეს არავის უცდია და ეს ნაკლი გამომესწორებინა.

როგორც ითქვა, რესპუბლიკის ბევრ რაიონს, უდიდეს ნაწილს

მეტეხელ მეაგურეთა ნახელავი ამშვენებს. ნუ მიწყენს იმდროინდელი ხელმძღვანელობა და ისინიც, ვისაც აგურის წარმოების განვითარების პერსპექტივები ეხებოდათ, რომ ნაკლებს ზრუნავდნენ სამშენებლო აგურის წარმოების პოპულარიზაციისათვის, მისი შემოქმედი ადამიანების წარმოჩენისათვის, საქართველოს კერამიკული წარმოების ისტორიაში მშრალი წნეხვის მეთოდით სამშენებლო აგურის წარმოების განვითარებისათვის.

მინდა, დიდი მადლობა გადავუხადო გაზეთ „განთიადის“ რედაქტორს, ქალბატონ ნანა მერებაშვილს, ტექნიკურ რედაქტორს, რუსუდან ხეჩუაშვილს, „განთიადელს“ ამირან ტალახაძეს, რედაქცია – სტაჟის თანამშრომლებს, კასპის რაიარქივის მუშაკებსა და მის ხელმძღვანელს მაყვალა ტატუნაშვილს, კასპის რაიონის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის დირექტორს გიორგი ხორგუაშვილს, მეტეხის ქარხნის ბუღალტერიას, საგეგმო და კადრების განყოფილებას, მეტეხელ ვეტერან მუშაკებს, გამომცემლობა „სკოლას“ – ყველას ამ ძნელებლობის ჟამს „აშურიანის გამომცემლობის“ გამოქვეყნებაში ხელის შეწყობისა და დახმარებისათვის.

თუ კი მკითხველი ავტორის გულითად მონათხრობს მეტეხელ მეაგურეთა საქმიანობის შესახებ, რომელიც ასახულია „აშურიანის გამომცემლობის“ დადებითად შეაფასებს, მაშინ ჩავთვლი, რომ ჩემი მოკრძალებული ვალი აღმისრულებია და ბედნიერი უღრმეს მადლობას მივაგებ ყველას.

***

დღეს, როცა აწმყო მტკივნეული მარწყუებით გვბოჭავს, ნაკლებად ფიქრობენ წარსულზე. ყოველ შემთხვევაში, მისი აღდგენის მცირე მოშვებებიანი საქმიანობით აღარ ინტერესდებიან, ღვთის მადლით ჩვენს გვერდით ცხოვრობენ ადამიანები, რომლებიც საკუთარ სარგებელს არ გადაჰკებიან, ცხოვრებას აგრძელებენ და წარსულს არ აქცევენ ზურგს.

გივი გიორგის ძე კალატოზიშვილი ჩვენი თანაქალაქელია. 1948 წლის ივნისიდან 32 წლის განმავლობაში მუშაობდა მეტეხის საშენ მასალათა კომბინატში კრამიტის დამყალიბებლად, გამომწველად, წუნძღებელ-კონტროლიორად, ცვლის უფროსად, საამქროს უფროსად, დირექტორის მოადგილედ. იყო მრავალი მნიშვნელოვანი რაციონალიზატორული წინადადების ავტორი. 1990 წელს გავიდა პენსიაზე. მას შემდეგ მისი მოგონებებით შეიქმნა ქვემოთ შემოთავაზებული „აშურიანის გამომცემლობის“

გაზეთი „განთიადი“, № 4, 1975 წ.

ორიოდე სიტყვა „აშურიანის გამოძახისა“ და მის ავტორზე

„შენებაშია მშვენებაო“, – ბრძანა დიდმა გალაკტიონმა და აგერ ნახევარ საუკუნეზე მეტია, მთელ საქართველოში შენებასა და მშვენებას ემსახურება მეტეხის აგურის ქარხანა, რომელსაც ერთხანს საშენ მასალათა კომბინატიც ერქვა. ამ ორი ათეული წლის წინათ, როცა დიდად გაიზარდა მოთხოვნილება საშენ მასალებზე, მათ შორის აგურზეც, – მას მხარში ამოუდგა მეორე ქარხანა, კერამიკული აგურის ქარხანა რომ დაარქვეს, უცხოური დანადგარებით რომ აღჭურვეს ბულგარელმავე ინჟინერ-სპეციალისტებმა, დიდ, თითქმის, ორმაგი სისქის აგურს რომ უშვებეს, ეს კერამიკური აგურის ქარხანაც იმ იუბილარი, ძველი ქარხნის პირშეშა, იქაც უმთავრესად ძველ ქარხანაში აღზრდილი სპეციალისტები, ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალი და იქ ნაწრთობი მუშები იოფლებიან, რომელნიც ორივე ქარხანასა და საერთოდ „შენების მშვენებას“ წარმოადგენენ.

არ ვაჭარბებ, ამ იუბილარი ქარხნის „მშვენებას“ წარმოადგენს ამ წიგნის ავტორი – გივი კალატოზიშვილი, რომელიც ვგონებ, თავადაც იუბილარად ითქმის – მალე შეუსრულდება 70 წელი. ქართლის ერთ-ერთი დიდი, ისტორიული სოფლის – მეტეხის მკვიდრი, რიგითი მეოფლის შვილი ამ ქარხანაში მოვიდა სრულიად ახალგაზრდა, სისხლმაჭვრიანობის ჟამს ჩაება ქარხნის მეოფლეთა ფერხულში და თავისი ენერგიული და დაუცხრომელი სიცოცხლის დიდი ნაწილი სამ ათეულ წელზე მეტი ამ საწარმოს „შენებისა და მშვენების“ საქმეს შეაზარჯა, ფიზიკურადაც მუშაობდა, ხელმძღვანელთა მარაქაშიც იყო გარეული, როგორც ცვლისა თუ საამქროს უფროსი, დირექტორის მოადგილე, ქარხნის პროფკავშირის საქარხნო კომიტეტის თუ პარტიული ბიუროს მდივანი, რასაკვირველია, უხელფასოდ. ყველა საქმეს ემსახურებოდა პატიოსნად და ენერგიულად, გამოირჩეოდა გონებრივი მოღვაწეობითაც, მისმა გამოგონებებმა და რაციონალიზატორულმა წინადადებებმა საგრძნობი ეფექტი მოახდინა ქარხნის შრომით ნაყოფიერებაზე.

და აი პენსიაზე გასვლის მერეც არ დამცხრალა გივი კალატოზიშვილის ენერგია და გონება, განიზრახა გამშობლიურებული ქარხნის ისტორიის დაწერა. ესოდენ საჭიროდ და აუცილებლად რომ სთვლის უძრავლესობა, მაგრამ პრაქტიკულად თავს არავინ იწუხებს, ბატონმა გივიმ კი თავიც შეიწუხა და სხვაც ბევრი „შეაწუხა“, რომ წინასწარ მოემზადებინა სათანადო მასალები და როგორც ვხედავთ, დაწერა კიდევ, იუბილარი ქარხნის ისტორია მთლიანად, ამომწურავად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც, მხოლოდ ქარხნით არ შემოზღუდულა მის გარეთაც ვაკვიდა, ალაგ-ალაგ ჩაურთო ეპიზოდები თუ ადგილები თავისი მშობლიური სოფლის – მეტეხის წარსულიდან, სოფლისა, რომლის გამოღმა, მტკვრის მარცხენა ნაპირას აიგო ჯერ პატარა საამქრო,

ალიზის დამყალიბებელი და აგურის გამომწველი, და მერე დიდ, საქართველოს მასშტაბის კომბინატად იქცა. ამ ადგილს აშურიანის ველს ეძახიან და ავტორი ამ ტოპონიმსაც განმარტავს თავისებურად.

სწორედ აქ, აშურიანის ველზე იმიტომ აღმოცენდა აგურის ქარხანა გინდა კომბინატი, რომ აქ სააგურე მასალა – თიხა საუკეთესოა მთელ საქართველოშიც.

მეტეხელები ხუმრობენ ხოლმე: აქაური თიხა დედამიწის ზურგზე არსებულ თიხნარ ნიადაგთა შორის ყველაზე უპირველესი – სუპერ თიხააო, და ღმერთმა რომ თიხისაგან გამოძერწა ჩვენი უპირველესი წინაპარი – ადამი, სული რომ შთაბერა და სულდგმულად, ადამიანად აქცია, მაშასადამე, უნდა ვიფიქროთ, რომ პირველი ადამიანიც აქ, მეტეხში იშვაო, სწორედ იმ ადგილას, სადაც დღეს ეს ქარხანა მოქმედებსო. ეს, რასაკვირველია, ხუმრობით.

ხუმრობის გარეშე ვიტყვი, რომ ეს წიგნი დაწერილია ქარხნის ვეტერანის მიერ, საფურადღებოა და ღირებული უფრო იმით, რომ დოკუმენტურ, ფაქტობრივი მასალების თავისი თვალით ნახულია და მოგონებების, აგრეთვე თანავეტერანებისა და ამჟამად მომუშავეთა მონათხრობ-შეხსენების მიხედვით არის დაწერილი, გამოყენებულია საარქივო მასალებიც, მარტო ციფრობრივი მონაცემები რად ღირს, ავტორს ნუ მოვთხოვთ ნურც მწერლურ ოსტატობას, ნურც თუნდაც კომპოზიციის სიმკაცრესა და სიტყვის ცხოველყოფილობას და სიგრძე-სიგანეს, ამაზე არც აქვს პრეტენზია, მოვთხოვთ ის, რაც უბრალო გონიერ ადამიანს, ქარხნის შრომითი კოლექტივის ფერხულში ჩაბმულს, მისი შრომითი წარმატების თუ წარუმატებლობის თვითმხილველსა და უშუალო მონაწილეს მოეთხოვება, ამ მხრივ ავტორი, ვფიქრობ „გამოცდაზე არ ჩაიჭრება“. ეს წიგნი პირველი ცდაა ამ ქარხნის ისტორიის დაწერისა და, ბუნებრივია, სრულყოფილებას ვერ მოვთხოვთ და ვერც ნაკლოვანებებისაგან იქნება დაზღვეული. ვიმედოვნებთ, ავტორი ამით არ დაკმაყოფილდება, გამოცემის მერეც არ მოეშება, კიდევ ჩაულრმავდება ქარხნის ისტორიას და გააგრძელებს მუშაობას წიგნის გამდიდრებისათვის. მერე სხვაც ამ ქარხანაში მომუშავე ვეტერანი თუ დღევანდელი მოღვაწე წაეშველება ბატონ გივის და თავის წვლილს შეიტანს ქარხნის უფრო სრულყოფილი ისტორიის დაწერაში, მთავარია, რომ ბატონმა გივიმ „ყამირი გატეხა“.

ღმერთმა ჩნას, სხვა ქარხანასა და საწარმოსაც გამოუჩნდეს ასეთი ერთუზიასტი, როგორც გივი კალატოზიშვილია, თუნდაც უფრო აღმატებულიც.

და ბოლოს, ამ წიგნის შექმნითა და წაკითხვით დაინტერესებული მკითხველი არ ინანებს.

წამკითხველო, მადლობა უბოძე გივი კალატოზიშვილს საინტერესო ნაშრომ-ნაღვაწისათვის.

გიორგი ხორგუაშვილი

მწერალი, კასპის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის დირექტორი,
საქართველოს კულტურის დამსახურებული მუშაკი.

21/III.99 წ.

სარჩევი

კერამიკის სიკეთე	3
გიგანტის კონტურები	5
პირველები შრომით ვახტზე	10
გიგანტის შენება	15
აშურიანული ნობათი	24
ალმშენებლობა	37
მოდინ ახალგაზრდები	41
სოციალურ-კულტურული მშენებლობა	46
თავბრუდამხვევი წარმატებები	48
ახალი ზღუდეები	51
70-80-იანი წლები და შემდგომ... ..	54
უგვირგვინო გმირები	60
ცოტა რამ მხატვრულ თვითმოქმედებაზე... ..	66
ახალი ქარხანა	71
ხელმძღვანელი	74
პარტიულ-ორგანიზაციული მუშაობა	76
პროფორგანიზაცია	83
მოგონებები	86
აშურიანი - მეტეხი	92
ბოლოთქმა	98
*** ამონაბეჭდი გაზ. „განთიადიდან“	109
გ.ხორგუაშვილი - ორიოდე სიტყვა „აშურიანის გამოძახილსა“ და მის ავტორზე	110

აიწყო და დაკაბადონდა გამომცემლობა „სკოლაში“

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
ამირან ჭანტურია
ლია მაისურაძე

ტექნიკური რედაქტორი
ლამარა დათაშვილი

კორექტორი
იზო ოთარაშვილი

გივი გიორგის ძე კალატოზიშვილი დაიბადა 1930 წელს კასპის რ-ნ სოფ. მეტეხში, მუშის ოჯახში. შრომითი საქმიანობა 11 წლისამ დაიწყო. 1948 წლიდან მუშაობს მეტეხის მშენებარე აგურის ქარხანაში დამხმარე მუშად. მუშაობდა კრამიტის დამყალიბებლად, აგურის გამომწვევლად, წუნმდებელ-

კონტროლიორად, ცვლის უფროსად, სააქქროს უფროსად, საწარმოო განყოფილების გამგედ, დირექტორის მოადგილედ, საქარხნო კომიტეტის თავმჯდომარედ, პარტბიუროს მდივნად. დანერგილი აქვს მრავალი რაციონალიზატორული წინადადება.

საშუალო განათლების მიღების შემდეგ დაამთავრა ინდუსტრიული ტექნიკუმი, სკკპ ცკ-სთან არსებული უმაღლესი პატიული სკოლა, ხალხთა მეგობრობის მოსკოვის კოოპერაციული ინსტიტუტის ვაჭრობის ეკონომიკის ფაკულტეტის თბილისის ფილიალი. **ქსახყრობღა ქახთუღ-ღხოვნუღ ოთვიღიღაღი**
თაღჟაღიღის ოღიღუღიღ.
ჰყავს მეუღლე და ოთხი შვილი. ცხოვრობს ქალაქ კასპში.